

ประวัติตรุษ

พิมพ์ในงานวันตรุษ
๑๖ มกราคม ๒๕๑๑

หนังสือสำหรับค้นคว้า
ห้าม
นำออกนอกห้องสมุด

๒๓
๐๔๗๔
ค. ๑๙

ประวัติครู

ครูสภาจัดพิมพ์ในวันครู

๑๖ มกราคม ๒๕๑๑

หนังสือสำหรับค้นคว้า

ห้าม

นำออกนอกห้องสมุด

๑๒๓
๑๕๗๔๖

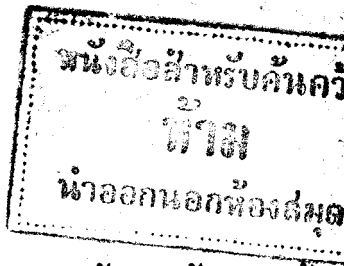
คณะกรรมการแผนกประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๑๑

๑. นายรอง ศยามานนท์	หัวหน้าแผนก
๒. หม่อมราชวงศ์แสงโสม เกษมศรี	ผู้ช่วย
๓. ขุนวิรุฬหจรรยา	”
๔. นายพงศอนทร สุขขจร	”
๕. นางสาวบุญเชื้อ อองคประดิษฐ์	”
๖. นายภักดี ฉวีสุข	”
๗. นายเจริญ ไชยชนะ	”
๘. นายจุด ชีวะวุฒิ	”

๑๘๕๖๓

๑. ๑๙

ในงานวันครู พ.ศ. ๒๕๑๑ นี้ คณะกรรมการจัดงานวันครู ได้มอบหมายให้คณะกรรมการแผนกประวัติครู พ.ศ. ๒๕๑๐ จัดทำประวัติครูออกเผยแพร่เช่นเคย แต่การจัดทำใน พ.ศ. ๒๕๑๑ มีหลักการแตกต่างไปจากที่เคยทำมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ - พ.ศ. ๒๕๑๐ ดังต่อไปนี้

ในการจัดทำประวัติครูตั้งแต่ปีแรกเป็นต้นมา คณะกรรมการแผนกประวัติครูเป็นผู้กำหนดว่าจะเขียนประวัติของผู้ใดบ้าง แล้วก็มอบหมายให้แต่ละท่านไปคิด ไปค้นจากประวัติของบุคคลนั้นๆ โดยอาศัยหนังสือพิมพ์แจกในงานศพบ้าง จากเอกสารที่ทายาทมอบให้บ้างและจากคำบอกเล่าของบุตรภรรยาหรือญาติมิตรของผู้วายชนม์บ้าง แล้วนำมาอ่านแก้ไขในที่ประชุมอีกครั้งหนึ่ง ประวัติของบางท่านก็ต้องเสียเวลานานๆ เพราะต้องไปค้นเพิ่มเติมจากทะเบียนประวัติ หนังสือพิมพ์วิทยากรย์ หนังสือราชกิจจานุเบกษา และจากเอกสารอื่นๆ อีก หากมีการแก้ไขมากก็ต้องนำไปเรียบเรียงใหม่แล้วนำมาพิจารณาในที่ประชุมอีก ซึ่งนับว่าเป็นการทากันอย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ กว่าที่จะสำเร็จประวัติของครูคนหนึ่งๆ ก็ต้องทบทวนกันไม่ต่ำกว่า ๒-๓ ครั้ง

แต่ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ นี้ คณะกรรมการจัดงานวันครู ได้พิจารณาเห็นว่า ประวัติครูที่คณะกรรมการแผนกประวัติครูได้จัดทำมาแล้วนั้น เป็นครูในส่วนกลางหรือเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษาธิการ

เสียเป็นส่วนมาก คณะกรรมการจัดงานวันครูได้พิจารณาเห็นว่า ผู้ที่ได้สนใจและทำงานในด้านการศึกษาให้แก่จังหวัดต่างๆ ก็มีอยู่ไม่น้อย สมควรจะได้เขียนประวัติขึ้นไว้เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติบ้าง จึงได้ขอให้ผู้ตรวจการศึกษาภาคต่างๆ ทั้ง ๑๒ ภาค เขียนประวัติครูที่ดีเด่นในจังหวัดต่างๆ ในภาคนั้นๆ ส่งมายังคุรุสภา. และคุรุสภามอบให้คณะกรรมการแผนกประวัติครู พ.ศ. ๒๕๑๑ รับผิดชอบไปพิจารณาตรวจคัดเลือก เมื่อคณะกรรมการแผนกประวัติครูได้คัดเลือกประวัติครูคนใดที่ภาคจัดส่งมาแล้ว ก็จะทำหน้าที่ขุดเกล้าสำนวนหรือปรับปรุงการเรียงลำดับเรื่องตามแนวที่ได้เคยถือปฏิบัติมา

เนื่องจากเวลาที่ได้รับต้นฉบับจากภาคต่างๆ กระชั้นชิดกับเวลาที่ส่งต้นฉบับไปเรียงพิมพ์ คณะกรรมการจึงได้แบ่งปันหน้าที่กันไปอ่านประวัติครูที่ภาคต่างๆ ส่งมา แล้วคัดเอาประวัติที่ดีเยี่ยมจากภาคการศึกษาละ ๑ คน รวม ๑๒ คนมอบให้กรรมการแต่ละท่านไปแก้ไขปรับปรุงหรือเรียบเรียงใหม่ และนำมาหารือกันอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้ายในที่ประชุมดังนี้คือ

ภาค ๑ เลือกได้ประวัติ พระอาจารย์กุศล กุศลโล จังหวัดสมุทรสงคราม นางสาวบุญเจือ อองคประดิษฐ์ เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๒ เลือกได้ประวัติ พระยาพิบูลพิทยาพรรค จังหวัดปัตตานี นายรอง ศยามานนท์ เป็นผู้ตรวจแก้

ค

ภาค ๓ เลือกได้ประวัตินายถัก พรหมมาณพ จังหวัดพัทลุง นาย
พงศ์อินทร์ ศุขขจร เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๔ เลือกได้ประวัตินายสำเร็จ ประทีป ณ ถลาง จังหวัดภูเก็ต
หม่อมราชวงศ์ แสงโสม เกษมศรี เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๕ เลือกได้ประวัติ นายจันท์ พลจันทร์ จังหวัดราชบุรี
นายภักดิ์ จิวีสุข เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๖ เลือกได้ประวัติ นายฟู ศุขพิมพ์ จังหวัดสระบุรี นายเจริญ
ไชยชนะ เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๗ เลือกได้ประวัติขุนวัชรพุกกัศึกษากร จังหวัดตาก นายจุล
ชีวะวุฒิ เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๘ เลือกได้ประวัตินางศรีบุษย์ กรรณสูตร จังหวัดลำปาง
นายรอง ศยามานนท์ เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๙ เลือกได้ประวัติขุนประสมคุรุการ จังหวัดอุดรธานี
ขุนวิรุพห์จรรยา เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๑๐ เลือกได้ประวัติขุนวานิชศึกษากร จังหวัดมหาสารคาม
นายภักดิ์ จิวีสุข เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๑๑ เลือกได้ประวัติ พระยาราชสีมาจารย์ จังหวัดนครราชสีมา
นายรอง ศยามานนท์ เป็นผู้ตรวจแก้

ภาค ๑๒ เลือกได้ประวัติ พระราชอริยคุณาธาร จังหวัดระยอง
นายเจริญ ไชยชนะ เป็นผู้ตรวจแก้

ฉะนั้น ในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติครูประจำปีนี้ จึงมีประวัติครู
 ทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นภาคการศึกษาละ ๑ ท่าน รวม ๑๒
 ท่าน และเนื่องจากเหตุนี้หน้าปกของประวัติครูปีนี้ จึงเป็นภาพของ
 ประเทศไทยซึ่งแบ่งออกเป็นภาคการศึกษา ๑๒ ภาค ดังกล่าว อันตรงกับ
 ความมุ่งหมายของการจัดพิมพ์ประวัติครูตามหลักการดังกล่าวด้วย
 คณะกรรมการแผนกประวัติครูหวังใจว่าคงจะเป็นที่พอใจของท่านผู้อ่าน
 โดยทั่วกัน และหากจะมีท่านผู้ใดอ่านพบข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาด
 ใดๆอย่างหนึ่งส่งไปยังคุรุสภาฯขอได้โปรดเพื่อพิจารณาแก้ไขในการ
 พิมพ์ครั้งต่อไปด้วยจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

คณะกรรมการแผนกประวัติครู พ.ศ. ๒๕๑๑

หอสมุดคุรุสภา

หน้า

พระอาจารย์กุศล กุสโล	๑
พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค (๓๐๖ ฐรม๓๓๖)	๘
นายถิต พรหมมาณพ	๓๑
นายสำเร็จ ประทีป ฅกลาง	๓๗
นายจันต์ พลจันทร์	๔๔
นายฟู กชพิมพ์	๕๗
ขุนวัชรพุกกัศึกษากร (๕๒๒๓ ฐรม๓๓๖)	๖๕
นางศรีบุษย์ กรรณสูตร.	๗๗
ขุนประสมคุรุการ (ชั้น ๕๗๑๓๓๓)	๘๐
ขุนวานิชกศึกษากร (ชั้น ๑๓๗๑๕๖)	๘๘
พระยาราชสีมาจารย์ (๓๐๐๑ กณัง ๗๓๓๓)	๑๑๑
พระราชอริยคุณาธาร (๕๒๓ ๗๕๐๓)	๑๒๑
นามานุกรมครูในหนังสือประวัติครูของคุรุสภา	๑๒๗
สถิติแสดงจำนวนผู้สำเร็จวิชาครูศาสตร์ วิชาการศึกษา หรือ วิชาครูในระดับต่าง ๆ ปีการศึกษา ๒๕๐๘-๒๕๐๙	๑๔๐

พระอาจารย์กุศล กุสโล

พระอริการ กุศล กุศล

พ. ศ. ๒๔๔๑-๒๔๕๘

พระอริการกุศล กุศล เดิมชื่อ เตียม อูญแจ เกิดเมื่อวันจันทร์
แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๑
ณ บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางยาง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
เป็นบุตรชายคนเดียวของ นายเต็ก นางกี อูญแจ เมื่อเจริญวัยขึ้นบิดา
มารดาได้ย้ายไปอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เมื่อบิดาของท่านถึง
แก่กรรมแล้ว มารดาก็ได้ย้ายภูมิลำเนากลับไปอยู่ที่กรุงเทพฯ พระอริการ
กุศลได้เข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนรัฐบาล จนกระทั่งสุดท้ายเข้าเรียนอยู่ใน
โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๗ และเรียนต่อ
ชั้นมัธยมปีที่ ๘ ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ปรากฏว่าก่อนเข้าสอบไล่ชั้นมัธยม
ปีที่ ๘ นี้ ท่านได้ล้มเจ็บลงอย่างหนัก แต่กระนั้นก็สามารถสอบไล่ได้
และอยู่ในเกณฑ์ได้รับการพิจารณาได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อยัง
ต่างประเทศ แต่เนื่องจากสุขภาพไม่อำนวย จึงหมดโอกาสที่จะไป
ศึกษาต่อ ประกอบกับขณะนั้นมารดาของท่านยากจนลง จึงได้ย้าย
ภูมิลำเนากลับไปอยู่ที่ตำบลบางยาง ซึ่งเป็นบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่ง จน
เมื่อพระอริการกุศลมีอายุครบอุปสมบท มารดาพร้อมด้วยญาติพี่น้อง

จึงได้จัดการอุปสมบท ณ วัดอ่างทอง เมื่อวันที่ พุทธศักราช ๑๓๓๖ เดือน
 ๗ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ โดยมีพระครู
 สมุทคุณากร (หลวงพ่อนิล) วัดตึกมหาชยาราม อดีตเจ้าคณะจังหวัด
 สมุทรสาคร เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูไพโรจน์วุฒาจารย์ (หลวงพ่อ
 รุ่ง) วัดท่ากระบัง อดีตเจ้าคณะอำเภอกระทุ่มแบน เป็นพระกรรม-
 วาจาจารย์ พระอธิการผ่อง สุขบัญญัติ อดีตเจ้าอาวาสวัดบางยางและ
 อดีตเจ้าคณะหมวด เป็นอนุศาสนาจารย์ เมื่ออุปสมบทแล้วได้จำพรรษา
 อยู่ที่วัดบางยางตั้งแต่นั้นมาจนถึงวันมรณภาพ เมื่อวันที่อังคาร ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 เดือน ๑๐ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ เวลา
 ๐๒.๓๐ น. ณ ที่พักบนโรงเรียนวัดบางยาง รวมอายุได้ ๕๗ ปี ๔ เดือน
 ๒๐ วัน

งานของท่านที่สำคัญยิ่ง คือ การศึกษาด้านอาณัติกร และการ
 ศึกษาด้านพุทธจักร

การศึกษาด้านอาณัติกร ตั้งแต่พระอธิการกุศลได้อุปสมบท
 เรียบร้อยแล้ว ทั้งที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์นัก แต่ด้วยความอุตสาหะวิริยะ
 อย่างแรงกล้าในความปรารถนาที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วน
 รวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการศึกษา ท่านจึงได้จัดการสอนหนังสือแบบ
 อนุบาลขึ้นในวัดบางยาง เป็นเวลาติดต่อกันมาหลายปี จนทางรัฐบาล
 ได้ออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา จึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นโรงเรียน
 ประชาบาล และท่านก็ได้รับแต่งตั้งเป็นครูใหญ่องค์แรก และองค์เดียว

ในสมัยนั้น ด้วยความสามารถในการควบคุมกิจการของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเจริญขึ้นในด้านวิชาการ มีชื่อเสียงเลื่องลือกันมาก จนมีเสียงพูดกันว่า "ใครเรียนหนังสือไม่รู้ให้ส่งไปให้อาจารย์เต็ม วัดบางยาง เป็นต้องรู้ทุกคน" ข้อนี้เป็นความจริง เพราะท่านมีความชำนาญในกลวิธีสอนเป็นอย่างดี และมีความสามารถสอนตั้งแต่ชั้นมูล (ชั้นเตรียมประถม) จนถึงชั้นประถมศึกษาบริบูรณ์ แลยังมีการสอนชั้นมัธยมศึกษาให้เป็นพิเศษ เพื่อสมัครสอบเองอีกด้วย และผลการสอบของนักเรียนทุกปีก็ได้ผลเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ถึงแม้ท่านจะเป็นครูคนเดียวต้องสอนหลายชั้นก็ตาม แต่ก็ไม่เคยบ่นว่าสอนเด็กลำบาก หรือเหน็ดเหนื่อยแต่ประการใดเลย

ในด้านส่วนตัว พระอธิการกุศลสอบได้วิชาครูพิเศษมูล (พ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และสอบได้ครูพิเศษประถม (พ.ป.) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งในสมัยนั้นสอบได้กันทั่วประเทศเพียง ๓ คน นับว่าท่านเป็นครูที่ยอดเยี่ยมองค์หนึ่งที่น่าພິญคนเป็นครูที่แท้จริง มีความเสียสละทุกอย่าง แม้แต่เงินเดือนของท่านเองก็เลี้ยงศิษยานุศิษย์ที่พลัดถิ่น ฐานะมาขออาศัยศึกษาเล่าเรียนอยู่ด้วย ประมาณปีละถึง ๒๐ คน ท่านเอาใจใส่ต่อการอบรมสั่งสอนศิษย์อย่างแท้จริง เปรียบเสมือนพ่ออบรมสั่งสอนลูก ท่านเป็นผู้ที่ประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ มีความรู้ดี มีความประพฤติเรียบร้อย ชยันต์ หมั่นเพียรในการทำงาน ศิษย์ของท่านแต่ละคนเมื่อสำเร็จจากวัดบางยางไปแล้วสามารถพึ่งตนเองได้ ในส่วนการสอนนั้น ผู้เขียนซึ่งเคยเป็นศิษย์ของท่านมา และบัดนี้ก็เป็นครูอยู่ แต่ก็ยังไม่สามารถ

ที่จะเอาอย่างของท่านมาปฏิบัติได้ก็เท่า พระอธิการกุศลนอกจากต้องทำงานบริหารวัดวาอาราม หาเงินบำรุงปฏิสังขรณ์โรงเรียนตลอดจนวัดวาอารามแล้ว ยังสามารถสอนนักเรียนหลายชั้นได้ด้วยความสามารถพิเศษเพียงคนเดียว ตามปกติแล้วท่านเป็นครูที่ดีมาก แต่โดยเฉพาะนักเรียนที่หัวข้อ ไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน และความคุดของท่านก็เต็มไปด้วยความเมตตาปรานีต่อนักเรียนทุกคน สำหรับนักเรียนที่ขี้ใจและเอาใจใส่ต่อการเรียนดีท่านก็ไม่ทำโทษ แม้แต่ผู้เขียนเองเคยตั้งใจเรียนมาด้วยดี ก็ไม่เคยถูกท่านทำโทษด้วยไม้เรียวเลย เวลาสอนนักเรียน ท่านก็แสดงท่าทางสนุกสนาน เพื่อให้ นักเรียนสนใจ ยิ่งกว่านั้นยังมีวิธีการสอนอีกมากมาย ซึ่งถูกต้องตามหลักจิตวิทยา เป็นต้นว่าศิษย์บางคนท่านก็สอนอย่างไต่เบียดคือสอนให้รู้แจ้งเห็นจริง สามารถปฏิบัติให้ท่านดูได้ เวลาถึงบทท่องจำให้ท่องกันจริง ๆ ในสมัยที่ผู้เขียนเคยเรียนกับท่านมาในชั้นประถมปีที่ ๓-๔ ท่านฝึกทักษะวิชาเลขคณิตให้นักเรียนสร้างสูตรคูณชั้นใช้เอง โดยไม่ต้องท่องสูตรคูณมาใช้เลย เวลาสอนท่านก็อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนจ้จจจ้ให้นักเรียนให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ถ้านักเรียนยังไม่เข้าใจ ท่านจะสอนเน้นแล้วเน้นอีก จนนักเรียนทุกคนเข้าใจและทำแบบฝึกหัดได้อย่างถูกต้องแล้วจึงจะเปลี่ยนสอนบทเรียนอื่น ๆ ต่อไป ส่วนจำพวกวิชาความรู้เรื่องเมืองไทย วิทยาการ สุขศึกษาและพลศึกษานี้ ท่านสอนด้วยวิธีปฏิบัติจริง เช่น ให้นักเรียนออกมาอธิบายแทนท่านบ้าง ให้ทำแบบฝึกหัดบ้าง และแบบฝึกหัดทุกบททุกตอน แม้กระทั่งการบ้านทุกวัน ท่านต้องตรวจทุกครั้งไม่ยอมให้ผ่านไปเลย ยิ่งใกล้เวลาสอบไล่

ปลายปี ท่านต้องให้นักเรียนทุกคนมาเรียนพิเศษเพื่อทบทวนวิชาการไว้ให้แม่นยำเพื่อเตรียมการสอบได้ บางครั้งต้องเรียนกลางคืน ท่านลงทุนจุดตะเกียงเจ้าพายุ สอนให้ยิ่งกว่าลูกหลานเสียอีก ท่านปฏิบัติอย่างนี้มาทุกรุ่นตั้งแต่สมัยสอน พ่อ แม่ ลูก หลาน และเหลน ในชีวิตการเป็นครูของท่าน ไม่เคยมีผู้ใดไปต่อว่าเรื่องการทำโทษ หรือเรื่องการเรียนการสอนเลย เพราะท่านเป็นครูด้วยการสร้างบุญฤทธิ์ บางครั้งแม่เมื่ออาหารล้นหมอนนอนเสื่อ ท่านก็ยกอุตสาห์พยายามมาสอนเด็กอยู่ตลอดมาจนถึงแก่มรณภาพ ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นครูรุ่นก่อน แต่ก็มีวิชาจัดการศึกษา และกลวิธีสอนที่แปลกทันสมัยอยู่เสมอ จนเป็นที่เคารพรักและบูชาของบรรดาศิษยานุศิษย์ ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้หากปรากฏว่าศิษย์คนใดมีความสามารถในการเรียนเป็นเยี่ยม มีความประพฤติเรียบร้อย ท่านก็หาทางสนับสนุนให้ไปเรียนต่อ มีศิษย์ที่มีอาชีพเป็นครูนับได้ร้อย ๆ คน นอกจากนี้ก็มีมากมายที่เป็นนายแพทย์, นายทหาร, นักธุรกิจ, คหบดี ฯลฯ แม้จะไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศก็มี ในสมัยเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ จะมีการชุมนุมศิษย์เก่าทุกปีในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ แม้จนกระทั่งบัดนี้ทางโรงเรียนวัดบางยางก็ยังยึดถือเป็นงานประเพณีของโรงเรียนอยู่ตลอดมา ด้วยความเอาใจใส่ในการศึกษาและสังเกตเห็นเหตุการณ์ไกลในอนาคต ท่านได้หากลวิธีเพื่อหาเงินสร้างโรงเรียนไว้เพื่อกุลบุตรกุลธิดาศึกษาเล่าเรียนถึง ๒ หลัง คือ

โรงเรียนวัดบางยาง แบบ ป. ๒ จำนวน ๖ ห้องเรียน ราคาประมาณ ๓ แสนบาทเศษ ๑ หลังโดยไม่มีเงินงบประมาณสมทบเลย

โรงเรียนกุศลวิทยา แบบ ป. ๑ ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๔๐ เมตร จำนวน ๕ ห้องเรียน ราคาประมาณ ๑ แสนบาทเศษ เป็นโรงเรียนราษฎรของวัด

ส่วนในด้านศาสนจักรนั้น พระอธิการกุศลก็ได้เอาใจใส่เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมโดยตลอดมา ตัวท่านเองนั้นเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยมาก เมื่อสอบชั้นนักธรรมโทได้แล้ว ต่อจากนั้นท่านก็มั่งงานมากจึงไม่มีเวลาศึกษาต่อ ประจวบกับเจ้าอาวาสองค์เดิมได้ถึงแก่กรรมภาพลง ท่านจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดบางยางแทน ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสนี้ ได้สร้างและบูรณะวัดหลายอย่าง กล่าวคือ ทำพิธีถอนและผูกพัทธสีมา พระอุโบสถ เพื่อปฏิสังขรณ์ใหม่ ได้เงินบูรณะทั้งสิ้นหนึ่งแสนบาทเศษ ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้สร้างศาลาการเปรียญและถ้ำน้ำ วัสดุก่อสร้างศาลาใช้ไม้สักทั้งเครื่อง เป็นศาลาการเปรียญที่สวยงามมาก เดิมใช้เป็นโรงเรียน สิ้นเงินทั้งสิ้นหกพันบาทเศษ ต่อมาได้ย้ายกุฏิพระทั้งหมดแล้วสร้างขึ้นใหม่ตามแผนผังของวัดจนเสร็จเรียบร้อย นอกจากนี้ท่านยังได้ปรับปรุงถนนหนทางภายในวัด เป็นถนนคอนกรีต โดยให้นักเรียนพระและชาวบ้านช่วยกันทำบ้าง ตามแต่โอกาสอันควร จนเสร็จเรียบร้อยแล้ว เนื่องจากท่านคิดเสมือนว่า วัดบางยางและโรงเรียน เปรียบเสมือนครัวทานของท่าน ดังนั้นเมื่อขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด แม้กระทั่งโต๊ะม้านั่งของนักเรียนสัก ๑ ตัว ท่านก็ต้องจัดสร้างขึ้นทันที ผู้เขียนเองเคย

อุปสมบทอยู่ที่นั่น ขณะที่ท่านเป็นเจ้าของอาวาสอยู่ ปรากฏว่าทุกวัน โคน
ท่านต้องนิมนต์พระทุกองค์ขึ้นไปประชุมแล้วท่านก็จัดอาหารว่างสำหรับ
ถวายพระและสามเณรเป็นประจำ ส่วนเตี๊ยกัดก็เลี้ยงอาหารทุกวันอย่าง
สม่ำเสมอ ตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่กรรมภาพ

ด้วยคุณธรรมนานาประการอันเปี่ยมด้วยเมตตาธรรมที่พระอาจารย์
กุศลได้บำเพ็ญไว้ ก่อให้ศิษยานุศิษย์ทุกรุ่นทุกสมัยซาบซึ้งในท่าน
ศิษยานุศิษย์ทุกคนยังคงรำลึกถึงพระคุณของท่านอยู่เสมอ ถึงแม้ท่านจะ
มรณภาพไปหลายปีแล้วก็ตาม ความดีของท่านที่ให้ไว้แก่ศิษย์ทุกรุ่นยัง
คงจารีกรอยู่ในความทรงจำของบรรดาศิษย์ผู้มีที่สันสุก คณะศิษยานุศิษย์
ได้แสดงความกตัญญูทเวทิตาจิตโดยช่วยกันจัดงานฌาปนกิจศพของท่าน
ด้วยความสามัคคี ถึงแม้ขณะที่มรณภาพ ท่านมีเงินติดตัวอยู่เพียงหกสลึง
แต่ด้วยความกตัญญูของคณะศิษย์ก็ได้ช่วยกันจัดงานฌาปนกิจศพในครั้ง
นั้นอย่างใหญ่หลวงมโหฬารยิ่งเป็นเกียรติประวัติคุณงามความดีของท่าน
สมควรที่บรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งหลายจะยึดถือเป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

ทองหล่อ สวรรณชาติศรี

พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค

(ทอง คุปตาส่า)

พ.ศ. ๒๔๒๖—๒๕๐๕

พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค อดีตศึกษาธิการมณฑลปัตตานี และ
นครศรีธรรมราช ได้รับเกียรตินิยมเป็น “บรมครูแห่งปัตตานี” โดย
เหตุที่ท่านเป็นธรรมการมณฑลคนแรกของปัตตานี เป็นผู้วางแบบ หลักการ
และโครงการจัดการศึกษาของมณฑลปัตตานี ให้มีสมรรถภาพ มีความ
ดีทัดเทียมกับท้องถิ่นอื่น ๆ ท่านได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจมุ่งที่จะส่งเสริมให้เด็ก
ปัตตานีได้รับการศึกษาทั่วกัน โดยเฉพาะเด็กไทยมุสลิม ซึ่งส่วนมาก
พูดภาษามลายูเป็นประจำ ก็ได้พยายามให้ได้เล่าเรียนภาษาไทย ท่าน
ได้เคยแต่งหนังสือแบบสอนอ่านแบบตัวอักษรไทย แต่มีคำภาษามลายูปน
เมื่อเด็กไทยมุสลิมอ่านออกแล้วก็รู้เรื่องและเกิดความสนุก ท่านยังได้เคย
เชิญหะยี โต๊ะครู ที่ชาวไทยมุสลิมนิยม มาสอนคัมภีร์กุรอานในโรงเรียน
เพื่อหวังประโยชน์ให้ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมส่ง บุตรหลานเข้าโรงเรียน
เมื่อท่านไปตรวจราชการที่ไหนก็พยายามแนะนำชักจูงคนที่พอจะเป็นกำลัง
ช่วยการศึกษาให้เข้ามาช่วยงานการศึกษา เช่นบรรจจุลกหลานเจ้าเมือง
เก่าซึ่งเป็นไทยมุสลิมเป็นผู้ช่วยของท่าน เพื่อจะได้ชักจูงสนับสนุนและส่งเสริม
ให้เด็กไทยมุสลิมได้เล่าเรียนภาษาไทย ชาวปัตตานีทั้งไทยและพุทธ

พระยาพิบูลย์พทยาพรรค
(ทอง คุปตาสา)

ไทยมุสลิม ยกย่องนับถือท่านเป็น "บิดาแห่งการศึกษาของปัตตานี" "คุณพ่อ คุณครูของชาวเมืองปัตตานี" "ครูของครู" "พ่อของครู" "ครูดีของศิษย์" และ "ข้าราชการผู้สามารถของกระทรวงศึกษาธิการ" ซึ่งชาวปัตตานีภูมิใจในคุณงามความดีของท่านไม่มีวันจะลืมเลือน

อามาศย์โท พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค (ทอง คุปตาสา) เป็นบุตรนายบุญธรรมและนางสุ่น เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๖ ที่บ้านบางกะปิ ตำบลนาตาล อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

เมื่อพระยาพิบูลย์พิทยาพรรคยังเยาว์วัย ได้เข้าเล่าเรียน อยู่ในโรงเรียนประจำอำเภออินทร์บุรี อันเป็นบ้านเกิดของท่าน ต่อมาได้ไปศึกษาในกรุงเทพฯ พำนักอยู่กับอาจารย์ชอมหามิฉวีตราชบพิตร เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นต้นแล้วก็เริ่มเข้ารับราชการในกระทรวง ธรรมการ เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ในตำแหน่งครูรองโรงเรียนวัดตราชบพิตรได้เงินเดือน ๑๕ บาท ขณะนั้นพระยาวิฑิตตรคุณกุล เป็นอาจารย์ผู้ช่วยหลวงชำนาญอุณูสาสน์ (รอด) เป็นอาจารย์ใหญ่

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๔๔๕ พระยาวิฑิตตรคุณกุลได้ส่งท่านไปอบรมวิชาครูที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ อันเป็นสถาบันชั้นสูงในสมัยนั้น ปรากฏว่าท่านสอบไล่ได้คะแนนเป็นเยี่ยม ได้ประกาศนียบัตรครูประถมพิเศษ (ป.ป.พ.) ภายหลังได้เลื่อนเป็นครูประกาศนียบัตรมัธยม (ป.ม.) อันเป็นวุฒิครูชั้นสูงในสมัยนั้น

เมื่อได้รับประกาศนียบัตรครูประถมพิเศษแล้ว ในต้นเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ก็ได้รับคำสั่งย้ายจากโรงเรียนวัดราชบพิตร ไปสอนที่โรงเรียนกล่อมพิทยากร (วัดพระเชตุพนฯ) ระหว่างที่สอนอยู่ที่โรงเรียนกล่อมพิทยากรนั้น พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ได้แสดงความสามารถในการสอนและการปกครองนักเรียน ตีเด่นเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้บังคับบัญชา จึงได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานพิเศษหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๗—๒๔๔๘ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะมณฑลบูรพา ไปสอบไล่นักเรียนซึ่งเป็นเกียรติประวัติครั้งแรกในชีวิตราชการของท่าน

ต่อมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ท่านได้ย้ายจากโรงเรียนกล่อมพิทยากรไปเป็นครูโรงเรียนวัดมหาธาตุ และในปีเดียวกันนั้นได้ย้ายไปเป็นครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย แต่สอนอยู่ที่โรงเรียนนี้ได้เพียงปีเดียว ด้วยความขยันขันแข็งในการปฏิบัติหน้าที่อย่างดียิ่งในวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๑ กระทรวงธรรมการจึงแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งว่าที่กรรมการมณฑลปัตตานี อีก ๒ ปีต่อมาก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นกรรมการมณฑลปัตตานี

หอสมุดศรีสภา

หลวงครูนิติพิศาล ได้เขียนประวัติตอนหนึ่งของท่านไว้ใน "อาลัยพ่อ-ครู" ดังนี้ ".....ที่กระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) มีโครงการจะขยายการศึกษาให้แพร่หลายถึงหัวเมืองต่าง ๆ ได้คัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ออกไปเป็นครูตามหัวเมือง วางแบบวางโครงการศึกษาตามแบบโรงเรียนหลวง เจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรค เป็นผู้ที่ได้รับเลือกให้ไปทำงานครูในหัวเมืองในคราวเดียวกันนั้น ภายหลังได้รับเลื่อนหน้าทขนเป็น "ข้าหลวงกรรมการมณฑลปัตตานี" มีหน้าที่

คุดูแลโรงเรียน การศึกษา และศาสนา ในจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขต
 มณฑลปัตตานี นับเป็นการกิจสำคัญ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เขต
 จังหวัดต่าง ๆ ในมณฑลนี้ มีภูมิภาคและความนิยมแปลกกว่าที่อื่น แม้
 ประชากรผู้ที่จะให้เข้าศึกษาก็เป็นผู้ที่พูดภาษามลายู นิยมมลายู ผู้ที่จะเป็น
 กำลังสำคัญในการนี้ต้องเป็นผู้ที่กระทรวงพิจารณาให้ความไว้วางใจแล้วว่า
 เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และก็ได้สมจริงตามประวัติการรับราชการ ท่าน
 ได้ปฏิบัติเป็นผลดี เป็นที่พอใจของกระทรวงและผู้บังคับบัญชา ทั้งฉลาดที่
 ได้จัดและดัดแปลงให้เข้ากับค่านิยมของประชากร มีหลักการและโครง-
 การจัดการศึกษาหลายอย่าง ที่ท่านวางแบบไว้และได้รับความเห็นชอบ
 แล้วทุกฝ่าย การศึกษาของมณฑลปัตตานีจึงมีสมรรถภาพ มีความดีทัดเทียม
 กับท้องที่อื่น ๆ ถ้าจะพูดว่าโครงการและแบบจัดการศึกษาของปัตตานี
 ล้วนเป็นแบบและเอาแบบมาจากเจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรค (ทอง คุปตาสา)
 หงสน ด้วยความดีดังกล่าวนั้น ทางราชการจึงให้บำเหน็จความชอบ
 เลื่อนอันดับเงินเดือน ยศ ศักดิ์ เริ่มแต่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
 เป็น ขุนพิบูลย์พิทยาพรรค เลื่อนเป็น หลวง ในนามเดิม ต่อมา
 ได้รับเลื่อนเป็น พระพิบูลย์พิทยาพรรค และพระยาพิบูลย์พิทยาพรรค
 ตามลำดับ นับเป็นบรรดาศักดิ์สูงของข้าราชการผู้มีหน้าที่เป็นกรรมการ
 มณฑลในขณะนั้น ยิ่งกว่านั้น เมื่อก้าวกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราช
 (ที่ทำการตั้งอยู่ที่จังหวัดสงขลา) วางลง กระทรวงได้แต่งตั้งให้ท่านรับ
 หน้าที่เป็นกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราชอีกตำแหน่งหนึ่ง เป็นอันว่า
 ท่านแต่ผู้เดียวต้องทำหน้าที่ ๒ แห่ง บังคับบัญชาการ ๒ มณฑล ต้อง

ถือเป็นความชอบ แสดงความสามารถอย่างสูง ไม่มีผู้ใดอื่นปฏิบัติการ
เช่นนี้มาได้ และท่านทำได้ผลดีตลอดเวลา เป็นเกียรติเชิดชูให้กระทรวง
ธรรมการได้รับความนิยมนักขึ้น ที่ได้มีครุฑ คุรุที่สามารถทงในท่าน
วิชาการและการปกครองบังคับบัญชา ปรากฏเป็นความจริงขึ้นแล้วในวง
ราชการ ทั้งนี้เพราะท่านได้ศึกษามาในทางครู ทำงานครู คลุกเคล้าอยู่กับ
ชีวิตครู มีธรรมจรรยาครูเป็นอย่างดี ทุกคนรักใคร่นับถือเสมอเป็น
ครูของครูหรือถ้าจะระบุว่าเป็น “คุณพ่อของครู” ก็ไม่ผิดความจริง หรือ
ความหมายแต่อย่างใดเลย ทั้งนี้เพราะท่านเจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรค (ทอง
คุปตาสา) มันอยู่ในพรหมวิหาร และสังกหัตถุธรรม มีความเมตตากรุณา
ให้ความช่วยเหลือศิษยานุศิษย์และคนทั่วไปไม่เลือกชั้นวรรณะ คุณธรรม
ความดีทั้งปรากฏในศิษย์และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทั้งหลายตลอดมา”

ตั้งแต่พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ดำรงตำแหน่งธรรมการมณฑล
ปัตตานีมา ท่านได้ปลุกปล้ำงานอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย จัดการ
ศึกษามาจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ทำให้มณฑลปัตตานีมีโรงเรียนทุกเมือง
มีโรงเรียนเบญจมราชูทิศเป็นโรงเรียนตัวอย่าง ผู้บังคับบัญชาได้กล่าวถึง
ท่านว่า “หลวงพิบูลย์พิทยาพรรค เป็นผู้มื่ออุสาหะมากในราชการ”

ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ตั้งกองลูกเสือปัตตานีขึ้น มีพระยาศักดิ์เสนี
ข้าหลวงเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการมณฑลปัตตานี เป็นสภานายก และ
พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ซึ่งขณะนั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิบูลย์
พิทยาพรรค ข้าหลวงธรรมการเป็นผู้ตรวจการมณฑลลูกเสือ ต่อมาเมื่อ

วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปพระราชทานธงประจำกองลูกเสือมณฑลปัตตานี ธงนสวยงามมาก พนสีเขียว ขอบเหลือง กลางธงมีรูปปั้นนางพญาตานีผูกตราวชิรมาลา ห้อยแพรแถบสีเหลืองคำ นายหมวดโท หลวงพิบูลย์พิทยาพรรค ผู้ตรวจการลูกเสือเป็นผู้ได้รับเกียรตินำคณะลูกเสือปัตตานีรับธงประจำกอง

ในปีนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีโรงเรียนกองฝึกหัดผู้กำกับลูกเสือในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ และได้เชิญหัวหน้าจัดการลูกเสือทั่วราชอาณาจักรไปเรียนในโรงเรียนแห่งนั้น พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ได้เป็นนักเรียนผู้กำกับในชุดแรกนั้นคนหนึ่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปถึงโรงเรียนนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักเรียนผู้กำกับลูกเสือเข้าเฝ้าถวายชัยมงคล พระยาพิบูลย์พิทยาพรรคเป็นผู้มีอาวุโสกว่าใคร ๆ ในหมู่ผู้กำกับลูกเสือ จึงได้รับหน้าที่เป็นผู้แทนอ่านคำถวายชัยมงคล เมื่อเสร็จการอบรมผู้กำกับลูกเสือแล้ว ท่านสอบได้ที่ ๑ รับประกาศนียบัตรชั้น ๑ และเข้มศิลปวิทยาของโรงเรียนเป็นเครื่องหมายแห่งความชอบและความสำเร็จ หลังจากนั้นท่านก็ได้ตามเสด็จพระราชดำเนิน ซ้อมรบพร้อมกับ กองเสนาหลวงแห่งเสือป่าอีกหลายเวลา

ในด้านการลูกเสือ ขุนจรรยาวิธาน ได้กล่าวถึงงานของท่านไว้ว่า
 “..... ด้วยความเอาใจใส่มุ่งที่จะให้เด็กไทยมุสลิมเป็นลูกเสือ

ท่านยังขออนุมัติต่อเสนาบดีให้ลูกเสือบัตตานีใช้หมวกซอเกาะ (หมวกมลายู) ติดหน้าเสื้อข้างหน้า เพราะในเวลานั้น ชาวมุสลิมทั่วไปไม่นิยมใช้หมวกปีก ถือว่าบาป เมื่อเสนาบดีอนุมัติ อุปสรรคตึกไทยมุสลิมเป็นลูกเสือบัตตานีไม่ได้ทั้งหมดไป

ด้วยความอุทสาหะ ของ พระยาพิบูลย์พิทยา พรหมที่ ได้ริเริ่มจัดการศึกษาโรงเรียนภาษาไทยตามอำเภอและจังหวัดทั่วไปในมณฑลปัตตานี ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติเก็บเงินศึกษาพลีในมณฑลปัตตานี และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้ขยายการศึกษาตลอดไปถึงตำบลต่าง ๆ ชาวไทยมุสลิมส่วนมากได้เข้าโรงเรียนกันทั่วทุกตำบลทั้งชนในเวลานั้น และบางตำบลที่ตั้งในเมือง ยังริเริ่มสอนภาษามลายูเป็นพิเศษแต่เวลานั้นเป็นต้นมา

ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ ธรรมการ มณฑลนครศรีธรรมราชว่างลง พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัตเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ทรงเห็นว่าพระยาพิบูลย์พิทยาพรหมเป็นผู้มีความอุทสาหะ เข้มแข็ง เอาภาระเองานมาก ^๕ เป็นผู้มีความสามารถเยี่ยมคนหนึ่ง จึงได้แต่งตั้งให้เป็นธรรมการมณฑลนครศรีธรรมราชอีกตำแหน่งหนึ่ง ตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น นับเป็นการได้รับเกียรติสูงส่งจากผู้หลักผู้ใหญ่ เรื่องนี้พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ได้เขียนไว้ได้ภาพถ่ายมอบแก่ท่านว่า “ขอมอบให้เจ้าคุณสองมณฑล ปัตตานี-นครศรีธรรมราช”

เป็นเวลาเพียงปีเศษเท่านั้น ท่านก็สามารถทำให้ ๒ มณฑล
มีการศึกษา เจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก มีโรงเรียน ครู นักเรียนเพิ่มขึ้น
อย่างกว้างขวาง ความสามารถอันดีเด่นของท่านนี้ กระทรวงธรรมการ
ได้ลงประกาศในหนังสือวิทยากร ซึ่งเป็นหนังสือของกระทรวงว่า
“บัตถานีเป็นมณฑลตัวอย่าง คือดีทั้งการศึกษาและการลูกเสือรวมทั้งการ
สอนอนุศาสนา” นี้ประการหนึ่ง ซึ่งนับเป็นเกียรติประวัติเยี่ยมที่ท่าน
ได้รับในฐานะเป็นผู้นำความเจริญเกี่ยวกับการศึกษามาสู่ท้องถิ่นนี้ อย่าง
แท้จริง

หลวงกษेत्रนทรมาศย์ อดีตมหาดไทยภาค ๙ และรองผู้ว่าราชการ
จังหวัดสงขลาได้บรรยายความรู้ความสามารถตลอดจนความอุตสาหะวิริยะ
ของท่านใน “คำไว้อาลัย” ว่า “.....ท่านเจ้าคุณ ฯ เป็นผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถ ตลอดจนการแต่งหนังสือเป็นเล่ม เป็นตำรา สักรวา
กลอนแปด อะไรเหล่านั้นท่านเขียนไว้มาก.....”

ตามที่เขาเจ้าทราบมานั้นว่า ท่านเจ้าคุณ ฯ เป็นนักเรียนฝึกหัดครู
เริ่มแรกที่จัดการศึกษาแผนใหม่ สมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เมื่อท่าน
สำเร็จวิชาจากโรงเรียนแล้ว สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ รับ
พระบรมราชโองการคัดเลือกตัวมอบให้กับพระคุณเจ้า เจ้าคุณรัตนธัมมุนี
สมัยยังเป็นที่พระศรีธรรมมุนี (ม่วง รตนธโช ป.ธ. ๔) เจ้าคณะ
มณฑลนครศรีธรรมราชให้มาเป็นครูอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้ว
ไปเป็นครูที่จังหวัดภูเก็ต-ปัตตานี จนกระทั่งได้รับพระราชทานเลื่อน

ตำแหน่ง ยศ บรรดาศักดิ์เทวัญตรา เป็นชั้นเป็นลำดับมา จนกระทั่ง
เกษียณอายุราชการ

ตามทัศนะของข้าพเจ้า รู้สึกว่าท่านเจ้าคุณ ขอบุติมาในโลกนี้เป็น
คนมีบุญวาสนามาก เต็มไปด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม บริบูรณ์ ทำประโยชน์ให้
แก่ประเทศชาติไม่น้อย จึงเป็นที่พอพระราชหฤทัยเจ้านาย พอใจข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อย พ่อค้า คหบดี ตลอดจนเสื่อบ่า ลูกเสื่อ อาณา
ประชาชนทั่วไป ท่านเข้าไหนเข้าได้ นับตั้งแต่พระเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา
แทบทุกพระองค์ โดยเฉพาะเจ้านายก็เป็นทีโปรดปรานวางพระหฤทัย
เป็นอันมาก เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระ-
เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น-
พิทยลาภพฤฒิยากร หม่อมเจ้าสฤณีเดช ชยางกูร และหม่อมเจ้าหญิง
พูนพิศมัย ดิศกุล เป็นต้น ถึงกับไปประทับแรมที่บ้านของท่าน นอกจากนี้
ยังเป็นที่รักใคร่ได้รับความไว้วางใจในทางราชการจากเจ้าพระยาพระเสด็จ
สุเรนทรธิบดี เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาเดชาธิบดี พระยา-
สุรินทราชา พระยาศรีธรรมราช พระยาสุนทรพิพิธ พระยาศรีเสนา
พระยาสุรียานุวงศ์ประวดี และพระยารัตนภักดี เป็นต้น

เมื่อมาถึงภูมิรู้ นอกจากท่านมีหน้าที่ครูบาอาจารย์สั่งสอนศิษยา-
นุศิษย์ และได้ดำรงตำแหน่งสูงจนถึงเป็นศึกษาธิการ ๒ มณฑลแล้ว
ท่านยังได้ประพันธ์หนังสือไว้หลายเรื่องถึงกล่าวแล้วข้างต้น ณ ที่นี้จะขอ

นำเอาหนังสือที่ท่านประพันธ์มาเสนอเพียง ๓ เรื่อง คือ เรื่องแบบเรียนเร็วไทย-มลายู หนังสือที่ท่านมีความประสงค์ว่า "ต้องการให้เด็กไทยอิสลามรู้จักวิธีอ่าน เขียน ภาษาไทย ไม่ใช่เรียนภาษามลายู ใคร ๆ จะหาว่าภาษามลายูที่เราใช้ไม่ใช่ภาษามลายูกลาง ถ้าจะตอบอย่างหยาบ ๆ ก็ว่า "ไหนต้นไหนกลางและไหนปลาย" เพียงเท่านี้ แต่กระทรวงศึกษาธิการไม่ยอมรู้เรื่องของ "ภาษา" เด็กไทยอิสลามจึงอ่านหนังสือไทยพุทธไม่เข้าใจ ในเรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องการตั้งโรงเรียนศีลธรรมขึ้นในวัดร่วมมือกับพระคุณเจ้า เจ้าคุณพระธรรมวโรดม (เซ่ง) ซึ่งท่านทั้งสองมีเจตจำนงตรงกัน ท่านว่า "เพื่อจะช่วยการปกครอง" เพราะท่านสังเกตเห็นว่า การปกครองของเรามีแต่การปราบกาย คือจับคนผิดมาได้ก็ขังตะราง ขังคุก อย่างแรงก็ประหาร ไม่ได้ปราบใจ เมื่อใจคนไม่เกรงบาปเกรงอกุศล พอพ้นโทษไปแล้ว ไม่ซำก็ทำซ้ำอีก ดังนั้นจึงได้จัดตั้งโรงเรียนศีลธรรมขึ้นในวัด เพื่อได้ช่วยกับปราบคนทางใจ ให้คนกลัวกรรมมากกว่ากลัวกฎหมาย

อีกเรื่องหนึ่ง คือ "หนังสือเล่าความเตือนเพื่อน" ขอนำเอาสาระสำคัญในหนังสือ นั้นมาเล่าให้ท่านผู้อ่านเรื่องนี้ฟังสักตอนหนึ่ง คือ ท่านเจ้าคุณว่า "การศึกษาชั้น ต้องเอาธรรมะเป็นหลักปลูกใจให้มั่นในทางธรรมะ คือ สอนจรรยาให้ดี พยายามปลูกเสกเอาใจใส่หัดเด็กให้ทำความดี ให้รู้สึกและเห็นจริงว่า คนขาดศีลธรรม ขาดจรรยาเป็น

คนดีไม่ได้” และว่า “คนที่จะเข้าสมาคมได้มากต้องเป็นคนมีเกียรติ
 อธยาศัยดี เคารพดี” ดังนั้น นี่เป็นการเตือนเพื่อนข้าราชการของท่าน
 เจ้าคุณ ซึ่งหยิบยกเอามาพอให้เห็นอธยาศัยของท่าน

อีกประการหนึ่ง ท่านเจ้าคุณ เป็นบุคคลที่มีไหวพริบปฏิภาณว่อง
 ไว ขอโอกาสนำเรื่องมาเล่าสักเรื่องหนึ่ง คือ เมื่อครั้งมังกานฉลงโบสถ์
 วัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี คับวันหนึ่ง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
 (เจริญ ญาณวโร ป.ธ. ๗) วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร กับท่าน
 เจ้าคุณพระธรรมวโรดม (เซ่ง) และข้าพเจ้านั่งอยู่ในโบสถ์พอดีท่าน
 เจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรคเข้ามาที่หลัง ข้าพเจ้าก็ถือโอกาสแนะนำให้
 เจ้าคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์รู้จัก ทันใดนั้นท่านเจ้าคุณสมเด็จพระ
 ปราศรัยขึ้นว่า “มีความยินดีที่ได้รู้จักตัวเจ้าคุณวันนี ได้ยินแต่ชื่อ ปราศรัย
 ว่าเป็นผู้จัดตั้ง ‘โรงเรียนศีลธรรมในวัด’ ไม่ใช่หรือ? เป็นการจัดทำ
 ดีดีมาก” ทันทีนั้น ท่านเจ้าคุณพิบูลย์ฯ เรียงตอบว่า “เป็นพระ-
 เสด็จพระคุณ แต่เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนศีลธรรมในวัดไม่ใช่ของกระผม
 เป็นเรื่องของท่านเจ้าคุณธรรมวโรดม ซึ่งท่านเจ้าของนั่งอยู่ที่นี้ กระผม
 เป็นแต่ลูกศิษย์ร่วมมือกับท่านเท่านั้น” นี่เป็นการแสดงให้เห็นไหวพริบ
 ปฏิภาณวิเศษนัก ที่ท่านไม่ยอมรับคำชมเชยเอาเสียคนเดียว กลับมอบ
 ถวายแต่ท่านเจ้าคุณธรรมวโรดม ต่อหน้าต่อตาเลย ผู้ใหญ่อย่างนั้นหา
 ได้ยาก

ท่านเจ้าคุณเป็นคนที่มีความอุทิศสภาระวิริยภาพมาก ทำงานบ้าน ทำ
 งานสวนผลไม้ สวนครัว ด้วยตัวท่านเอง ไม่หยุดหย่อน บางทีแขก

ที่ไปเยี่ยมท่านถึงกับถามเอาตัวท่านว่า “ท่านเจ้าคุณ อยู่ไหม?” ท่านก็ตอบว่า มาธุระอะไร? เชิญขึ้นไปบนเรือนก่อน” ตั้งนี้เป็นต้น ในสมัยที่พ้นจากหน้าที่ราชการแล้ว ท่านยังได้รับเกียรติเป็นประธานในการจัดงานประจำปีของศิษย์เก่าปัตตานี เป็นสมาชิกสภาจังหวัด สภาเทศบาล และเป็นผู้ตรวจการเขตแห่งบริษัทประกันภัยบูรพาอีกด้วย ท่านไปไหนมาไหนอยู่เนืองนิตย์ เพิ่งจะมาหยุดพักลงในป็นนี้ ในเมื่อร่างกายของท่านกระทบกับการเจ็บป่วยลง

พระยาสุนทรพิพิธ มีจดหมายมายังข้าพเจ้าว่า “ท่านเจ้าคุณพิบูลย์ เป็นหลักที่ได้ให้ความรู้ในเรื่องศาสนาอิสลาม และว่าเจ้าคุณพิบูลย์ ยังแหลมในทางแก้ไข ผมเห็นว่าจะหาผู้หลักแหลมเช่นท่านไม่มีอีกแล้ว เป็นที่น่าเสียดายสำหรับชาติทีเดียว แต่ชาติเขาจะรู้สึกเช่นนั้นหรือไม่ ไม่ทราบ” นี่ก็เป็นการเกิดทุนเกียรติของท่านเจ้าคุณเป็นอย่างสูงซึ่งควรนำมาเล่าสู่กันฟัง”

หอสมุดครุสภา

ในเรื่องการกสิกรรม ท่านก็เอาใจใส่เป็นอันมาก ได้เปิดโรงเรียนกสิกรรมที่เขาตุ้ม (จังหวัดปัตตานี) และที่ตันหยงมัส (จังหวัดนราธิวาส) ท่านได้ไปที่โรงเรียนทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นประจำ ชุดดิน คายหญ้าด้วยตัวท่านเอง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เด็ก ให้เด็กรู้จักคุณค่าของการกสิกรรม ไม่คูดูกอาชีพเก่าของพ่อแม่ เด็กมุสลิมบางคนเรียนจนได้เลื่อนเป็นครูกสิกรรม บางคนได้ออนไปเป็นพนักงานยางก็มี นับว่าท่านได้ปลุกฝังอาชีพให้แก่เด็กในท้องถิ่นนี้อีกอย่างหนึ่ง

ต่อมาในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๗๔ ได้มีประกาศยุบมณฑล และจังหวัดบางแห่ง และได้ยุบมณฑลปัตตานี ร่วมกับมณฑลนครศรีธรรมราช ท่านจึงย้ายไปเป็นกรรมการมณฑลนครศรีธรรมราช โดยมีสำนักงานมณฑลอยู่ที่สงขลา ครั้นต่อมาทางราชการ ได้ยุบเลิกมณฑลตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๕๗๖ แล้ว มณฑลต่างๆ ทหาราชาอาณาจักรก็ยุบเลิกไป และใน พ.ศ. ๒๕๗๖ นั้นเองท่านได้ลาออกจากราชการเพื่อรับพระราชทานบำนาญ แล้วกลับไปอยู่ที่ปัตตานียึดอาชีพทำสวน ซึ่งเป็นงานสุดรักที่ท่านรักที่สุดในชีวิตหลังของท่าน

เมื่อออกจากราชการมารับบำนาญแล้ว บริษัทประกันชีวิตบูรพา ซึ่งมีผลสำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล เป็นประธานกรรมการ ได้เชิญท่านเข้าร่วมงานกับบริษัทนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ท่านถือว่างานประกันชีวิตเป็นงานช่วยประชาชน ช่วยชาติบ้านเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ช่วยบ้านเมืองเมื่อกินอยู่ดีกินดีแล้วก็ไม่ใช่เป็นโจรผู้ร้าย รัฐบาลก็เก็บภาษีอากรได้เต็มไม่มีใครหลีกเลี่ยง ยิ่งกว่านั้นงานนี้ยังช่วยปราบคอมมิวนิสต์ทางอ้อมอีกด้วย

ระหว่างที่ท่านปฏิบัติงานในบริษัทประกันชีวิตบูรพา ท่านได้ทุ่มเททั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ โดยอาศัยความกว้างขวาง และความชัดเจนในการติดต่อและดำเนินงาน จนท่านมีชื่อเสียงโด่งดังได้รับตุ๊กตาทองแห่งความสามารถ ๓ ปีซ้อนเป็นกรรมสิทธิ์ ในพ.ศ. ๒๕๐๓

และได้รับประกาศนียบัตรชมเชยจากสมาคมประกันชีวิตแห่งประเทศไทย
จึงเป็นที่เลื่องลือไปในวงการประกันภัยแห่งประเทศไทย แสดงว่าท่านจะ
จับงานอะไร สมรรถภาพอันสูงส่งของท่านโดยแท้ที่นำท่านไปสู่ความ
สำเร็จอย่างงดงามเสมอ

มีเรื่องเล่าว่า เมื่อบริษัทกำลังรวมคะแนนผลการแข่งขันอยู่นั้น
ท่านเกิดอารมณ์กวีขึ้น จึงเขียนสักรวาลฉบับตัวเองไว้ ดังนี้

สักรวาทูกิตาของของรักเอ๋ย
หากก่อนเคยสร้างสมภิมภยขวัญ
จงตลจิตพิศวาทอย่ากลาดกัน
ชัวนรินทร์ไม่ห่างสร้างชมเชย
กำลังคอยกลอยใจไขปัญหา
เชิญแก้วตาปลอบใจว่าไหนสม
ภาคไหนแน่แผ่จิตกิตินิยม
เคยอบรมวาทนามาบ้างเอ๋ย ฯ

พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค เป็นคนสนุกกล้าแรงแจ่มใส เป็นคน
รักการกวี ท่านเคยกล่าวว่า กวีเกิดขึ้นได้ทุกแห่งหากมีเชื้ออยู่แล้ว ที่จะไม่
ผูกให้เห็นเพราะยังไม่พบวันดินพอเหมาะสมกัน ซึ่งเทียบกบกับพืชต่าง ๆ
และใจสมัครรักจะงอกงามด้วย ท่านบอกว่าการกวีชนิดแต่งบทกลอน ฯลฯ
เป็นยาบำรุงจิตใจให้สดชื่นได้อย่างหนึ่ง ขณะที่กำลังขีดเขียนอยู่นั้นความ

ห่วงใยอื่น ๆ อันเป็นเหตุให้ยื่นคตินร้ายหายไป มีสมาธิแน่วแน่อยู่กับการ
ประพันธ์นั้น

ที่ว่าท่านเป็นคนสนุกและมีอารมณ์รักการกวีนั้น จะเห็นได้จากข้อ
ความในจดหมายฉบับหนึ่งที่เขียนถึงพระยาอุครธานี อดีตผู้ว่าราชการ
จังหวัดปัตตานี มีใจความว่า “ผมเป็นคนสนุก ความวิตก วิจารณ์ จึงไม่
หมักหมม อารมณ์จึงแจ่มใสมากกว่ามีดมัว พลอยได้พละนามัยดี อายุก็
ยืนยาว การเขียนหนังสือจะเป็นโคลง กลอน อะไรก็ตาม ทำให้ใจสงบ
และชื่นบาน ไม่แกว่งใจเสียไปเบียดเบียนผู้อื่น มีอิจจาตร้อน เป็นต้น
ถนัดทางความเรียงก็เขียนความเรียง ถนัดกลอนก็เขียนกลอน ถนัดโคลงก็
เขียนโคลง ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้นๆ เรียกว่าเป็นสมาธิประจำกำกับ
เรื่องนั้นๆ ”

ในด้านการกวี นายเปลื้อง ณ นคร ซึ่งเป็นผู้สนใจในทางกาพย์
กลอนและวรรณคดีเคยได้รับหนังสือเล่มเล็กรวมบทสักรวาหลายบทจาก
ท่าน ได้บันทึกไว้ใน “ท่านเจ้าคุณนักสักรวา” มีข้อความตอนหนึ่งว่า
“.....ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ร่วมงานในกระทรวงศึกษาธิการ ว่าท่าน
เจ้าคุณเป็นศึกษานิเทศก์ มีความคิดอ่านทางการศึกษากว้างขวาง
เป็นครูที่มีชื่อเสียงเด่นและเป็นนักสักรวาวงของ น.ม.ส. และท่านเจ้าคุณ
ธรรมศกคมนตรีด้วย.....”

แม้ว่าท่านเจ้าคุณเป็นคนสนุก ร่าเริง แจ่มใส มีอารมณ์กวีก็ตาม
แต่ท่านก็เป็นผู้ที่มอุปนิสัยเฉียบขาด ซึ่งยากจะหาได้จากบุคคลทั่วไป

คงจะเห็นได้จากคำอธิบายถึงพระพุทธรูปแบบญี่ปุ่นของท่าน พระพุทธรูป
องค์นี้มีลักษณะแปลกไปจากลักษณะของพระพุทธรูปที่เราเห็น ๆ กันอยู่
คือมีอวาชชนฟ้า มือซ้ายชงดิน ท่านกล่าวว่า “.....เป็นพระพุทธรูป
ที่ผมรักและห่วงแหนมาก เพราะหมายถึงลักษณะอุปนิสัยของผมเอง
มือขวาชนฟ้า มือซ้ายชงดิน นั่นคือ ฟ้ากฟา ดินกดิน สองสิ่งจะ
รวมกันไม่ได้ ผมไม่ชอบการปฏิบัติใดๆ ที่ปราศจากความเด็ดขาดและ
เข้มแข็ง จะคิดจะทำอะไรก็เอาให้ได้และสำเร็จเป็นอย่างๆ ไป เหมือน
เช่น ฟ้าเป็นฟาดินเป็นดิน ไม่ใช่เอาทั้งฟ้าและทั้งดิน ในที่สุดก็ไม่ได้
อะไรสักอย่าง”

นอกจากนี้ พระยาอัครธานี มิตรสนิทของท่านได้บรรยายลักษณะ
นิสัยของท่านไว้ว่า “.....เจ้าคุณพี มีรูปร่างค่อนข้างเล็ก แต่нынตาที่
แหลมคมของท่านนั้นชี้ แสดงให้เห็นความฉลาดหลักแหลมและเข้มแข็ง
ไม่ยอมเสียเปรียบใครในทางที่เห็นว่าถูก แต่ก็ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่ยอม
ตามหลังใครง่ายๆ ในกรณีก็จ้อย่างเดียวกัน ประกอบกับเป็นผู้มีความ
เคลื่อนไหวแคล่วคล่องว่องไว จึงเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือ
ผู้หนึ่ง.....”

พระยาสุนทรพิพิธ ผู้เคยร่วมวงงานกับท่านยังได้บรรยายไว้อีกว่า
“...คุณความดีของท่านเจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรค ข้าพเจ้าไม่สามารถจะ
จาระไนโดยดีถ้วนจึงขอกล่าวโดยสรุปว่า ท่านมีคุณธรรมเป็นสมบัติอัน
ประเสริฐ เป็นบุพการีชนแก่ผู้อยู่ในปกครองผู้ได้บังคับบัญชา และชาว

ชนทั่วไป เป็นกตัญญูทศเวทิตชนแก่ประเทศชาติ แก่หน้าที่ แก่ผู้ใหญ่และ
ผู้มีบุญคุณทั่วไป และประการสำคัญคือความซื่อสัตย์สุจริต อันเป็น
ธรรมประจำชีวิตของท่าน

โดยหน้าที่ราชการ ท่านเจ้าคุณพิบูลย์พิทยาพรรค ประจำอยู่ที่
มณฑลปัตตานี ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นหลายครั้ง ปรากฏว่า
ท่านได้เป็นกำลังของสมุหเทศาภิบาลเป็นอย่างดี ส่วนการปฏิบัติที่เป็น
ความยากลำบากและเสี่ยงภัย ทั้ง ๆ ที่ท่านมีหน้าที่ทางการศึกษามีได้เป็น
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่ด้วยความซื่อสัตย์กตัญญูต่อประเทศชาติ ท่าน
จึงปฏิบัติกรด้วยความเต็มใจ และเสียสละตลอดเวลา ครั้นเมื่อปลดจลา
แล้ว ท่านก็คงตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปัตตานี และอยู่ด้วยความสุขสบายดี ไม่มี
เภทภัยอันตรายใดๆ แต่กลับมีผู้เคารพนับถือทูลเกล้าฯ ทูลฝ่ายราชการและ
ประชาชน ต่างได้อาศัยความรู้ ความคิดความมีไมตรีจิตมิตรภาพจากท่าน
คล้ายกับท่านเป็นหัวหน้าครอบครัวใหญ่ของชาวปัตตานีทั่วไป ซึ่งจะหา
พฤติกรรมของบุคคลอื่นเสมอท่านได้ยาก ทั้งนี้ก็เพราะคุณสมบัตินับสูง
ของท่านคงได้กล่าวแล้ว”

ในด้านความเลื่อมใสและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
พระยาพิบูลย์พิทยาพรรคมีความรอบรู้ในพุทธศาสนาดีซึ่งละเอียดลออ
สามารถแปลภาษาบาลีได้สละสลวยเหมาะสมแก่สมัย มีความเข้าใจ
วินัยสงฆ์ วินัยฆราวาส ข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์เป็นอย่างดี ท่าน
ได้อุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ณ วัดมะม่วง

อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี พระครูอินทร์บุรีเป็นอุปัชฌาย์ ท่านอยู่ภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์ได้ ๑ พรรษา ระหว่างอุปสมบทได้ศึกษาพระธรรมวินัย มีความรู้แตกฉานในพุทธบัญญัติ หนังสือที่ท่านชอบมาก และท่องขึ้นใจที่สุด คือ “นวโกวาท”

พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค มีทัศนคติเกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งพอจะนำมากล่าวเป็นตัวอย่างได้ ดังนี้

ข้อที่หนึ่ง ทัศนคติต่อพระภิกษุสงฆ์ ท่านนับถือพระภิกษุสงฆ์ทั่วๆ ไป แต่เลือกเฟ้นพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจริงๆ และสนับสนุนแนะนำช่องทางตามสมควร หากปฏิบัตินอกกลุ่มนอกรทางแล้ว ท่านจะไม่เคารพนับถือ และอาจจะแนะนำให้สึกเสีย แม้ภิกษุจะปฏิบัติดีตามสมควรแต่รุ่มรวยไม่อำนวยความสะดวก เช่น จะบวชเมื่อแก่หรือแก่แล้วจึงบวช ท่านจะแนะนำอย่างตรงไปตรงมาว่า “บวชทำไม แก่แล้วอยู่บ้าน ไม่ต้องบวชก็ทำความดี สร้างบุญ สร้างกุศล ไปสวรรค์ได้เหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องไปบวช” ท่านถือตามพุทธภาษิตว่า “สพฺพ ปาปสฺส อกรรม กุสลสฺส ตูปสมฺบทา สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธสาสนํ การไม่ทำความชั่วทุกอย่าง ทำแต่ความดี ทำใจให้สบายๆ อันนี้แหละเป็นศาสนา”

ข้อที่สอง ทัศนคติต่อการบริจาคทาน ท่านต้องพิจารณาเหตุผลว่า การที่จะบริจาคไปนั้นเป็นสาธารณประโยชน์หรือไม่ ไม่ใช่ว่าพบพระ-แจกฏีกาออกบุญก็รีบบริจาคทันที หากไม่มีเหตุผลสมควรแล้วท่านไม่ให้การเรียไร่ทุกชนิดที่ท่านไม่ชอบ ยิ่งไปสร้างกุฏิ สร้างที่อยู่อันโอโถง

ใหญ่โตให้พระ ท่านไม่ชอบมาก บอกว่า “พระสละแล้ว จะไปสร้างตึกกรมให้อยู่จะกลายเป็นการ สร้างกิเลสให้ท่านเปล่าๆ ท่านชอบบริจาคธรรมทานมากกว่าวัตถุทาน เป็นต้นว่ารับหนังสือทางพุทธศาสนา เช่น หนังสือธรรมจักรของมหาจุฬาราชวิทยาลัย ถวายพระตามอาราธนาต่างๆ หลายแห่ง ทั้งในจังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล ตรัง พัทลุง สงขลา ฯลฯ โดยบอกรับถวายเป็นสมาชิกตลอดชีพ

ในเรื่องการบริจาคทาน ท่านถือคติว่า การบริจาคทานก็เหมือนกับ การสร้างสะพานให้คนเดิน ต้องพิจารณาว่าตรงไหนควรจะสร้าง ตรงไหนไม่ควรสร้าง ไม่ใช่สร้างเอาบุญเพื่อไปสวรรค์ แต่สร้างให้คนเดิน ถ้าสร้างแล้วไม่มีคนเดินก็จะสร้างไปทำไม หรือสร้างอะไรให้หุรุษราสวยงาม แต่มีคนเพียงคนเดียว หรือ มีคนจำนวนน้อยใช้สถานที่นั้น ก็ไม่เกิดประโยชน์คุ้มค่า ท่านไม่สร้าง ตัวอย่างอันนี้ ท่านขอให้บรรดาลูกหลานทุกๆ คนขบคิดด้วยสติปัญญา การเลือกให้เลือกบริจาคของท่านนั้นพอดี นับว่าถูกต้องตาม พุทธภาคีใน หนังสือ ธรรมบทว่า “วิเจยฺยทานํ สุกตปสฺสตุ” ตถาคตเจ้าของเรา สรรเสริญการเลือกให้ หรือเลือกดีจึงให้ ดังนั้นเป็นต้น

ข้อที่สาม ที่คนคิดต่อศรัทธาเกี่ยวกับพุทธศาสนาของท่าน เป็น อจล (อะจะละ) ศรัทธา คือเชื่อมั่นในศาสนา ไม่คลอนแคลน หวั่นไหว สิ่งที่ท่านถือเป็นหลักมั่นคงแก่ต้นมาจนถึงวาระสุดท้าย คือ ความเชื่อมั่นในหลักของ “กรรม” หลักกรรมของท่านในที่นี้ ไม่ใช่

งอมืองอเท้ารอผลกรรมที่ได้สร้างไว้ในอดีต ท่านเชื่อหลัก “กรรม
ปัจจุบัน” ท่านถือการทำความดีในปัจจุบันเป็นหลักใหญ่ที่สุด

ในด้านชีวิตส่วนตัว พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค มีความเป็นอยู่อย่าง
ง่าย ๆ การรับประทานอาหาร ไม่พิถีพิถัน ท่านเป็นคนขยัน เวลา
ว่างก็ลงสวน จนกระทั่งออกจากราชการรับบำนาญก็ไม่ยอมพักผ่อน
การประกอบกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ท่านทำเอง เริ่มแต่ถางหญ้า ขุดดิน
ยกร่อง ขุดคู รดน้ำ ปลูก ข้าว กล้วย ปลูกต้นไม้ดอกไม้ผล นับแต่
มะพร้าวลงมาถึงผลไม้ นานาชนิดและผักสวนครัว ด้วยเหตุนี้เอง
ใคร ๆ จึงชมท่านอยู่เสมอว่า “เจ้าคุณยังแข็งแรง และขยันตามเคย”
พอตกค่ำไม่ไปไหน ท่านก็อ่านหนังสือ ห้องสมุดของท่านมีหนังสือนานา
ชนิด ที่ขาดไม่ได้ก็คือหนังสือธรรมะ เมื่ออ่านพบอะไรที่สนใจ
ท่านก็เขียนออกความเห็นไว้ บางทีก็เขียนไว้ในสมุดโน้ต บางทีก็เขียน
ไว้ข้าง ๆ หนังสือ บางทีก็ขีดเส้นแดง ที่สะดุดใจมากก็คัดออกมาตั้ง
เป็นคติ แล้วก็เขียนสักราว ชมบ้างติเตือนบ้าง ให้ข้อคิดเพิ่มเติมบ้าง
เช่นเรื่องบริษัทจังหวัด ท่านบันทึกเป็นคติไว้ว่า “รัฐบาลจอมพล
ป. พิบูลสงคราม จัดตั้งบริษัทจังหวัดค้าขาย ปี ๒๔๘๓ โดยรัฐบาล
ถือหุ้น ๕๑ % นอกนั้นให้ประชาชนถือหุ้น ไม่ซ้ำก็ต้องเลิกล้มเพราะ
ขาดทุนฉิบหายวายบ่วง ถึงล้มละลายก็มีหลายบริษัท การค้าของที่ผูกขาด
โดยมากไม่มีทางขาดทุนเลย ที่ขาดทุนต่างคนต่างเอาในหมู่พวกจัดการ
กันเอง” แล้วท่านก็เขียนสักราวไว้ว่า

สักรวาทรัชจังหวัดตั้ง

เกิดสระพรังแพรวพราราวกับเห็ด
 ค่อยเนาเบื่อยจมนหินหมื่นเหมือนเว็จ
 ราษฎรหลาบเข็ดตาม ๆ กัน

เงินหลวงขาดราษฎรวอดจอกกันสิ้น
 พวกจัดการปลี่ยนปลิ้นหอบไปฉั้น
 เหลือแต่กลิ่นเนาฟุ้งพลุ่งเป็นควัน
 นี้และชั้นเชิงค้ำรัฐพาเออย ๆ

(หมื่น เป็นภาษาถิ่นบักซ์ใต้ เท่ากับ หมื่น)

ในด้านชีวิตครอบครัว พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค เป็นผู้ซื้อตรง
 ต่อครอบครัวทุกทาง ชีวิตรักของท่านเข้มข้นและหนักแน่นมั่นคงยิ่งนัก
 มีบุตรและธิดากับคุณหญิงสิน พิบูลย์พิทยาพรรค ๖ คนคือ

๑. นายชุมพล คุปตาสา
๒. นายเล็ก คุปตาสา (ถึงแก่กรรม)
๓. นางพร้อม ชำนาญกิจ
๔. นางทองคำ วิเศษสุวรรณภูมิ
๕. นางสุวรรณดา คุปตาสา
๖. นางแสงทอง ผ่องแผ้ว

นับตั้งแต่ต้น พ.ศ. ๒๕๐๙ เป็นต้นมา พระยาพิบูลย์พิทยาพรรคเริ่ม
 บัวยและสุขภาพทรุดลงเป็นลำดับเนื่องด้วยความชราและตรากตรำงานหนัก
 ไม่มีเวลาได้พักผ่อนตามวัยที่ควรแก่การพักผ่อน ครึ่งหนึ่งก่อนถึงแก่กรรม

ท่านไปเมืองตรัง ระหว่างเดินทางตรวจงานรู้สึกจะเป็นลมต้องรีบกลับ
บ้านและได้เขียนโคลงไว้ดังนี้

ชื่นเขาสูงสลับ	เงยหงาย
หน้ามีตหวาใจกาย	สิ้นเต้น
คลื่นไส่หลังน้ำลาย	พุ่มปาก
บิบนวดกวตทุกเส้น	แสบร้อนผิวหนัง

ต่อมาในราวเดือนกรกฎาคมพ.ศ. ๒๕๐๙ พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค
มีอาการบวมที่ขาและเท้า นอนไม่ใคร่หลับเจ็บเสียวที่ชายโครงและหัวใจ
เป็นครั้งคราว ถึงกระนั้นก็ตามพออาการค่อยดีขึ้นเล็กน้อย ท่านก็ยังไม่
ไปทำงานและลงสวนอย่างเคยเหมือนคนปรกติธรรมดา ท่านไม่เคยแสดง
ความอ่อนแอให้เห็น แม้ว่าอาการป่วยในระยะสุดท้ายจะหนัก ครั้นใน
วันที่ ๓ กันยายนพ.ศ. ๒๕๐๙ ท่านบ่นเจ็บภายในอีก รู้สึกอ่อนเพลีย
มากลุกขึ้นไม่ค่อยเหมือนอย่างเคย แต่ท่านไม่แสดงให้เห็นผิดปรกติ
แต่อย่างใด เพียงสีหน้าซีดเขียวลงไปอย่างเห็นได้ชัด เวลา
๑๐.๐๐ น. ท่านบอกให้หลานชายช่วยถอดฟันออกจากปาก โดยไม่
บอกเหตุผล แล้วท่านก็บอกว่า ขอนอนหลับสักหน่อย หลานชายก็เข้าใจ
ว่าท่านจะหลับ ดวงตาของท่านหรือลงและปิดสนิท มันเป็นเวลา
๑๑.๒๐ น. พอที่ ท่านไม่ได้หลับเพื่อจะตื่นเสียแล้ว ลมหายใจหยุดสนิท
ดวงจิตหยุดเต้น ท่านสิ้นใจอย่างสงบ

พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคชราและโรค
มะเร็งของเม็ดโลหิตขาวเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ อายุ ๘๓ ปี

ยังความเศร้าสลดเป็นอย่างยิ่งแก่บรรดาญาติมิตรศิษย์และผู้คุ้นเคยทั่วกัน แต่ท่านก็ได้ทิ้งสิ่งมีค่าของมนุษย์ไว้ให้คนภายหลังได้ศึกษาพิจารณาไม่น้อยทีเดียว คุณธรรมความดีของท่านจะคงอยู่เป็นอนุสรณ์แก่ท่านตลอดไป

(ประวัติของ อำมาตย์โท พระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ผู้เรียบเรียง ได้เก็บความมาจากประวัติที่คุณหญิงสิน พิบูลย์พิทยาพรรค และนาย เฉลิม ตุงกะมณี เขียนไว้ รวมทั้ง “คำไว้อาลัย” ของหลายท่านที่ร่วมพิมพ์ไว้ในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณ)

อุษา พลาρχุน

หอสมุดคุรุสภา

นายถิต พรหมมาณพ

นายถิต พรหมมานพ

พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๕๐๒

ครุคนหนึ่ง เป็นลูกชาวนาในจังหวัดพัทลุง ศึกษาเล่าเรียนเมื่อโตแล้ว
ด้วยการเรียนหนังสือวัดและโตสร้างเนื้อสร้างตัวด้วยความตั้งใจ
จริง จนได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง
ถึง ๕ สมัยและในที่สุดได้รับเกียรติถึงระดับรัฐมนตรีคนหนึ่ง

ครุถิต พรหมมานพ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๔๒ ณ

โคกสามชั่ง ตำบลเขาเจ็ยก อ. เมือง จังหวัดพัทลุง เป็นบุตรคนโต
ของนายพุ่มและนางมี พรหมมานพ ซึ่งมีอาชีพทำนา ได้ก่อร่างสร้าง
ตัวขึ้นมาด้วยอาศัยความสามารถของตนเอง โดยมีความมานะ วิริยะ
อุตสาหะ และสุจริตอย่างแรงกล้า ไม่เคยถ่วงพรอ่ยมัวหมองในการ
ดำเนินชีวิตแต่อย่างใด เป็นผู้ยึดถือธรรมเป็นสรณะ เป็นผู้รักและบูชา
ความยุติธรรม เป็นผู้รักงานยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด เป็นบุคคลที่รักเกียรติยิ่งกว่า
เงินอย่างไม่ยอมขายตัว ยอมรับกษัตริย์ประโยชน์ของรัฐอย่างยิ่ง

เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกด้วยการเรียนหนังสือวัด แล้วจึงเข้าเรียนใน
โรงเรียนประชาบาลตำบลคูหาสวรรค์ และสอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๓ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๘ มีอายุ ๑๕ ปี ต่อมาได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนประจำจังหวัด
พัทลุง (คือโรงเรียนพัทลุง จังหวัดพัทลุงในปัจจุบันนี้) ตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ ๑

จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๔ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียนในสมัยนั้น แล้วได้
ไปศึกษาต่อชั้นมัธยมปีที่ ๕ ณ โรงเรียนมหาวชิราวุธ สงขลา เมื่อเรียนจบ
ชั้นมัธยมปีที่ ๕ แล้ว ได้ไปทำการฝึกหัดเข้าเป็นครูในโรงเรียนประจำ
จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๖๔ ต่อมาได้ลาออกไป
ศึกษาวิชาครู ณ โรงเรียนฝึกหัดครูประถมวัดบวรนิเวศ จังหวัดพระนคร
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕—๒๔๖๖ สอบไล่ได้ประกาศนียบัตร ป.ป. แล้ว
เข้ารับราชการเป็นครูโรงเรียนพานิชยการ วัดสามพระยา จังหวัดพระนคร
และได้พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จนสอบไล่ได้ประกาศนียบัตร
ป.ม. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ตามหลักสูตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปรากฏ
ว่าสอบวิชาชุดเศรษฐศาสตร์ได้เป็นที่ ๑ และได้รับรางวัลด้วย)

ครูถัด พรหมมานพ ได้เข้ารับราชการเป็นครูครั้งแรก ณ โรงเรียน
พานิชยการวัดสามพระยาจังหวัดพระนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ ถึง ๒๔๗๗
เป็นเวลา ๑๑ ปี แล้วต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่
โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนพัทลุง
จังหวัดพัทลุง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗—๒๔๘๐ เป็นเวลา ๓ ปี และลา
ออกจากราชการสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง ตั้งแต่
วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๐ เมื่อสิ้นสุดสมัยตามวาระแล้วก็กลับเข้ารับ
ราชการตามเดิมในตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนประจำอำเภอปากพนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ และต่อมาได้รับการแต่งตั้ง

ให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกตรวจโรงเรียนราษฎร์ หัวหน้าแผนก
แบบแผน แล้วได้ลาออกสมัครผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง เมื่อได้รับ
เลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยหลังนี้ ครุฑัต พรหมมาณพ
ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีร่วม
ในชุดรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และได้รับความไว้วาง
ใจจากคณะรัฐมนตรีให้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีสังฆการกระทรวง
ศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐—๒๔๙๑

เมื่อพ้นสภาพจากการเป็นผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง ครุฑัต
พรหมมาณพ ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้จัดการธนาคาร
เกษตรจำกัด สาขาพัทลุง (คือ ธนาคารกรุงไทย สาขาพัทลุง ปัจจุบันนี้)
จนกระทั่งถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ รวมอายุ ๖๐ ปี

เนื่องจากครุฑัต พรหมมาณพ ได้ปฏิบัติราชการด้วยความมานะ
พยายาม และหวังผลเลิศในงานอย่างมีอุดมคติจริงๆ จึงได้ผลงานที่ควร
ยกย่องพอสรุปได้ดังนี้

- ๑) ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง ถึง ๕ สมัย
- ๒) ได้รับพระบรมราชโองการให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสมัย
รัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๐—๒๔๙๑
และเป็นรัฐมนตรีสังฆการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นด้วย

- ๓) ร่วมคณะผู้ก่อการจัดตั้งสมาคมชาวบักซ์ใต้ในจังหวัดพระนคร
สมาคมนักเรียนเก่าพัทลุง, สมาคมรวมมิตรจังหวัดพัทลุง สมาคมต่างๆ
ดังกล่าวยังคงดำรงอยู่จนบัดนี้

๔) แต่งหนังสือต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาหลายเล่ม เช่น ภูมิศาสตร์มณฑลกรุงเทพฯ แผนที่ประเทศต่าง ๆ รวมเข้าเป็นเล่ม หนังสือการเขียนจดหมาย หนังสือวิชาลูกเสือตรี โท เอก ประมวลความรู้วิชาครูมัธยม (ร่วมกับนายสังข์ อิศรางกูร ณ อยุธยา และนายพงษ์แสงทอง) เป็นต้น

๕) ได้เดินทางทัศนศึกษาด้วยรถจักรยานไปในจังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัด และครั้งสุดท้ายได้เดินทางไปถึงสิงคโปร์ ในเวลาปิดเรียนภาคปลาย

๖) สนใจในวิชาการลูกเสือเป็นอย่างยิ่ง ได้ทำการฝึกอบรมวิชาลูกเสือให้มีคุณภาพสูง จนสามารถประมวลวิชาลูกเสือพิมพ์ออกจำหน่ายเผยแพร่ทั่วราชอาณาจักร

๗) ส่งเสริมและบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ได้ทำการทอดกฐินตามคตินิยมเสมอ และเมื่อวัดต่าง ๆ บอกรขอความช่วยเหลือมา ย่อมได้รับความร่วมมือเป็นเนืองนิตย์ ทั้งได้ถวายตู้หนังสือพร้อมด้วยหนังสือธรรมะให้วัดต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุงหลายวัด ในที่สุดได้พยายามจัดตั้งวัดขึ้นใหม่ในจังหวัดพัทลุง ๑ วัด คือวัดโพธิวาส เป็นผู้ริเริ่มนำต้นพระศรีมหาโพธิ์ไปปลูกไว้ ณ วัดตะเขียนบางแก้ว

๘) ริเริ่มจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในโรงเรียนพัทลุง แล้วจัดหาตู้ลายรดน้ำซึ่งเป็นของเก่าจากวัดต่าง ๆ มาเก็บไว้ ณ โรงเรียนพัทลุง ถึง ๔ ตู้ ทั้งได้จัดหาโบราณวัตถุมาเก็บไว้เป็นอันมาก ซึ่งคงรักษาไว้จนบัดนี้

๔) จัดตั้งสาขาหอสมุดแห่งชาติขึ้นในจังหวัดพัทลุง แต่ในที่สุดถูกไฟไหม้ที่ทำการและหนังสือหมด ปัจจุบันจึงไม่มีแล้ว

๑๐) จัดนำปืนใหญ่โบราณ (ปืนบาเทรียม) ๒ กระบอกจากตลาดใหญ่ลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุงซึ่งในขณะนั้นจมดินอยู่ครึ่งหนึ่งแล้ว มาตั้งไว้ที่หน้าโรงเรียนพัทลุงจนถึงบัดนี้

๑๑) ริเริ่มปลูกต้นสนไว้ให้เป็นที่ร่มรื่นที่หาดแสนสุขริมทะเลสาบลำปำ ซึ่งยังคงงอกงามอยู่ในขณะนี้

๑๒) เป็นผู้จัดการธนาคารเกษตร สาขาพัทลุงคนแรก (คือธนาคารกรุงไทย สาขาพัทลุงในปัจจุบัน) ได้บริหารกิจการให้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ จนถึงวาระสุดท้ายก็ได้ถึงแก่กรรมในขณะที่เป็นผู้จัดการธนาคารกรุงไทยอยู่เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๒

๑๓) ได้พยายามติดต่อขอความร่วมมือจากชาวนาทำการขุดลอกเหมืองน้ำจากตำบลนาท่อมถึงเขตเทศบาลเมืองพัทลุง คือคลองที่ผ่านตำบลเขาเจ็ยก เป็นระยะทางยาวเกือบ ๑๐ กิโลเมตร จนชาวนาใช้น้ำในกรรทำนาได้สะดวกมาก

๑๔) ได้ติดต่อกับทางราชการให้ชลประทานส่วนใต้ได้มาตั้งที่จังหวัดพัทลุง

๑๕) ได้ติดต่อกับทางราชการให้ตั้งโรงพยาบาลพัทลุงขึ้น โดยการศึกษาที่และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จนได้ทำการปลูกสร้างโรงพยาบาลพัทลุงสำเร็จ

๑๖) ได้ติดต่อกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ให้ถมที่ลุ่มซึ่งมีน้ำขังตลอดปีข้างสถานีพัทลุงได้สำเร็จ (คือในที่ซึ่งปลูกสร้างที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข และ ชุมสายโทรศัพท์พัทลุง ในปัจจุบัน)

๑๗) ทำการเปิดสอนชั้นมัธยมวิสามัญชั้นในโรงเรียนพัทลุง แล้วส่งนักเรียนรุ่นนั้นไปเรียน ณ วิทยาลัยแม่โจ้หลายคน

ผู้ตรวจการศึกษาระดับภาคศึกษา ๓ ส่งมา

หอสมุดคุรุสภา

หอสมุดครุสภา
๑๑

นายสำเร็จ ประทีป ฤๅกลาง

นายลำเรว ประทีป ณ ถลาง

พ.ศ. ๒๔๘๕

อันตระกูล "ประทีป ณ ถลาง" นี้ เป็นตระกูลเก่าของชาวถลาง หรือจังหวัดภูเก็ต เป็นตระกูลที่สืบเชื้อสาย ต่อมาจากคุณหญิงจันทร์ ซึ่งได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบ ทรงแต่งตั้งให้เป็นท้าวเทพสตรี ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกด้วยวีรกรรมที่ท่านได้ ประกอบในการป้องกันเมืองถลางไว้ให้พ้นภัยจากอริราชศัตรู กล่าวคือ เมื่อกองทัพพม่าตีทางบกเข้าได้ ไต่เมืองตะกั่วป่า และตะกั่วทุ่งแล้ว ข้ามไปตีเมืองถลาง (เก่า) และล้อมเมืองถลางไว้ บังเอิญเป็นเวลา ที่พระยาถลางถึงแก่อนิจกรรม ยังไม่ได้ตั้งเจ้าเมืองคนใหม่ คุณหญิงจันทร์ ภรรยาพระยาถลางกับนางมุกน้องสาว เป็นหัวหน้าปรึกษากันกับกรมการเมือง เกณฑ์ไพร่พล ตั้งค่ายขึ้นต่อสู้พม่า ป้องกันเมืองอย่างแข็งขัน ราษฎรทั้งชายและหญิงช่วยกันรบพุ่งต่อสู้ข้าศึก พม่าล้อมเมืองอยู่เดือนเศษ ก็ยังตีเอาเมืองถลางไม่ได้ เกิดขาดแคลนเสบียงอาหาร จึงต้อง ยกทัพกลับไป เมืองถลางจึงรอดพ้นมือพม่าไปได้

ท้าวเทพสตรี หรือ คุณหญิงจันทร์ผู้นี้มีบุตรด้วยพระยาถลาง ๘ คน คนใหญ่เป็นหญิงมีนามว่าปราง คนรองเป็นชายมีนามว่าเทียน ซึ่งต่อมา

ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระยาถลาง เป็นที่นิยม
เรียกกันว่าพระยาถลางเทียน ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว บุตรหลานของพระยาถลางเทียนนี้ ได้กราบบังคมทูลขอ
พระราชทานนามสกุลว่า "ประทีป ณ ถลาง"

ถึงแม้ว่าจะเป็นบุตรหลานที่สืบเชื้อสายไกลมากกว่าร้อยปี แล้วก็ตาม
นายสำเร็จยังคงตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง และประกอบประโยชน์กิจให้แก่
จังหวัดภูเก็ตแหล่งเดิมแห่งตระกูลตนสืบต่อมา

นายสำเร็จ ประทีป ณ ถลาง เป็นบุตรคนที่สองของนายทิว นางม่อ
ประทีป ณ ถลาง เกิดเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ซึ่งตรงกับวัน
พฤหัสบดี ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชุน แต่นายสำเร็จเป็นผู้ที่ค่อนข้าง
อภัพมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย ต้องพลัดพรากจากบิดามารดาไปอยู่ในความ
อุปการะเลี้ยงดูของ นางชว ผู้เป็นยาย ณ ตำบลฉลอง อำเภอเมือง
ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

นายสำเร็จได้รับการศึกษาชั้นประถมจาก โรงเรียนวัดไชยธาราราม
(วัดฉลอง) สอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๓ ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ต่อจากนั้น
ก็เข้าศึกษาชั้นมัธยมที่โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย จนเรียนสำเร็จชั้นมัธยม
ปีที่ ๕ ใน พ.ศ. ๒๔๖๐

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๑—๒๔๖๓ นั้น นายสำเร็จได้ย้ายไปพำนัก
อยู่ ณ จังหวัดสตูล และกลับคืนมาสู่ภูมิลำเนาเดิมในจังหวัดภูเก็ต เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๓ และในปีเดียวกันนั้นเอง นายสำเร็จได้อุปสมบท ณ พัทธ-
สีมาวัดไชยธาราราม

เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ นายสำเร็จ ประทีป
ณ ถกลาง จึงได้เข้ารับราชการ เป็นครูในโรงเรียนวัดไชยธาราราม อำเภอ
ทุ่งคา จังหวัดภูเก็ต

นายสำเร็จได้รับแต่งตั้งเป็นสารวัตรศึกษา ประจำอำเภอทุ่งคานัน
ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ และในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๗๓ ย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียนท่าบลูวิทิต ๑ (หรือตำบล
นาบอน) ในจังหวัดภูเก็ตนั้น

เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒ นายสำเร็จย้ายมาดำรง
ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านฉลอง จังหวัดภูเก็ต และรับราชการใน
หน้าที่นี้สืบต่อมาจนครบเกษียณอายุ ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓
จึงออกเป็นข้าราชการบำนาญ

นายสำเร็จ ประทีป ณ ถกลาง ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อ
วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๙ มีอายุได้ ๖๗ ปี ๑ เดือน ๕ วัน
อุปนิสัยทั่วไปของนายสำเร็จ ประทีป ณ ถกลาง เป็นผู้รักสันติ
รักหมู่ รักคณะ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บรรดาญาติมิตรเป็นอย่างดี
คุณสมบัติพิเศษของนายสำเร็จ ประทีป ณ ถกลาง นั้น ก็เป็นผู้มีความ
สามารถคลี่คลายข้อขัดแย้ง และปัญหาต่าง ๆ ระหว่างบุคคลต่อบุคคล
หรือระหว่างบุคคลต่อหมู่คณะ หรือระหว่างหมู่คณะต่อหมู่คณะ ให้
เป็นไปด้วยดี และสามารถสร้างบรรยากาศในที่ประชุมต่าง ๆ ให้เป็น
ไปด้วยราบรื่นทุกคราว จนได้รับสมญาว่าเป็น "ทูตสันติ" ของสมา
ธรรมจักร อันนามสมญานี้ยังเพราะสืบเนื่องมาจากการที่นายสำเร็จ

ประทับ ณ ถลาง เป็นผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยทะนุบำรุงวัดในจังหวัดภูเก็ตหลายวัด อาทิ วัดลัฏฐิวาราม (ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ประจำจังหวัดภูเก็ต ใน พ.ศ. ๒๕๐๗) และที่นายสำเร็จช่วยเหลืรับใช้มากที่สุดในการดำเนินการสอนหนังสือและทะนุบำรุงคือวัดไชยธาราราม (หรือวัดฉลอง)

เรื่องวัดฉลองซึ่งภายหลังได้รับนามว่าวัดไชยธารารามนี้มีเรื่องน่ารู้ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยาสุภาพทรงเล่าไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง "นิทานโบราณคดี" ว่า เมื่อสมัยที่พระองค์ท่านดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จตรวจราชการมณฑลภูเก็ต ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ทรงพบพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ที่สังฆปาโมกข์ เมืองภูเก็ต อยู่ ณ วัดฉลอง ได้รับการปิดทองตามหน้าแข้งราวกับเป็นพระพุทธรูป พระองค์ท่านทรงแปลกพระทัย จึงมีรับสั่งถามท่านพระครูรูปนี้ ท่านพระครูเล่าถวายว่า เมื่อครั้งท่านยังมีได้รับสมณศักดิ์อุปสมบทอยู่ที่วัดฉลอง มีนามว่าพระภิกษุแช่มหนึ่น ใน พ.ศ. ๒๔๑๕ พวกจีนกรรมกรเหมืองแร่ที่เมืองภูเก็ตเป็นกบฏ ขณะนั้นรัฐบาลไม่มีกำลังพอจะปราบพวกจีนกบฏให้ราบคาบ ได้แต่เพียงรักษาตัวเมืองไว้ ตามชนบทพวกจีนปล้นสะดมฆ่าฟันผู้คนโดยไม่มีใครต่อสู้ได้ จึงก่อการจลาจลไปทั่วทั้งเมืองภูเก็ต ชาวบ้านพากันอพยพหนีไปหลบซ่อนอยู่ตามภูเขา พวกที่เป็นลูกศิษย์ของพระภิกษุแช่มชวนท่านให้หนีไปด้วย แต่ท่านไม่ยอมหนี ท่านอ้างว่าท่านอยู่วัดนี้มาแต่เด็กเป็นศิษย์วัดจนเป็นพระ เป็นสมภารเจ้าวัด

อยู่เองด้วย จะทิ้งวัดไปเสียอย่างไรได้ บรรดาศิษย์ทั้งหลายอันชวน
 เท้าไรท่านก็ไม่ยอมไปด้วย พวกเหล่านั้นที่ทนอยู่เป็นเพื่อนท่านจึงมีมาก
 ท่านแจกผ้าประเจียดลงยันต์ให้คนละผืน ครั้นพวกจีนกบฏติดตามมาใกล้
 วัดฉลอง พวกไทยแอบเอากำแพงแก้วรอบพระอุโบสถกำบังตัวใช้ปืนยิง
 จีนแตกหนีไป จึงเป็นที่ร่ำลือว่าพวกลูกศิษย์ท่านสมภาร วัดฉลองชนะ
 จีน ชาวบ้านฉลองที่หนีไปซุกซ่อนตามภูเขาก็กักกันกลับมารับอาสาบจีน
 ท่านสมภารไม่ช่วยเหลือแนะนำเรื่องการรบ โดยถือว่าท่านเป็นพระ ไม่
 ปรบราฆ่าฟันกับใคร แต่ท่านก็แจกผ้าประเจียดลงยันต์ให้คุ้มกันภัย ชาวบ้าน
 ฉลองรบพวกจีนกบฏชนะ ชื่อเสียงท่านพระครูเล็กเจ้าอาวาสจึงยิ่งโด่งดัง
 ไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งให้เป็นที่พระครู
 วิสุทธวิงศาจารย์ ตำแหน่งสังฆปาโมกข์ นับแต่นั้นมาท่านก็ได้รับ
 ความนิยมนับถืออยู่ฐานเป็นผู้วิเศษทรงศกธาอาคม และมูลเหตุที่จะเกิด
 บิดทองท่านก็เริ่มมาจากพวกเรือเบ็ดชาวภูเก็ทไปถูกพายุใหญ่จวนเรือ
 อับปาง บนทิวคอรกษลมกยงไม่สงบ ครั้นสันคิคจะบนบานอะไร
 ่อนแล้ว ก็มีผู้หนึ่งออกปากบนว่าถ้รอดชีวิตกลับไปจะปิดทองหลวงพ่
 วัดฉลอง เมื่อพวกเหล่านั้นมาขอปิดทองท่าน ท่านก็กล่าวตำหนิว่า
 ธรรมนิยมปิดกันแต่พระพุทธรูปจะมาปิดถนนอย่างไร พวกเหล่านั้นก็ยังหา
 ยอมไม่ ด้วยกลัวแรงสินบนจะทำให้ตนประสบทุกข์ภัยไข้เจ็บ ท่านจึง
 จำต้องยอม นับแต่นั้นมาก็มีผู้นิยมปิดทองท่านกันมากขึ้นทุกที เกียรติคุณ
 ของท่านแพร่หลายไปทั่วทุกหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันตก แม้แต่ชาว

ปีนัง นอกพระราชอาณาเขตไทยก็ยังมีมาสักการบูชาท่าน ชาวปีนังสร้างวัด
ฝ่ายพระพุทธศาสนาก็มีนิต์ท่านไปผูกพัทธสีมาพระอุโบสถ บางทีก็นิมนต์
ท่านไปเป็นพระอุปฌาย์อุปสมบทพระภิกษุ เมื่อท่านมรณภาพลงแล้ว
ผู้เคารพนับถือได้จัดการตั้งรูปถ่ายขยายใส่กรอบไว้บนโต๊ะบูชาในกุฏิที่ท่าน
เคยจำพรรษา เป็นที่เคารพสักการะปิดทองตามกรอบ และไม่เท่าของ
ท่านตั้งไว้บนที่บูชาด้วย ตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

นายสำเร็จ ประทีป ณ ถลางเป็นกำลังสำคัญผู้หนึ่งในการช่วยทะนุ
บำรุงวัดฉลองหรือวัดไชยธาราราม และวัดอื่น ๆ ในจังหวัดภูเก็ตนาย
สำเร็จก็ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอตามโอกาสอันควร ไม่ว่าจะเป็นวัดที่
อยู่ไกลหรือใกล้ จนเป็นที่ชื่นชอในหมู่ผู้รู้จักคุ้นเคยว่าปฏิบัติของนาย
สำเร็จ ประทีป ณ ถลางนั้น เสมือนปฏิบัติของนางวิสาขา มหาอุบาสิกา
ทรงพุทธกาล เข้าวัดทุกครั้งต้องมีของติดมือไปทำบุญด้วยเสมอ เป็นผู้
จิตใจแจ่มจ้อกับงานสาธารณกุศลด้วยดีเสมอมา

สำหรับชีวิตในครอบครัวนั้น นายสำเร็จ ประทีป ณ ถลาง ทำ
การสมรส เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๖๗ ภรรยา มีนามว่า นางธรรมนิยม
ประทีป ณ ถลาง มีบุตรธิดา ๖ คน และบุตรธิดาถึง ๔ คนดำรง
อาชีพเป็นครูตามรอยท่านบิดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังเป็นครูที่โรงเรียน
บ้านฉลองเองถึง ๒ คน

บุตรธิดาของนายสำเร็จ ประทีป ณ ถลาง ๖ คน มีนามตามลำดับ
ดังต่อไปนี้คือ

๑. นายสำรับ ประทีป ณ ถกลาง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งครูใหญ่
โรงเรียนบ้านฉลอง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
๒. นางสาวสุภัทรา ประทีป ณ ถกลาง
๓. นางสาวสุนันทา ไช้มุกต์
๔. นางสาวมาลัย ประทีป ณ ถกลาง ปัจจุบันเป็นอาจารย์ใน
วิทยาลัยเทคนิคภาคใต้ ที่จังหวัดสงขลา
๕. นายชนะ ประทีป ณ ถกลาง ปัจจุบันเป็นอาจารย์ในวิทยาลัย
เทคนิคภาคใต้ จังหวัดสงขลา
๖. นางสาวสุดา ประทีป ณ ถกลาง เป็นครูอยู่ ณ โรงเรียน
บ้านฉลอง

ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี

เรียบเรียงใหม่ตามแนวที่ผู้ตรวจการศึกษา

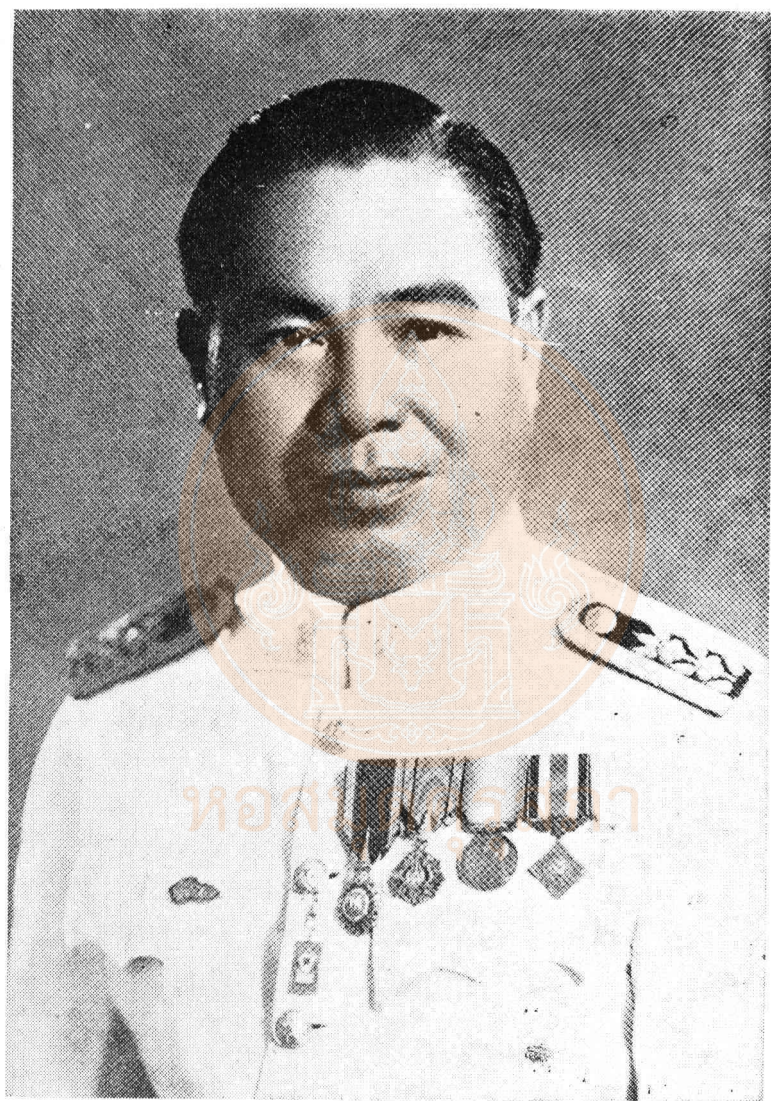
ภาคศึกษา ๔ ส่งมา

นายจันต์ พลจันทร์

พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๕๐๕

นายจันต์ พลจันทร์ นามเดิมว่า จัน พลจันทร์ เป็นบุตรคนเดียวของนายเจ็กและนางเพ็ญ พลจันทร์ ตระกูล "พลจันทร์" เป็นตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งแห่งจังหวัดราชบุรี โดยมีพระยาพลสงคราม (จันทร) เป็นต้นตระกูล กำเนิดเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ตรงกับ ปีชวด เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ ณ บ้านท่าเสา ริมแม่น้ำแม่กลอง ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เนื่องจากเป็นบุตรที่กลอดยาก มารดาถึงกับออกปากว่าจะไม่ขอมีลูกอีก ซึ่งแล้วก็ตามจริงคือบิดามารดาไม่มีบุตรอีกเลย

การศึกษา นายจันต์ พลจันทร์ ได้ศึกษาเบื้องต้นเมื่ออายุ ๘ ขวบกับพระที่วัดมหาธาตุวรวิหาร (วัดหน้าพระธาตุ) อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ต่อมาอีก ๑ ปีก็ได้เข้าเรียนชั้นเตรียมประถมที่โรงเรียนวัดสัตตนานาปริวัตร อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๖ จึงย้ายจากจังหวัดราชบุรีเข้าศึกษา ณ โรงเรียนวัดสุทัศน์ จังหวัดพระนคร รุ่งขึ้นอีก ๑ ปีได้เข้าศึกษาชั้นประถมในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเมื่อสำเร็จชั้นประถมศึกษาชั้นมัธยมในโรงเรียนเดียวกัน รวมเวลา ๔ ปี จึงได้ย้ายไปเรียนและอยู่ประจำที่โรงเรียนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา ราชบุรี อีก ๒ ปี แล้วกลับเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยอีกครั้ง

รองอำมาตย์ตรี จินต์ (จิ้น) พลจันทร

หนึ่งในพ.ศ. ๒๔๖๔ สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๖ แห่งโรงเรียนสวนกุหลาบ-
 วิทยาลัยในศกนั้น ต่อจากนั้นได้ไปศึกษาวิชาสัตวแพทย์ ณ โรงเรียน
 แพทยสัตว์ จังหวัดพระนครใน พ.ศ. ๒๔๖๕ แต่โชคไม่ดีคือเมื่อป่วยใน
 ปลายปีจึงไม่ได้ทำการสอบไล่ นายจินต์ พลจันทร์ ได้หันมาศึกษาทางวิชา
 พดศึกษาในเมื่อเป็นหนุ่มอายุ ๒๑ ปีแล้ว โดยเข้าเรียน ณ โรงเรียนพดศึกษา
 กลาง กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบ-
 วิทยาลัยเมื่อพ.ศ. ๒๔๖๖ สอบไล่พดศึกษาโทได้ในพ.ศ. ๒๔๖๙ ชีวิต
 การศึกษาของนายจินต์ พลจันทร์ อาจแปลกไปกว่าชีวิตการศึกษาของผู้
 อื่นอยู่บ้าง เพราะนายจินต์ พลจันทร์ เป็นผู้มี่ร่างกายใหญ่โตแข็งแรง
 บึกบึนใจคอเยือกเย็นตั้งค้ำกล่าวไว้ว่าของ นายปกรณ อังศุสิงห์
 ปลัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าเป็นนักเรียน
 กินนอนร่วมกับคุณ จิน พลจันทร์ ที่โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาอยู่
 หลายปี คุณจินมีนิสัยชอบกีฬาและเป็นนักกีฬาด้วย จึงได้รับมอบหมาย
 จากอาจารย์ให้เป็นหัวหน้าห้องช่วยดูแลนักเรียนประจำทั่วไป” และอีกตอน
 หนึ่งกล่าวว่า “ด้วยนิสัยรักการกีฬา เมื่อออกจากโรงเรียนบ้านสมเด็จฯ
 คุณจินได้มาเป็นนักเรียนพดศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและต่อมา
 ก็ได้ช่นตอยมวยไทยที่เวทีสวนกุหลาบและกำชัยชนะไว้เกือบทุกครั้งไป”
 นี้แหละจึงถือได้ว่าเป็นชีวิตการศึกษาที่เต็มไปด้วยการต่อสู้อย่างใจเย็น
 ครูพดศึกษาของนายจินต์ พลจันทร์สมัยนั้นเห็นจะเป็น หลวงเชษฐ-

พลศิลป์ (หม่อมหลวงเล็ก อิศรางกูร), หลวงพิพัฒน์พลกาย และนายทิม
 อติเปรมานนท์ ส่วนนักพลศึกษารุ่นพี่ก็คงเป็น นายนิยม ทองชิตร์ และ
 นายชุนห์ อรุณโรจน์ เป็นต้น นายจันทน์ พลจันทร์ฝึกหัดมวยและญูญิตสู
 ค้วย จึงได้เปรียบเชิงมวยไทย ได้ชั้นชกมวยไทยมีชื่อเสียงในสมัยยังเป็น
 นักเรียนพลศึกษาอยู่ตั้งค้ำกล่าวไว้ว่า อาลัยของหลวงพิพัฒน์พลกายต่อไป
 "จันทน์ พลจันทร์ นักเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมปีที่
 ๑ * ที่ข้าพเจ้าเป็นครูประจำชั้น อยู่ในเวลานั้น (พ.ศ. อะไรจำไม่ได้)
 จันทน์เป็นเด็กกล้าสน มีกิริยาร่าเริงอยู่เสมอ ใจคอมั่นคง ไม่โกรธง่ายและไม่
 เคยเห็นโมโหให้ใครๆ ในบรรดาเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ข้าพเจ้ารักเขามาก
 เพราะเป็นเด็กอยู่ในโอวาทดีมาก บรรดาเพื่อนนักเรียนในห้องเดียวกันก็
 รักใคร่ทุกคน ในขณะที่นั้นข้าพเจ้ามีบ้านอยู่ที่สี่แยกคอกวัวถนนราชดำเนิน
 หน้าบ้านมีสนามเล็กๆ พอฝึกมวยได้ ข้าพเจ้าก็แนะนำให้เขามาฝึกมวย
 ที่บ้านข้าพเจ้า เพราะบ้านพักของจันทน์อยู่ผ่านฟ้าไม่ห่างจากบ้านข้าพเจ้านัก
 เขาพากันเพียรฝึกอยู่ในราว ๒—๓ ปี พร้อมกับ ทิม อติเปรมานนท์ นิยม
 ทองชิตร์ ศิริ วรรณวณิช ฯลฯ ก็พอตีพระยานนทิกเสนาฯ ได้ตั้งสนามมวยขึ้นที่
 โรงเรียนสวนกุหลาบฯ ข้าพเจ้าได้ส่งจันทน์ พลจันทร์ นิยม ทองชิตร์ และ
 ทิม อติเปรมานนท์ขึ้นต่อย จันทน์ พลจันทร์ ได้คู่กับ นายวัน ชาญช่างเหล็ก
 นิยม ทองชิตร์ได้คู่กับนายยัง หาญทะเล โคราช ทิม อติเปรมานนท์ได้คู่กับ
 ชาวเมืองแพร่ นายวัน ชาญช่างเหล็กก็นำทำฐานอยู่โรงไฟฟ้าหรือไปรษณีย์

* ชั้นของโรงเรียนพลศึกษากลาง ในบริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ก็จำไม่ได้ อายุราว ๓๐ กว่า รูปร่างล่ำสันแข็งแรงหน้าเกรงขาม แต่เตี้ยกว่าจีนนิดหน่อย เมื่อเทียบกันแล้ว เห็นว่า ศิษย์เราต้องชนะแน่ในเชิงมวย ข้าพเจ้าจึงอนุญาตให้ชก แต่พอต่ออยู่ในยกแรกเท่านั้น จีนของเราต่อโดยตรงทางนายวันล้มจนกรรมการต้องนับ (การนับของกรรมการเวลานั้นยึดขาดผิดกับทุกวันนี้ ถ้าเป็นอย่างทุกวันนี้อาจจะนับถึง ๓๐ สะกั๊กก็ได้) ด้วยความดีใจจนเพลอสติ ทำให้ข้าพเจ้าเข้าไปอุ้มจีน แยกชนจนตัวลอย นายวันลุกขึ้นยืนโซซัดโซเซเมาหมัดจีนอยู่เป็นนาน กรรมการก็ไม่ลงตีบสักที ข้าพเจ้าต้องวางเงินลง แล้ววกตึงตนกันใหม่ บังเอิญจีนสะตุคผ้าใบพันเวทีคะมำลงไป นายวันเห็นได้ทำผลุนผลันเข้าไปเตะเต็มหน้าจีนอย่างเต็มแรง ซึ่งเป็นการฟาวล์ (Foul) พระยานนทิสเนตตัดสินให้นายวันเป็นฝ่ายแพ้ไป แต่เต็กทางเราก็จีบเปล่า” หลวงพิพัฒน์พลกายยังกล่าวต่อไปว่า รู้สึกเสียใจจนถึงวันนั้น นึกถึงจีนชนมาครั้งใดก็อดคิดถึงครั้งนั้นไม่ได้

หอสมุดคุรุสภา

นายจันท์ พลจันทร์ เป็นนักเรียนรุ่นใหญ่ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนพลศึกษากลาง กระทรวงศึกษาธิการ เป็นอย่างมาก จนมีฉายาว่า “หมัดนายจันต์นายทับ” (นายทับ จำเกาะ) เห็นจะเป็นด้วยความสนใจในทางหมัดมวยมากนั่นเอง จึงทำให้นายจันท์ พลจันทร์ เข้ารับราชการช้าไปกว่าเวลาอันสมควร คือมีอายุถึง ๒๔ ปี จึงได้เริ่มเข้ารับราชการเป็นครูพลศึกษาประจำโรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส จังหวัดพระนคร สังกัดกรมวิสามัญศึกษา (ขณะนั้นเป็นกรมสามัญศึกษา) กระทรวงศึกษา-

ธการ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ สอนวิชาพลศึกษาให้แก่
 กุลบุตรแห่งโรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาสเป็นประจำตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ ๑
 ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียนในสมัยนั้น มีหลวงชาญ
 พัทย์กิจ (เหมียน บุรณะบุณย์) เป็นครูใหญ่ ความใฝ่ใจต่อวิชาพลศึกษา
 ในอันที่จะหาวิถีทางให้ศิษย์มีความรู้ในเชิงกีฬาเหมือนตน จึงได้ศึกษาวิชา
 พลศึกษาต่อในเวลาเย็น ณ โรงเรียนพลศึกษากลางอีก จนสอบไล่ได้
 พลศึกษาเอกเมื่อต้นพ.ศ. ๒๔๗๓ ผลแห่งการสอบไล่วิชาพลศึกษาเอกได้
 จึงได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรหรือชั้นตรีเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๗๓ ชีวิตของ "ครูจิ้น พลจันทร" ในจังหวัดพระนครและธนบุรี
 ในสมัยนั้นเป็นชีวิตที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักกีฬาผู้ยอดเยี่ยมมีน้ำใจ
 เป็นนักกีฬาและเป็นสุภาพบุรุษเต็มตัว เป็นผู้มื่อธยาศัยดี สนุกสนาน
 ยิ้มแย้มแจ่มใส ทั้งต่อเพื่อนฝูงลูกศิษย์ลูกหา จะเห็นได้ว่าในเวลาเย็นเลิก
 โรงเรียน วันใดมีการฝึกพลศึกษาต่อ เมื่อการฝึกเสร็จแล้วนักเรียนก็จะเดิน
 ตามครูจิ้น พลจันทรเป็นพรวน สนทนาปราศรัยกับครู วอนถามเรื่องราว
 การกีฬาด้วยความเคารพรัก ตั้งคำไว้อาลัยของ พลเอก ประภาส จารุเสถียร
 รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตอนหนึ่งว่า
 "ข้าพเจ้ารู้สึกอาลัยและเสียดายในการจากไปของคุณครูเป็นอย่างมากยิ่ง
 คุณจิ้นค์หรือที่ข้าพเจ้าเรียกจนติดปากว่า ครูจิ้นผู้^{นี้} เป็นครูพลศึกษาชุด
 เดียวกับครูทิม อติเปรมานนท์ ครูนิยม ทองชित्र เกษชั้นชกมวยในสมัย

แรกที่พระยานนทิสเนไต่ตั้งสนามมวยขึ้นที่ ร.ร.สวนกุหลาบ ครูจีนนอกจากจะเป็นนักเรียนพลศึกษาสำเร็จพลตรี พลโท และพลเอกตามลำดับแล้ว ยังมีชีวิตที่โชกโชนในการต่อมวยบนเวทีมวยอาชีพ ตามประวัติเคยชนะ นายวันชาดู ช่างเหล็กมาแล้ว และเป็นทีรู้จักกันในวงการมวยสมัยนั้นอย่างแพร่หลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มาเป็นลูกศิษย์คนหนึ่ง ของครูจีน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๙—๒๔๗๐ ครูจีนได้เป็นครูฝึกพลศึกษาให้ข้าพเจ้าที่ ร.ร.สวนกุหลาบ ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า โรงเรียน ร.ร.พละ ครูจีนไม่แต่จะสอนพลศึกษาแก่ศิษย์ในโรงเรียน ร.ร.พละ เท่านั้น ยังเป็นผู้ประศาสน์วิชามวยฝรั่งและมวยไทย ให้แก่ลูกศิษย์เฉพาะผู้ที่มีแววและสนใจในการนี้เป็นพิเศษ ข้าพเจ้าได้เกิดความกระตือรือร้นตามครู ถึงกับเคยชวนเวทีชกมวยอาชีพมาแล้วด้วย

นายจันต์ พลจันทร์ ภายหลังจากสำเร็จวิชาพลศึกษาเอกซึ่งเทียบเท่า ป.ม.และในสมัยนั้นถือว่าเป็นการเพียงพอสำหรับอาชีพครูแล้ว ใครจะเรียนต่อถึงขั้นปริญญาก็ต้องเป็นผู้มีอันจะกินเงินเหลือทีเดียว ก็คิดจะกลับไปสนองคุณบิดามารดาซึ่งมีบุตรคนเดียว ตามแบบฉบับของบุตรที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา จึงขอย้ายไปรับราชการในจังหวัดราชบุรี ยังความอาลัยให้แก่บรรดาเพื่อนฝูงศิษย์หาในกรุงเทพฯ เป็นอย่างมาก โดยรู้สึกว่าคุณจันต์ พลจันทร์จะจากกรุงเทพฯ ไปอย่างไม่มีวันกลับมาใช้ชีวิตอันสดชื่นรื่นรมย์ในกรุงเทพฯ อีกเป็นแน่ ซึ่งก็เป็นความจริงทุกประการ ราชบุรีกับกรุงเทพฯ สมัยนั้นช่างไกลกันเหลือเกิน มีก็แต่ทางรถไฟ

ทางเดียวเท่านั้นที่จะไปมาหาสู่กันได้อย่างรวดเร็ว แม้ร่างกายจะห่างกัน
ส่วนจิตใจนั้นก็ยังมีความสัมพันธ์ลึกถึงกันอยู่อย่างแนบแน่น ชาวคราว
ของนายจันต์ พลจันทร์ยังคงทราบถึงบรรดาเพื่อนฝูงและศิษย์หาใน
กรุงเทพฯ อยู่เสมอ นายจันต์ พลจันทร์ได้ย้ายมารับราชการเป็นครูพลศึกษา
ในโรงเรียนประจำมณฑลราชบุรี "เบญจมราชูทิศ" ตั้งแต่วันที่ ๑
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

เมื่อ นายจันต์ พลจันทร์มีอายุได้ ๒๙ ปี และภายหลังรับราชการ
ได้ ๕ ปีก็ถึงคราวจะอุปสมบทซึ่งในสมัยนั้นทางราชการนิยมไว้ว่า ใคร
รับราชการนานปีก็อุปสมบทได้นานเดือน แต่ต้องไม่เกิน ๔ เดือน ฉะนั้น
นายจันต์ พลจันทร์ รับราชการมา ๕ ปี จึงอุปสมบทได้เต็ม ๔ เดือน และ
ได้ลาอุปสมบทเป็นพระภิกษุจำพรรษาอยู่ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัด
ราชบุรี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นเวลา ๑ พรรษา
ในระหว่างอุปสมบทก็ได้รับพระราชทานยศเป็นรองอำมาตย์ตรีเมื่อวันที่
๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ รุ่งขึ้นอีก ๑ ปีอายุนายจันต์ พลจันทร์ครบ
๓๐ ปีได้ทำการสมรสกับนางสาวระเบียบ หงษ์ทอง ซึ่งมีบิดานับลำดับญาติ
ก็เป็นน้องชายของบิดาของนายจันต์ พลจันทร์ นั้นเอง เมื่อวันที่ ๒๕
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีการยุบเลิกมณฑลต่างๆ ทว่าราชอาณาจักร
ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักร
สยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖ โรงเรียนประจำมณฑลราชบุรีก็เปลี่ยนชื่อ
เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดราชบุรี "เบญจมราชูทิศ" ตั้งแต่วันที่ ๓ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นมา สมัยนั้นประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยนการปกครอง

การระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบบริมิตค่า-
 ญาสิทธิราช ติดตามมาด้วยประเทศไทย และมีประกาศรัฐนิยมหลายฉบับ
 รวมทงประกาศให้เปลี่ยนชื่อเสียงประชาชนให้ถูกต้องตามรัฐนิยมเป็น
 คำค้บมาในระยะ๘ ปี ฉะนั้นคงเป็นในระยะนี้เองนายจัน พลจันทร จึงเปลี่ยน
 ือมาเป็น นายจันต์ พลจันทร

ครั้น พ.ศ. ๒๔๘๔ เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาหรือสงคราม โลก
 ครั้งที่ ๒ ซึ่งประเทศไทยก็ตกอยู่ในภาวะสงครามด้วยประเทศหนึ่ง
 นายจันต์ พลจันทร ซึ่งเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง พร้อมกับมีหัวใจเยือกเย็น
 เข้มเป็นที่เลื่อมใสของบรรดาลูกศิษย์และประชาชน ประกอบกับมี
 ครอบครัเป็นหลักฐานและมีอายุย่างเข้ามัชฌิมวัยแล้ว จึงได้รับมอบจาก
 ังการราชการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งผู้รักษาการแทนครูใหญ่โรงเรียน
 ประจำอำเภอคำเนินสะตอก "สายธรรมจันทร" จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่
 ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ เพราะเหตุที่นายจันต์ พลจันทร เป็นชาวจังหวัด
 ราชบุรี และรับราชการในตำแหน่งครูในจังหวัดราชบุรีมานานถึง ๑๓ ปี
 จึงมิเป็นการลำบากเท่าไรนักที่จะย้ายออกจากตัวเมืองไปยังอำเภอนอกออกไป
 ี่ ทงๆ ที่เมื่อไปถึงอำเภอคำเนินสะตอกก็ไม่มีบ้านพักครู ต้องไปอาศัย
 อยู่นตัวโรงเรียนชั่วคราวหนึ่ง จึงหาบ้านเช่าได้ใกล้ๆ กับโรงเรียน ใน
 ะยะนั้นภาวะสงครามต้งกล่าวแล้วยังไม่สิ้นสุด บรรดาโรงเรียนต่างๆ ทัว
 าชอาณาจักรที่อยู่ในสถานที่เกรงว่าจะได้รับภัยทางอากาศ หรือได้รับ
 ภัยทางอากาศแล้วทางราชการก็สั่งปิดเป็นการชั่วคราว นักเรียนของ
 ังเรียนเหล่านั้นก็อพยพตามผู้ปกครองไปอาศัยเล่าเรียนอยู่ตามชนบทต่างๆ

เป็นจำนวนมาก รวมทั้งไปเรียนที่โรงเรียนสายธรรมจันทร์ อำเภอคำชะ
 ละวงกันด้วยที่หลายโรงเรียน นายจันต์ พลจันทร์ ก็ได้เอาใจใส่พยายาม
 ให้การศึกษาและความคุ้มครองแก่ศิษย์ผู้อพยพไปอาศัยเรียนเหล่านั้นน้อย
 อบอุ่น นักเรียนอพยพผู้ใดขาดแคลนเครื่องอุปโภคการเรียน เช่น หมึก
 ปากกา, สมุด, ดินสอ ฯลฯ นายจันต์ พลจันทร์ ก็สละทรัพย์ส่วนตัวจัดซื้อ
 หามาแจกให้ ทำให้นักเรียนต่างถิ่นเหล่านั้นพลอยรักใคร่ครูใหญ่ผู้
 อย่างไม่ลืมนึก ต่อมาอีกไม่ถึง ๑ ปี นายจันต์ พลจันทร์ ก็ได้รับแต่งตั้งให้
 ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ตรีโรงเรียนเดิมตั้งแต่วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.
 ๒๔๘๗ ขณะดำรงตำแหน่งผู้รักษาการแทนครูใหญ่และดำรงตำแหน่ง
 ครูใหญ่ นายจันต์ พลจันทร์ ก็ได้สละเลขาวิชาพลศึกษา กองสอนวิชาพล
 ศึกษา ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนของตนอีกด้วย บางครั้งครูน้อยลาภกิจหรือ
 ลาป่วย ครูใหญ่ก็ได้เข้าสอนแทน มิให้นักเรียนเสียเวลาเรียน เมื่อเห็นว่า
 นักเรียนมาเข้าเรียนมากจนกักตุนการสอน ๒ ผลัดซึ่งทำให้อนุชนมีสถาน
 ที่เรียนมากขึ้น ต่อมาอีก ๑ เดือนเศษก็ได้เลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งครูใหญ่โ
 วิทยาลัยเดิมเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ นายจันต์ พลจันทร์
 เป็นครูใหญ่แห่งโรงเรียนสายธรรมจันทร์อยู่นานเป็นเวลาถึง ๑๙ ปีและ
 อายุครบ ๕๕ ปี ย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัยแล้ว ทางราชการจึงย้ายนายจันต์
 พลจันทร์ กลับมาสอนที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ (โรงเรียนประจำจังหวัด
 ราชบุรีเดิม) เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ความเจริญทางการศึกษา

เล่าเรียนกวี ในทางด้านขยายอาคารสถานที่ของโรงเรียนกวี และในทาง
ปลูกความนิยมรักใคร่แก่ศิษย์และผู้ปกครองนักเรียนกวี ยังตั้งใจตั้งใจ
ชาวอำเภอคำเนินสะดวกอยู่อย่างไม่ลืมหูลืมตา ทั้งคำไว้อาลัยของหม่อม-
หลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวตอนหนึ่งว่า
“นายจันทน์ พลจันทร์ เป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มา
ตลอดเวลา ๓๘ ปี นับว่าเป็นผู้ที่ได้ทำคุณประโยชน์แก่การศึกษาของ
กุลบุตรกุลธิดาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอคำเนินสะดวก
จังหวัดราชบุรี การจากไปของนายจันทน์ พลจันทร์ อันเป็นไปตามคติวิสัย
ของโลก ซึ่งไม่มีใครข้ามพ้นไปได้ จึงเป็นการจากไปเพียงแต่ร่างกาย
เท่านั้น แต่เกียรติคุณความดี ที่ได้เป็นผู้มีความตั้งใจ ในการอบรมสั่งสอน
ศิษย์มาเป็นเวลานานเช่นนี้ ยังคงเป็นอนุสรณ์แก่นุชนรุ่นหลังๆ ต่อไป...”
และของหลวงสวัสดิสารสาทรพุทธี อธิบดีกรมวิสามัญศึกษาคนก่อนก็ได้
กล่าวว่า “ครูจันทน์ (จัน) พลจันทร์ เป็นผู้ที่สนใจในการเป็นครูและการ
ดำเนินงานในส่วนที่เป็นโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้เรียน ตลอดเวลาที่เป็นครู
มีจุดมุ่งในการสร้างและขยายอาคารเรียน เมื่อพบกันที่ไรจะต้องพูดถึงการ
ก่อสร้างเสมอไป ความเจริญของการศึกษาในท้องถิ่นขึ้นอยู่กับบุคคลที่
สามารถบริหารงานของโรงเรียน และครูจันทน์เป็นครูประเภทนั้น มีความ
เด่นอยู่อย่างมาก”

นายจันทน์ พลจันทร์ เมื่อได้กลับมาประจำตำแหน่งครูโรงเรียน
บุญจรรยาพิศ จังหวัดราชบุรีอีกครั้งหนึ่งได้ ๑ ปี อายุก็ครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์

เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงออกจากราชการรับบำนาญตั้งแต่วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ในระหว่างรับราชการและออกจากราชการแล้วได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เหรียญที่ระลึกฉลองพระนคร ๑๕๐

วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๐ เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ เหรียญบรมราชาภิเษก

วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ เหรียญจักรพรรดิมาลา

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย

ชีวิตครอบครัว นายจันทน์ พลจันทร์ กับ นางระเบียบ พลจันทร์

ได้ครองชีวิตสมรสเพียงพร้อมสมบูรณ์ด้วยฆราวาสธรรม จนเป็นสรเสริญชมเชยของญาติทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างดี ดังคำกล่าวของญาติสนิทฝ่ายภริยาท่านหนึ่งกล่าวไว้คล้ายตอนหนึ่งว่า "คุณครูจันทน์ พลจันทร์ เป็นญาติที่รักและนับถือกันมากตั้งแต่เด็ก ๆ มาแล้ว แต่มาภายหลังคุณจันทน์ก็มาแต่งงานกับน้องสาวของดิฉัน ก็เลยสนิทแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น คุณครูจันทน์เป็นคนดีมากมีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารีต่อญาติทุก ๆ ประการ เป็นคนไม่โลกใจดี และไม่เคยผิดพ้องหมองใจกับดิฉันเลยตลอดชีวิต มีใจครองญาติมาก มีแต่เอาใจดิฉันเสมอ การจากไปไม่มีวันกลับของคุณครูจันทน์

ดิฉันเสียใจ เศร้าใจอย่างยิ่ง...” นางระเบียบ พลจันทร์ ภริยาของ นายจันท์ พลจันทร์ ก็ได้กล่าวคำไว้อาลัยสามีต่อนางหนึ่งว่า “คุณครูจันท์ และดิฉันได้ร่วมสุขร่วมทุกข์กันมานานถึง ๓๕ ปี คุณครูจันท์เป็นสามีที่ดี ยิ่ง เป็นพ่อที่ดีเยี่ยมของลูกๆ วางตัวเป็นกลาง มีวาจาอันสำรวม เป็นผู้มีความ อารมณ์ดีเยือกเย็นไม่โกรธใครง่ายๆ ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกับใครแม้แต่ ดิฉัน คุณครูจันท์เป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ เป็นคุณธรรมที่คุณครูจันท์ ยึดมั่น...”

นายจันท์ พลจันทร์ กับ นางระเบียบ พลจันทร์ มีบุตร ๓ คนคือ

๑. ร้อยเอก เจ็ดศักดิ์ พลจันทร์
๒. นางจวงจันทร์ วัฒนศิริกุล (โดยสมรสกับ นายยรรยง วัฒนศิริกุล)
๓. นางจิระพรรณ สาสีสงษ์ (โดยสมรสกับ พันโท จำลอง สาสีสงษ์)

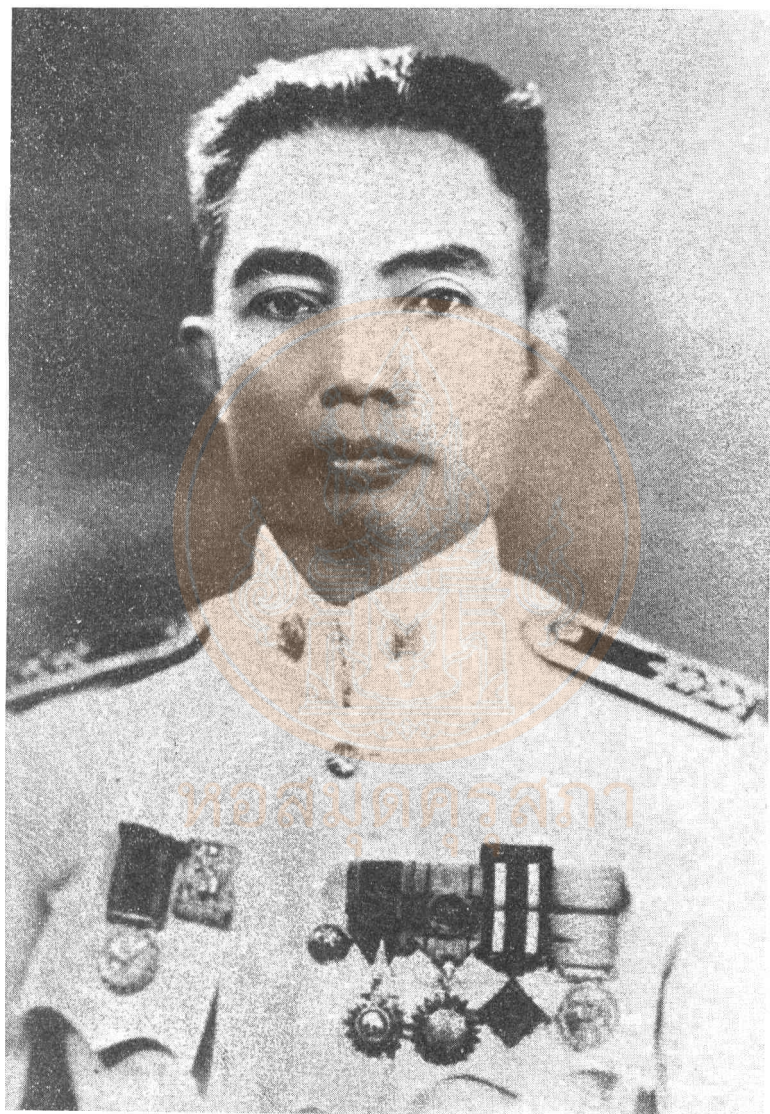
เมื่อพิจารณาชีวิตของนายจันท์ พลจันทร์ ในยามปัจฉิมวัยใครๆ ก็เห็น ว่ามีความสุขสมบูรณ์ มีภริยาดี มีบุตรซึ่งประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน ไปแล้ว มีบ้านนาอยู่เกือบเท่าเงินเดือนที่ได้รับอยู่ในนครสูงสุดท้าย มีบ้านช่อง เป็นหลักฐานมั่นคง แวดล้อมไปด้วยญาติมิตรศิษย์หาที่มีไมตรีจิตท้าวบ้าน ทัวเมือง จะไปสารทิศใดแม้ในกรุงเทพฯ ก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น จากบรรดาญาติมิตรและศิษย์หาทั่วไป แต่อุปสรรคแห่งชีวิตอันไม่อาจ หลีกเลี้ยงได้ก็พลันมาถึงอย่างน่าเศร้าสลดใจ โดย นายจันท์ พลจันทร์ เริ่มมีอาการโรคเบาหวานเป็นเบองต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ แล้วก็ติดตาม

มาด้วยโรคหัวใจ และโรคความดันโลหิตสูง ประกอบกับมีโรคปอดแทรก
 มาอีก นายจันท์ พลจันทร์ ก็พลันจากครอบครัวไปอย่างปัจจุบันทันด่วนด้วย
 โรคเส้นโลหิตใหญ่แตกถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙
 ณ บ้านจังหวัดราชบุรี สิริอายุได้ ๖๓ ปี ๖ เดือน ยิ่งความอาลัย เศร้า
 สลดให้แก่บรรดาญาติมิตร ศิษย์หา ทั้งในจังหวัดราชบุรี และกรุงเทพฯ
 เป็นอย่างยิ่ง

นายนพ จุลกาญจน์
 ผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๕ ส่งมา

หอสมุดคุรุสภา

นายฟู คชพิมพ์

นายฟู คชพิมพ์

พ.ศ. ๒๔๔๒—๒๕๑๐

ครูฟู คชพิมพ์ มีกำเนิดในท้องทุ่งแห่งตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ บิดาชื่อนี้ สำนาม มารดาชื่อนี้ แท้ม มีอาชีพทำนา

ในสมัยเมื่อครูฟูยังเล็กอยู่นั้น บ้านเมืองไม่เจริญเหมือนอย่างทุกวันนี้ หาที่เรียนยาก ตั้งแต่อายุครบ ๑๐ ขวบ โศภช่วยตัวเองได้ บิดาจึงนำไปฝากไว้กับพระที่วัดสังเวชวิศยาราม จังหวัดพระนคร เพื่อให้ได้เรียนหนังสือ ครูฟูเรียนอยู่ที่ร.ร. ชั้นประถมวัดสังเวช จังหวัดพระนคร ๒ ปี สอบไล่ได้ชั้นมูล ๓ จึงไปเรียนต่อที่โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ อีก ๒ ปี สอบไล่ชั้นมัธยมปีที่ ๒ ก็พอดีมีเหตุจำเป็นบางประการเกี่ยวกับครอบครัวทางบ้าน จึงย้ายไปเรียนที่โรงเรียนประจำมณฑลอยุธยา จนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน ใน พ.ศ. ๒๔๕๙

ครูฟูเป็นครูที่มีความสนใจและรักวิชาการแพทย์ เมื่อจบการศึกษาใน พ.ศ. ๒๔๕๙ แล้ว ได้ไปพักอยู่ที่บ้านพระชานาณอักษรซึ่งเป็นญาติใกล้ชิดผู้หนึ่งในจังหวัดพระนคร และเข้าศึกษาวิชาแพนกวเวชศาสตร์ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเวลาปีครึ่ง ได้คำนึงถึงอายุแล้วว่า ถ้าขึ้น

เรียนวิชาต่อไปคงไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างแน่นอน เพราะว่าการคัดเลือกผู้เข้ารับราชการทหารสมัยนั้นไม่ยกเว้นนักเรียนมหาวิทยาลัยที่ยังไม่พ้นปีที่ ๒ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องถูกคัดเลือกเป็นทหาร การเรียนไม่ได้ผล กฎหมายยกเว้นให้เฉพาะนักเรียนครูเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาวิชาแพทย์ของครูฟู่ก็ต้องสิ้นสุดลง ความไม่อยากเป็นทหาร ทำให้ครูฟู่ต้องจำใจโอนไปเรียนแผนกครุศาสตร์ (ครูมัธยม) ชั่วคราว แต่ก็เกิดเป็นปัญหาขัดข้องเกี่ยวกับระเบียบและการเทียบชั้นเวลาเรียนบางประการ ในพ.ศ. ๒๔๖๑ จึงต้องเข้าเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูประถมวัดบวรนิเวศ เนื่องจากบ้านพักอยู่ไกลโรงเรียน จึงย้ายไปพักอยู่ที่วัดบวรนิเวศ ได้เป็นศิษย์คนโปรดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ครูฟู่ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครู ประถมวัดบวรนิเวศเป็นเวลา ๑ ปี ๓ เดือน สอบไล่ได้ประโยคครูประถม และต่อมาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากตำรับตำราจนสอบไล่ได้ประโยคครูมัธยมใน พ.ศ. ๒๔๗๒

สำหรับความรู้ในด้านการลูกเสือนั้น ครูฟู่สำเร็จวิชาผู้กำกับลูกเสือที่พระราชวังบ้านปืน (พระรามราชนิเวศน์) จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับโท

เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ครูฟู่ได้ลาอุปสมบทเพศสามเณรที่วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประพฤติพรตพรหมจรรย์ อันเป็นกิจของสงฆ์ สมควรแก่ผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ศึกษาธรรมวินัยอยู่ตลอดเวลา กรรมดีที่ได้บำเพ็ญและศึกษาอบรมด้านศาสนานี้ ทำให้ท่านเป็นผู้มีอุปนิสัยใจคอดี สุขุม รอบคอบ ประกอบด้วยจิตใจ

บริสุทธิ์เที่ยงธรรม ทำให้เป็นที่เคารพ รักใคร่ แก่บรรดาศิษย์และผู้อยู่ใต้
บังคับบัญชาในโอกาสต่อไป

ครูฟู ทำการสมรสกับนางลาวัญญ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา มีบุตร ๖ คน

คนที่ ๑ ชื่อ น.ส. ชยศรี คชพิมพ์ ได้รับการศึกษาจบชั้นประโยค
ครูมัธยม ขณะนี้ รับราชการเป็นครูโทอยู่ที่โรงเรียนสหายนุญิจ จังหวัด
สระบุรี

คนที่ ๒ ชื่อ ร.ต. จิโรจน์ คชพิมพ์ ได้รับปริญญารัฐศาสตร
บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอดีตปลัดอำเภอโท อำเภอ
หนองแกและเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองแก อำเภอหนองแก จังหวัด
สระบุรี ถึงแก่กรรมในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่โดยอุบัติเหตุรถคว่ำ เมื่อวันที่
๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๙

คนที่ ๓ ชื่อ ร.ต. อยุธ คชพิมพ์ ได้รับปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต
เกียรตินิยมอันดับ ๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับปริญญาโท
เกียรตินิยมดี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ขณะรับราชการในตำแหน่งวิทยากรโท กองฝึกองบรม กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

คนที่ ๔ ชื่อ นางสาวพอชม คชพิมพ์ ได้รับปริญญารัฐศาสตร-
บัณฑิต แผนกการทูต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะนี้ รับราชการ
ในตำแหน่งพนักงานต่างประเทศโท กรมการขนส่งทางบก กระทรวง
คมนาคม

คนที่ ๕ ชื่อ นางศจี โพธิ์ปักษ์ ได้รับปริญญารัฐศาสตร์บัณฑิต
แผนกการคลัง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำเร็จการศึกษาแผนกสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขณะนี้ รับราชการใน
ตำแหน่งผู้ตรวจบัญชีโท กองคลังส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

คนที่ ๖ ชื่อ นายเสริณ คชพิมพ์ ได้ปริญญาตรีทางเกษตรศาสตร์
แผนกบริหารมหาวิทยาลัยยอราเนตา ประเทศฟิลิปปินส์ ขณะนี้ ทำงาน
เป็นเจ้าของหน้าที่ดินเชื้อเพื่อการเกษตรตรี ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

ครูฟูเริ่มเข้ารับราชการเป็นครูจ้วที่โรงเรียนประจำมณฑลอยุธยา
เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้รับเงินเดือน เดือนละ ๔๕ บาท
ครั้น พ.ศ. ๒๔๗๒ เลื่อนขึ้นเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร และได้รับยศ
เป็นรองอำมาตย์ตรีในปีถัดมา พร้อมกับย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียน
ประจำจังหวัดสระบุรี ต่อมาเมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๗๖ (เมษายน) ตำแหน่ง
กรรมการจังหวัดว่าง ครูฟูจึงได้รับแต่งตั้งให้รักษาราชการกรรมการ
จังหวัดอีกตำแหน่งหนึ่ง กระทั่งเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ในปีเดียวกัน
นั้น จึงได้รับคำสั่งให้เป็นกรรมการจังหวัดหน้าทีเดียว ในพ.ศ. ๒๔๗๑
ได้เลื่อนเป็นข้าราชการพลเรือนชั้นโท พ.ศ. ๒๔๗๔ ย้ายไปเป็นศึกษา
ธิการจังหวัดอุดรธานีเป็นเวลา ๓ ปี แล้วย้ายไปเป็นศึกษาธิการจังหวัด
กำแพงเพชรอีก ๖ ปี และเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้
ย้ายกลับมาเป็นศึกษาธิการจังหวัดสระบุรีอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงออกรับ
พระราชทานบำนาญ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๗

ครูฟู่ร่างเล็กเสียงดัง ขยันทำงาน และอ่านหนังสือ นอนตัก
 ตินเช้า สุภาพ เทียงธรรม ถ้าพบศิษย์ทำผิดหรือบกพร่องต่อหน้าที่
 ต้องว่ากล่าวตักเตือนไม่เคยเว้น เมื่อได้รับความรู้ใหม่หรือพบเห็นสิ่งใดที่
 สิ่งใดชอบ ก็ให้นำมาเผยแพร่ให้กับส่วนรวม เป็นผู้มีความเด็ดเดี่ยว ตัด
 สิ้นใจไวถูกต้อง กล้ารับผิดชอบเชื่อมั่นในตัวเอง ความวิริยของครูฟู่
 ในชนชั้นมักจะถูกทักท้วง แต่สุดท้ายก็ได้รับการสรรเสริญเยินยอ จน
 เป็นที่วางใจของผู้ใหญ่ได้ เช่นงานบางอย่างดังต่อไปนี้

ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ จัดให้มีการชุมนุมลูกเสือแห่งชาติขึ้นที่จังหวัด
 พระนคร จังหวัดต่าง ๆ จะต้องนำลูกเสือไปรวมเป็นกองเดียวกันที่มณฑล
 อยู่ชยา แต่หาผู้ปกครองบังคับบัญชาลูกเสือต่างจังหวัดไม่ได้ ขณะนั้น
 ครูฟู่เป็นครูน้อยอยู่โรงเรียน บัระจามณฑล จึงตัดสินใจรับอาสาจาก
 พระยาวิภังชนวิทยาศาสตร์ ธรรมการมณฑล เป็นผู้บังคับบัญชาลูกเสืออยู่
 ค่ายและสวนสนามผ่านพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเป็น
 ไปด้วยความเรียบร้อย จากประสบการณ์ที่ครูฟู่ได้รับในการชุมนุมลูกเสือ
 แห่งชาตินี้เอง เมื่อครูฟู่เป็น ศึกษาธิการจังหวัด จึงจัดให้มีการ ชุมนุม
 ลูกเสือ ทุก ๓ ปี และใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ครูฟู่ได้ตัดสินใจนำลูกเสือ
 จังหวัดสระบุรี เข้าร่วมอยู่ในกองเสเบียงอาหารช่วยรัฐบาลปราบกบฏ-
 บวรเดช ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

สำหรับงานด้านริเริ่ม ขยายและปรับปรุงการศึกษานักทวิฆมากชน
 เป็นลำดับ ครูฟู่ได้สร้างอนุสรณ์ไว้ให้คนรุ่นหลังมากมาย จนได้สมญา

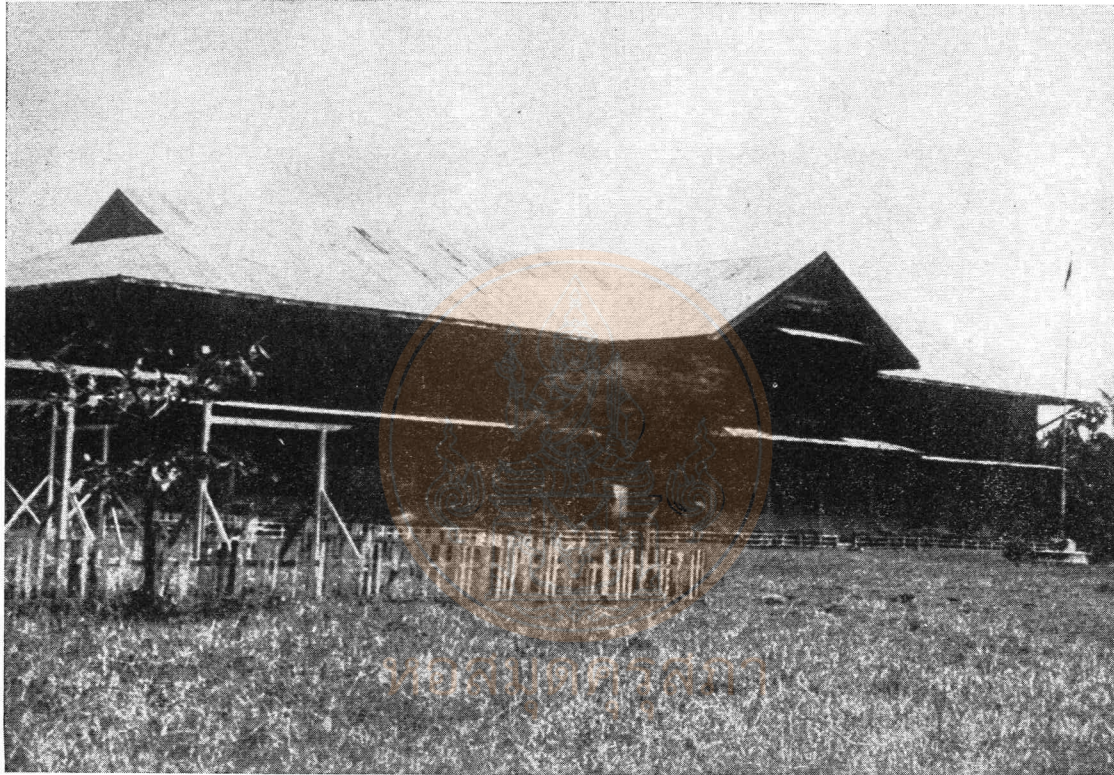
นามจากบรรดาศิษย์ว่า “ผู้บุกเบิก” เพราะงานขั้นต้นคนส่วนมากไม่ใคร่เห็นด้วย แต่ลงท้ายคนนิยมชมชอบ เช่น

๑. การขยายชั้นเรียนโรงเรียนประจำจังหวัด เมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งขณะนั้นเปิดสอนเพียงมัธยมปีที่ ๔ คนสมัยนั้นเห็นว่าพอแล้ว หากขยายชั้นสูงขึ้นไปจะไม่มีคนเรียน จึงถูกขัดขวาง แต่ครูฟูกิจทำจนสำเร็จ

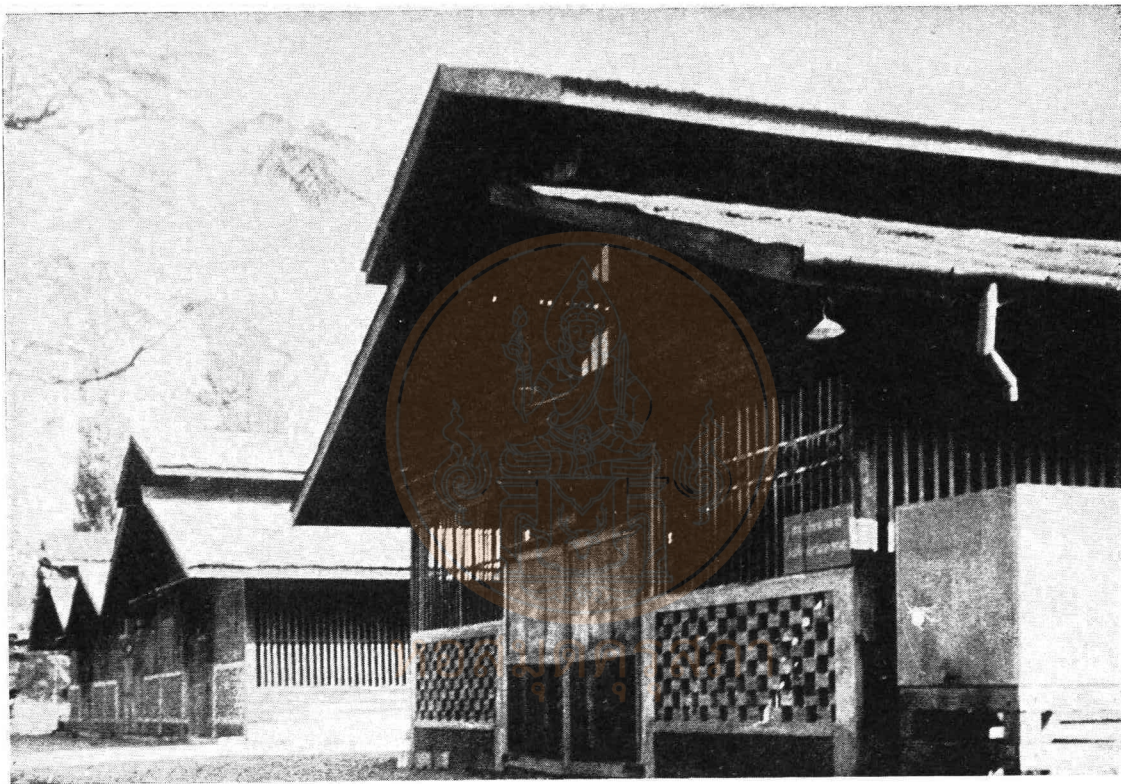
๒. ย้ายโรงเรียนประจำจังหวัดไปตั้งในที่ดินใหม่ ให้กว้างขวางใหญ่โตขึ้น คนส่วนมากก็ไม่เห็นด้วยและขัดขวางว่าจะไม่มีนักเรียนเพราะคนมีน้อย แต่ครูฟูกิจทำจนสำเร็จอีก

๓. ตั้งโรงเรียนประถมอาชีพเกษตร และโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด ที่พระพุทธฉาย (ค่ายลูกเสือพระพุทธฉายปัจจุบันนี้) เดิมก็ไม่มีผู้สนับสนุนโดยอ้างว่า ไกลเกินไป จะไม่มีผู้เรียน ไม่มีครู ครูฟูกิจต้องพยายามใช้ศรัทธาธิการอำเภอเมือง เป็นครูใหญ่ เอาครูประจำบาลที่สามารถเข้าเป็นครูชั้นเริ่มแรก ต่อมา ปรากฏว่ามีผู้นิยมเรียนกันมาก จึงทำให้ครูในจังหวัดสระบุรีมีวุฒิทางครูมากขึ้น นับว่าเป็นการตั้งต้นจุดเริ่มแรกของการศึกษาปัจจุบัน แต่บัดนี้ได้ย้ายไปรวมอยู่ที่อยุธยาแล้วทั้ง ๒ โรงเรียน

๔. ทดลองตั้งโรงเรียนช่างไม้ขึ้นภายในบริเวณบ้านพักศึกษาธิการจังหวัด เริ่มด้วยเด็ก ๑๓ คน ก่อนที่ทางราชการอนุญาตให้ตั้งขึ้นถึง ๒ ปี โดยใช้อาคารชั่วคราว พินดินหลังจากจาก ฝายจาก กว้าง ๔ เมตร

โรงเรียนบ้านกล้วย “สราญราษฎร์”
อำเภอบ้านหมอ

ด้านหน้าโรงเรียนช่างไม้สระบุรี กว้าง ๕.๕๐ เมตร ยาว ๒๗ เมตร สร้างใน
ที่ดินเนื้อที่ ๕ ไร่ จำนวน ๓ หลัง ภายหลังจากรื้ออาคารชั่วคราว เพราะมีผู้นิยมเรียน
มาก อาคารและที่ดินจัดสร้างและซื้อโดยเงินงบประมาณและเงินประชาชนบริจาค

ยาว ๕ เมตร ต่อมาผู้มีนิยมมากขึ้น ทางราชการจึงต้องอนุญาตให้ตั้งได้ และบัณฑิตขยายการศึกษาขึ้นเป็นโรงเรียนการช่างชั้นสูงแล้ว

๕. เริ่มจัดตั้งห้องสมุดขึ้นด้วยโต๊ะและม้านั่งนักเรียน เพียง ๒ ชุด ที่ ๑ หลัง ต้องเกณฑ์เสมียนและครูเป็นเวรมาอ่านหนังสือ เพราะสมัยนั้น ไม่มีคนนิยมอ่านหนังสือ ไม่มีผู้สนใจ บัณฑิตกลายเป็นห้องสมุดถาวรของจังหวัดไป

๖. ริเริ่มตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาประจำอำเภอหนองแขง โดยไปติดต่อขอให้หลวงสรรพสิทธิกิจ ข้าราชการบำนาญฐานะดีผู้หนึ่ง จัดสร้างให้ แต่เนื่องจากคุณหลวงมีภาระกิจมากจึงไม่สะดวกในการติดต่อ ต้องใช้ความพยายามถึง ๔ ครั้ง จึงสำเร็จ โดยคุณหลวงจัดสร้างอาคารไม้เนื้อแข็งใต้ถุนสูงตามแบบโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาพร้อมด้วยอุปกรณ์และที่ดินจำนวน ๖ ไร่ มอบให้ทางราชการ

๗. ติดต่อกับนายสรานุกหบดีตำบลบ้านกล้วย อำเภอบ้านหมอ จัดสร้างโรงเรียนเอกเทศเป็นอาคารไม้สองชั้นแบบ ป. ๒ พิเศษ มอบให้ทางราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ โดยให้ชื่อว่า โรงเรียนบ้านกล้วย "สรานุราชฎี"

งานเพียงส่วนน้อยที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่า ครูฟูเป็นครูที่ดีคนหนึ่งในจังหวัดสระบุรี สมกับศิษย์ยกย่องว่า "ผู้บุกเบิก" จริงๆ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ครูฟูได้รับคือ จตุรถาภรณ์ช้างเผือก

เมื่อครูฟ้อกรับพระราชทานบ้านานัญแล้ว ก็ตั้งบ้านเรือนอยู่ใน
 จังหวัดสระบุรีเป็นที่ยกย่องเคารพนับถือของศิษย์ตลอดเวลา จนถึงแก่
 กรรมอย่างกระทันหันที่โรงพยาบาลสระบุรี ด้วยโรคเส้นโลหิตอุดตัน
 เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐

นี้แหละ คือ ครูดีคนหนึ่งของจังหวัดสระบุรี

ผู้ตรวจการศึกษากาศศึกษา ๖ ส่งมา

หอสมุดคุรุสภา

๘๕
คุณวัชรพุกกศึกษากร
(แม่ปลก วัชรพุกก)

ขุนวชรพุกกศึกษากร (แปลก วัชรพุกก)

พ.ศ. ๒๔๒๘—๒๕๐๓

ครูแปลก เป็นชาวจังหวัดตากโดยแท้ เพราะเกิดที่จังหวัดตาก และ
บิดามารดาก็เป็นชาวจังหวัดตากด้วย ตั้งแต่เกิด และรับราชการตลอด
มาจนกระทั่งเกษียณอายุ และถึงแก่กรรม ไม่เคยย้ายไปอยู่จังหวัดใดเลย
ครูแปลกได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาวจังหวัดตากไว้มากมาย เพราะ
ท่านไม่ชอบอยู่นิ่ง แต่ชอบทำงาน ท่านมีความรักจังหวัดตาก บ้านเกิด
เมืองนอนของท่านเป็นชีวิตจิตใจ ดังจะเห็นได้จากบทประพันธ์ที่ได้ร้อย
กรองไว้ในวันคล้ายวันเกิดของครูแปลก เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๙๙ ชื่อว่า “รักจังหวัดตาก” ดังนี้

หอสมุดคุรุสภา รักจังหวัดตาก

เมืองตากเป็นเมืองเก่า
ลูกหลานอยู่อาศัย
อุตสาหกรรมสร้างทรัพย์สิน
เป็นสมบัติโลกา
พื้นดินสินแร่ธาตุ
ธรรมชาติสร้างเสกสรร
ต้นเกิดพี่น้องไทย

ตระกูลเราสร้างมาให้
แต่สมัยโบราณมา
ขุดแผ่นดินเป็นไร่นา
ทำกินมาปัจจุบัน
รุกขชาติเอนกนันท
เราใช้กันสร้างอาคาร
จงร่วมใจสมัครสมาน

รักชาติรักถิ่นฐาน
 ชาติไทยรักสงบ
 แต่เลือดของพงษ์เฝ้า
 ถ้าใครมาข่มเหง
 จะสู้จนสิ้นใจ

เมืองตากบ้านบิทรเรา
 ไม่อยากรบข่มเหงเขา
 ตระกูลเรานักรบไทย
 เราไม่เกรงกลัวผู้ใด
 รักษาไทยชั่วฟ้าดิน

ครูแปลก เป็นบุตรคนที่ ๕ ในจำนวน ๖ คนของนายพิ
 นางทองคำ เพ็ชรพุกก์ (ต่อมา ครูแปลก ได้รับพระราชทานนาม
 สกุลว่า วังชรพุกก์) เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๘ ตรง
 กับวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๓ ปีระกา ที่บ้านท่าแค ตำบล
 เชียงเงิน อำเภอเชียงเงิน (ปัจจุบันยุบรวมกับอำเภอเมืองตาก) จังหวัด
 ตาก เมื่ออายุเพียง ๘ ขวบ บิดาถึงแก่กรรม มารดาได้นำไปฝากให้
 เรียนหนังสือกับพระที่วัดเวฬุวัน (วัดไผ่ล้อม) จังหวัดตาก ตามประเพณี
 นิยมในสมัยนั้น เรียนอยู่ได้ ๑ ปี แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่วัดศีลาราม
 (วัดน้ำหัก) จังหวัดตาก มีพระพรหมเทพาจารย์ เจ้าอาวาส เป็นอาจารย์
 ต่อมาเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนประจำจังหวัดขึ้นทั่วพระ-
 ราชอาณาจักรและจังหวัดตากก็เริ่มตั้งขึ้นที่วัดศีลารามนี้ (ปัจจุบัน
 ตั้งอยู่หน้าโรงพยาบาลตาก ชื่อโรงเรียนตากพิทยาคม) ครูแปลก
 ก็ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัด เมื่อสิ้นปีการศึกษาพ.ศ. ๒๔๔๒
 ท่านสำเร็จการศึกษาสอบไล่ได้ประโยคหนึ่ง ครูแปลก ได้บันทึกไว้ว่า

เมื่อสิ้นปีหนึ่ง ก็มีเจ้าคณะมณฑลฝ่ายพระศาสนามาตรวจการและสอบไล่
นักเรียนทุกปีเพื่อเลื่อนชั้น สำหรับ พ.ศ. ๒๔๔๑ ครูแปลกสอบไล่ได้
คะแนนสูงสุดเจ้าคณะมณฑลได้ให้นาฬิกาเป็นรางวัล

ครูแปลกเริ่มเข้ารับราชการในตำแหน่งครูน้อยโรงเรียนประจำ
จังหวัดตาก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ซึ่งขณะนั้นครูแปลก มีอายุ
เพียง ๑๕ ปี ต่อมาได้เลื่อนชั้นเป็นครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดตาก
เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖ และเป็นครูผู้ปกครองในโรงเรียนเดิม
เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้วย้ายไปเป็นกรรมการอำเภอ
ระแหง (ปัจจุบันอำเภอเมืองตาก) จังหวัดตากเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๔ จนกระทั่งปลดเกษียณพ้นจากราชการเพราะมีอายุครบ ๕๕ ปี
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔

ครูแปลกเป็นผู้ที่มีชอบหยุดนิ่งอยู่เฉยๆ ระหว่างที่รับราชการเป็น
ครูได้พยายามศึกษาหาความรู้และสอบเลื่อนวิทยฐานะอยู่ตลอดมา และ
สอบได้ประกาศนียบัตรประโยคครูมูลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้
ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม พ.ศ. ๒๔๗๘

ครูแปลกได้รับยศเป็นราชบุรุษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ และได้รับบรรดาศักดิ์
เป็นขุนวัชรพุกกัศึกษากรถือศักดินา ๓๐๐ ไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้
รับพระราชทานเหรียญบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘
เหรียญจักรพรรดิมาลาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเหรียญฉลองพระนครครบ
รอบ ๑๕๐ ปีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งเสือป่าและลูกเสือ และทรงปลุกใจให้คนไทยมีความรักชาติยิ่งขึ้น

ครูแปลกได้อาสาสมัครเป็นพลเสือป่าคนแรกและเป็นคนเดียวในจังหวัดตาก และเมื่อมีงานบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสือป่าเข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาท ครูแปลกเป็นเสือป่าผู้หนึ่งที่ได้เข้าเฝ้าฯ โดยอยู่ในกองเกียรติยศ และได้รับพระราชทานเข็มไอยราพต เป็นเกียรติยศด้วย

ในพ.ศ. ๒๔๕๘ ครูแปลก ได้เข้าอบรมเป็นนักเรียนผู้กำกับลูกเสือ ที่โรงเรียนผู้กำกับลูกเสือซึ่งตั้งอยู่ที่เขาหินวนาภายในเขตพระราชวังดุสิต จังหวัดพระนคร และได้โดยเสด็จพระราชดำเนิรในการฝึกหัดประลองยุทธเสือป่า กองเสนาหลวงรักษาพระองค์ ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเข็มศิลปวิทยา ซึ่งเป็นเครื่องหมายของนักเรียนผู้กำกับลูกเสือ เป็นเกียรติยศ ในการอบรมนั้น ครูแปลก ได้เข้าอบรมตามหลักสูตร ๓ เดือน และสอบไล่ได้เป็นที่ผู้กำกับลูกเสือ ได้เต็มวิชาทั้งหมดรวม ๙๓ แต่้มสอบได้เป็นที่ ๑๕ ในจำนวนผู้เข้าสอบ ๑๑๓ คน และในโอกาสตนเอง ครูแปลก ก็ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า "วัชรพุกก" เป็นศิริมงคลแกว่งศ์ตระกูล ครูแปลกจึงเป็นต้นสกุล "วัชรพุกก"

เมื่อกลับจังหวัดตาก ก็ได้รับยศเป็นผู้กำกับลูกเสือตรี และได้เลื่อนเป็นผู้กำกับลูกเสือเอก แห่งกองลูกเสือมณฑลนครสวรรค์ ที่ ๔ (ประจำจังหวัดตาก) และต่อมาก็ได้เลื่อนยศเป็นรองผู้ตรวจการลูกเสือ

ครุเมื่อออกจากราชการรับบำนาญ ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ
ลูกเสือประจำจังหวัดตาก

ครุแปลก ได้อุปสมบทที่วัดสีตลารามจังหวัดตาก รวม ๕ พรรษา
โดยทำหน้าที่เป็นครูสอนนักเรียนไปด้วย และตอนกลางคืนก็ศึกษาธรรม
วินัยและบาลี ไวยากรณ์ แต่ไม่ได้สอบ เมื่อลาสิกขาบทแล้วก็ได้
ลงทะเบียนการศึกษาระบบวินัย ยังคงเอาใจใส่ศึกษาสนใจในพุทธศาสนาตลอด
มาจน พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้สมัครเข้าสอบไล่ ณ สนามหลวงคณะสงฆ์
สอบได้ธรรมศึกษาตรี จึงนับว่าครุแปลกเป็นพุทธมาฆะที่เลื่อมใสใน
พระพุทธศาสนาอย่างผู้หนึ่งมาตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งสิ้นชีวิต

ครุแปลกเป็นครูเก่าของคนหนึ่ง ของจังหวัดตากเพราะเริ่มสอนที่
โรงเรียนประจำจังหวัดตากเป็นครั้งแรก จะกล่าวว่า ครุแปลกเป็นครู
น้อย และครูใหญ่คนแรก ก็คงจะไม่เป็นการกล่าวที่เกินความจริง
เพราะเมื่อโรงเรียนเริ่มตั้ง ก็อาศัยพระภิกษุ คือพระพรหมเทพาจารย์
เป็นครูสอน เมื่อพระพรหมเทพาจารย์ถึงแก่กรรม ครุแปลกก็เริ่ม
เข้าเป็นครู และทำหน้าที่ครูใหญ่ครูน้อยไปในตัวเสร็จ จนเมื่ออายุครบ
๑๘ ปี คือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นครูใหญ่เป็น
ทางการ ตลอดเวลาที่เป็นครูสอนอยู่ ๒๐ ปี มีศิษย์มากมาย ทั่วจังหวัด
ตาก ศิษย์เหล่านี้ยังรับราชการอยู่ก็มี เป็นพ่อค้าก็มีบางท่านก็ไป
ศึกษาต่อที่จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพระนคร ได้ดีเป็นใหญ่เป็นโต
ไปก็หลายคน บรรดาศิษย์มักจะถูกกล่าวถึงอยู่เสมอว่า ครุแปลก เป็นครูที่ดี
ลูกศิษย์รักใคร่เกรงกลัว ระหว่างเวลาที่เป็นศึกษาธิการหรือกรรมการอำเภอ

อยู่ ๒๐ ปี จนกระทั่งเกษียณอายุ ก็เป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาครู
ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

ในการตั้งโรงเรียนประชาบาลตามตำบลต่าง ๆ ซึ่งเริ่มตั้ง เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๕ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา มีการบังคับเด็กให้เข้า
เรียนหนังสือ ครูแปลก ก็เป็นผู้เริ่มต้นบุกเบิกเข้าป่าฝ่าหนาม หาสถานที่
ตั้งและจัดการแผ้วถาง ก่อสร้างอาคารเรียน ในชั้นแรกได้เริ่มตั้งที่ตำบล
ระแหง หนองหลวง และหัวเตี้ยดก่อน ในปีต่อไปได้รับงบประมาณ
ให้ตั้งเพิ่มขึ้นทุกปี ครูแปลกก็ไปดำเนินงานทุกปี จนครบ ๑๒ ตำบล
ในอำเภอเมืองตาก แม้แต่ชาวเขาเผ่าเมว ครูแปลก ก็เป็นคนแรกเข้าไป
ตั้งโรงเรียนให้ จัดครูไปสอน การเดินทางสมัยนั้นแสนจะทุรกันดาร
ต้องขี่ม้า และมีคนหาบสิ่งของเสื้อผ้า และเสบียงอาหาร เรียกว่า
“ลูกหาบ” ไปแต่ละตำบล บางตำบลต้องค้างแรม ๔-๕ คืน แต่
ครูแปลก ไม่เคยท้อถอย หมั่นไปตรวจตราการก่อสร้าง เสร็จแล้ว
ก็หมั่นไปตรวจโรงเรียนและการศึกษา เยี่ยมเยียนครู และนักเรียนตลอด
จนผู้ปกครอง ครูแปลกจึงเป็นที่รู้จักคุ้นเคย ของราษฎรทุกตำบล

ครูแปลก เริ่มเข้ารับราชการเป็นครูครั้งแรก ได้เงินเดือน ๆ ละ
๔ บาท เมื่อเป็นครูใหญ่ได้เดือนละ ๑๕ บาท และเมื่อเป็นกรรมการอำเภอ
ได้เดือนละ ๔๐ บาท จนกระทั่งเกษียณอายุ ได้เดือนละ ๗๐ บาท
ครูแปลก ก็ตั้งหน้ารับราชการด้วยความอดทน และซื่อสัตย์ เมื่อออก
จากราชการแล้วได้เขียนโคลงสี่สุภาพไว้ดังนี้

ชีวิตครูนี้	อับเฉา
ไม่โลดโผนเทียมเขา	เชิดหน้า
เป็นชีวิตเรียบง่าย	เจ้าจุก
เปรียบดังเรือแพม่า	วิ่งข้ามสงคน

ครูแปลก สมรสกับนางสาวบุญมี โปสพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งขณะนั้นครูแปลกมีอายุ ๒๗ ปี และมีเงินเดือนเพียงเดือนละ ๒๐ บาท มีบุตรและธิดา ที่มีชีวิตอยู่ ๖ คน คือ

๑. นายแพทย์เฉลียว วัชรพุกก์ หัวหน้าแผนกศัลยกรรมโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และศาสตราจารย์ในคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. นางสอง รามสูต (สมรสกับนายหยด รามสูต อดีตนายอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก)

๓. นายเฉลียว วัชรพุกก์ รองอธิบดีกรมทางหลวงแผ่นดิน

๔. นางผะอบ ติษฐบรรจง (สมรสกับ พ.อ. เจริญ ติษฐบรรจง รองเจ้ากรมกำลังพลกองทัพบก)

๕. นางเทวี ค้วงมหาสอน (สมรสกับนายสำเนียง ค้วงมหาสอน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง)

๖. นางพรพิศมัย ภูสุวรรณ ครูโทวิทยาลัยเทคนิคตาก (สมรสกับนายเด่น ภูสุวรรณ อัยการผู้ช่วยจังหวัดตาก)

ครูแปลกเป็นครูดีโดยไม่ต้องสงสัย เพราะนอกจากอบรมสั่งสอนและประสิทธิ์ประสาทวิทยาการแก่กุลบุตร กุลธิดาในจังหวัดตาก และ

เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลตามตำบลต่าง ๆ แล้ว บุตร
ธิดาของท่าน ท่านก็เอาใจใส่กวัดขันในการศึกษา และอบรมให้ใฝ่ดี
บุตรธิดาของท่านทุกคนล้วนแต่รุ่งเรือง เป็นหลักฐาน จนเป็นที่กล่าว
ขวัญกันในจังหวัดตากถึงการอบรมบุตรธิดาของท่าน และต่างก็ยึดถือ
เป็นแบบฉบับต่อมา

หลังจากปลดเกษียณเป็นข้าราชการบำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔
ครูแปลกยังมีสุขภาพดี แข็งแรง และการอยู่หนึ่งเฉยมิใช้นิสัยของครู
แปลก จึงหันมาประกอบอาชีพค้าขาย ขณะนั้น ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะ
สงคราม และจังหวัดตากเป็นจังหวัดชายแดน การหมุนเวียนของสินค้า
จึงคึกคัก ครูแปลกได้ทำการ ค้ำระหว่างอำเภอเมืองตากกับอำเภอ
แม่สอด เคยไปซื้อสินค้าผ้าไหมถึงจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำไปขาย
ที่อำเภอแม่สอด และนำสินค้าจากจังหวัดตาก ไปขายจังหวัดพระนคร
ทุกกระยะและทุกโอกาส ตลอดชีวิตของท่านในยามว่าง ท่านอ่านและ
เรียนหนังสืออยู่กับบ้านมิได้เว้น แม้แต่ภาษาอังกฤษก็หาตำรับตำรามา
ฝึกฝนด้วยตนเอง และได้เรียบเรียงประวัติของตนเองไว้ รวมทั้งรวบรวม
ประวัติของเมืองตาก อันเป็นถิ่นที่เกิดที่ท่านรักตั้งชีวิตจิตใจ ทำให้
บุตรหลานได้ทราบประวัติของท่านและของจังหวัดตากโดยละเอียด

พ.ศ. ๒๔๘๘—๘๙ ครูแปลกได้รับเลือก เป็นสมาชิกสภา
เทศบาล เมืองตาก และใน พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้สมัครเข้ารับเลือกเป็น
สมาชิกประเภท ๒ ของสภาเทศบาลเมืองตาก และก็ได้รับเลือกด้วย

คะแนนนิยมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีลูกศิษย์มาก และเป็นที่คุ้นเคยแก่ชนทุกชั้น พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้รับเลือกขึ้นเป็นเทศมนตรีเมืองตาก และ พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้รับเลือกเป็นนายกเทศมนตรี เมืองตาก จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๖

ในด้านสมาชิกสภาจังหวัด ก็ได้รับเลือกด้วยคะแนนนิยมจากประชาชนเช่นกัน และท่านได้เคยเป็นประธานสภาจังหวัดชวาระยะหนึ่ง ขณะที่ท่านถึงแก่กรรม ก็ยังคงเป็นสมาชิกทั้งสองสภา คือสภาเทศบาล และสภาจังหวัด

ครูแปลก เป็นผู้มีความขยันขันแข็งในการทำงาน พอใจในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ทางราชการ และสาธารณประโยชน์ โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ท่านเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเมืองตากได้เป็นผู้ริเริ่มสร้างถนนตากสิน' เป็นถนนคอนกรีต จากหน้าศาลาเทศบาล ปัจจุบัน (ศาลากลางจังหวัดเก่า) จนถึงบ้านท่าโพธิ์ ซึ่งเป็นการนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น และคณะเทศมนตรีสมัยต่อมาก็ได้ดำเนินรอยตาม โดยทำถนนคอนกรีตต่อไปอีก ในด้านสมาชิกสภาจังหวัดท่านเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำเหมืองฝายชักน้ำเข้านา และเป็นผู้ริเริ่มสร้างเตาเผาศพแบบใหม่เป็นแห่งแรกในจังหวัดตาก ที่วัดมณีบรรพตวรวิหาร (วัดเขาแก้ว) ระหว่างเป็นข้าราชการบำนาญ เมื่อถึงงานวันครุ ก็ได้รับการยกย่องให้เป็นครูอาวุโสนอกประจำการทุก ๆ ปี จนถึงแก่กรรม

คุณประโยชน์ที่ครูแปลกสร้างไว้มากมายแก่สาธารณชนตลอดเวลา
 ๒๓ ปี จึงควรได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดตากคน
 หนึ่ง ร.ต.ท. ระดม มหาศรานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ได้เขียน
 ไว้อาลัยไว้ดังนี้

“แม้ข้าพเจ้าจะมีโอกาสรู้จักคุ้นเคยแก่ท่านขุนวัชรพุกก่ศึกษารชว
 ระยะเวลาอันสั้น แต่ได้ตระหนักถึงอหยาศัยใจคอของท่านว่าเป็นผู้
 ความซื่อตรง รักษาความสัตย์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ นับ
 ได้ว่าเป็น “บุคคลหลัก” หรือ “หลักเมือง” ของจังหวัดตาก ท่าน
 หนึ่ง คุณงามความดีของท่านซึ่งได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิตยากที่จะหาใคร
 เสมอเหมือน ในทางส่วนตัวท่านได้บำเพ็ญดีโดยตลอด ตั้งวงศ์ตระกูล
 เป็นปึกแผ่น มีบุตรเป็นหลักฐานทุกคน ท่านได้รับราชการเป็นครูอาจารย์
 สอนสอนกุลบุตรกุลธิดามาแต่ต้นจนครบเกษียณราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘
 โดยดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เป็นตำแหน่ง
 สุกท้าย ต่อจากนั้นมาอีก ๒๓ ปี ท่านยังได้ใช้ชีวิตของท่านให้เป็น
 ประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง และท้องถิ่นจังหวัดเรื่อยมาจนสิ้นชีวิต นับว่า
 ชีวิตของท่านเป็นชีวิตอันมีค่า และเป็นบุคคลตัวอย่างอันควรถือเป็น
 แบบฉบับ และควรยกย่องบูชาเป็นอย่างยิ่ง”

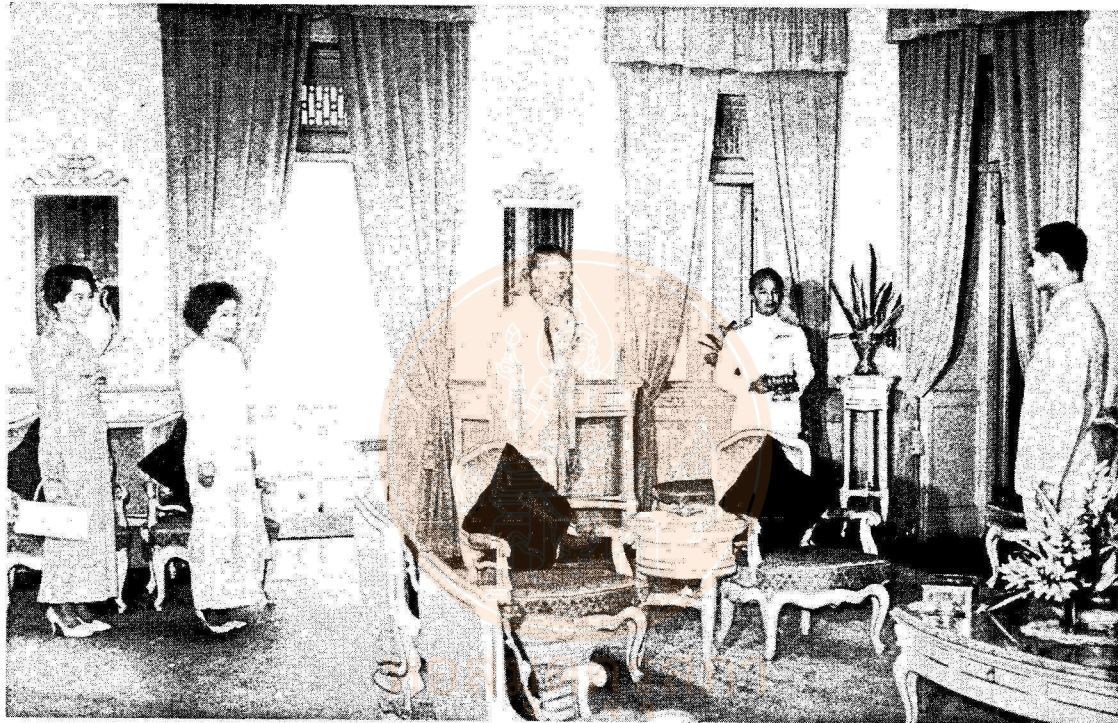
ครูแปลก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ อายุ
 ๗๙ ปี ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ภายใต้การดูแลรักษาของบุตรชายคนโต
 คือนายแพทย์เจดีย์ วัชรพุกก่ ซึ่งไปรับชั้นเครื่องบินมาจากจังหวัดตาก
 ครูแปลกอยากจะตายที่จังหวัดตากบ้านเกิดเมืองนอนอันเป็นที่รัก

ของท่าน ไม่ค่อยจะยอมมารับการรักษาตัวที่กรุงเทพฯ แต่เนื่องจาก
ความจำเป็น และขั้ความประสงค์ของพวกลูก ๆ ไม่ได้ จึงยอมมารับ
การรักษาที่พระนคร ครูแปลก บ่วยเป็นโรคมะเร็งที่ลำไส้ใหญ่
และลามไปถึงกระเพาะปัสสาวะ และบริเวณใกล้เคียง สุดท้ายแพทย์จะ
เยียวรักษา

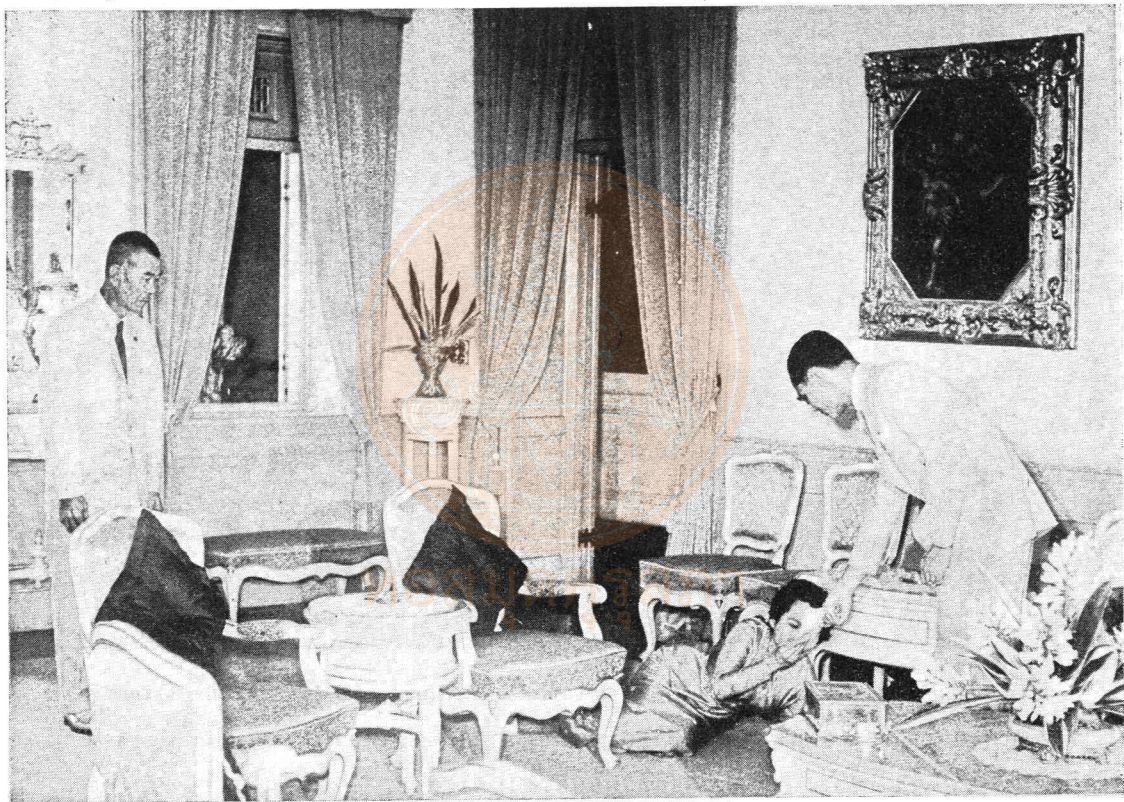
เมื่อท่านสิ้นชีวิตแล้ว ภรรยาและบุตรก็พร้อมใจกันจะทำการ
ฌาปนกิจศพของท่านที่วัดธาตุทอง จังหวัดพระนคร ในชั้นแรก นาย
แพทย์เจดีย์ วัชรพุกก์ ได้กราบเรียนหารือเป็นการส่วนตัวกับท่านเลขา-
ธิการพระราชวัง ว่า ข้าราชการชั้น ราชบุรุษ สมควรจะได้รับพระ-
ราชทานเพลิงศพหรือไม่ เลขาธิการได้กรุณาอธิบายว่า ชั้น ราชบุรุษ
เป็นเพียงข้าราชการชั้นประทวน ไม่เป็นชั้นสัญญาบัตร และไม่มีสิทธิ
จะได้รับพระราชทานเพลิงศพ แต่ที่เคยมีมาไม่มากนัก ที่เป็นการ
พระราชทานเป็นส่วนพระองค์เท่านั้น และได้แนะนำให้ นายแพทย์
เจดีย์ เสนอเรื่องกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตผ่านสภาอากาศไทย
ซึ่งนายแพทย์เจดีย์สังกัดอยู่ แต่เมื่อได้พิจารณาและปรึกษากันในบรรดา
หมู่ญาติแล้ว ก็มีความเห็นว่า การที่จะนำเรื่องกราบบังคมทูลขอพระราช-
ทานนั้น จะเป็นการรบกวนพระองค์ท่าน ตลอดจนท่านผู้ใหญ่ของสภา-
อากาศด้วย จึงระงับความคิดนั้นเสีย แต่แล้วต่อมาโดยมิได้นึกฝัน นาย-
แพทย์เจดีย์ ได้รับแจ้งทางโทรศัพท์จากเลขาธิการพระราชวังว่า ความ
นี้ได้ทรงทราบถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และทรงมีพระราชดำรัสว่า

นางศรบุษย์ กรรณสูตร

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำนางศรีบุญชัย วรรณสุต
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชทานเงินจำนวน
๑๑๐,๒๕๐.๕๐ บาท จากกรมภาพยนตร์ส่วนพระองค์ สมทบทุนการก่อสร้างหอ
วิทยาศาสตร์ ร.ร. ลำปางถวัลยาน์

นางศรีบุษย์ กรรณสูต

พ.ศ. ๒๔๖๔—๒๕๐๖

นางศรีบุษย์ กรรณสูต เกิดที่บ้านถนนตลาดสด (ทิพย์วรรณ) ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ตรงกับเดือนเก้าเหนือ ปีระกา เป็นบุตรคนสุดท้องของ นายพงษ์และนางจุ่มมะลิ วานิชขจร เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนจีน ชื่อโรงเรียนยกสาย ต่อมาย้ายไปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่โรงเรียนวิชานารี จังหวัดลำปาง เมื่อจบชั้นประถมศึกษาแล้ว ได้ไปศึกษาที่โรงเรียนเรจินาเซลวิทาลัย จังหวัดเชียงใหม่ จบชั้นมัธยมปีที่ ๖ แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์จังหวัดพระนคร จนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๘ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ แล้วเข้าศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๖ แยกเป็นคณะอักษรศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำเร็จการศึกษาได้ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต (อ.บ.) ประจำปีการศึกษา ๒๔๘๕ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๘๖ สอบได้คะแนนดีมาก ถ้าพิจารณาตามระเบียบปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยมของ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปัจจุบันก็เท่ากับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับสอง ต่อมาได้เข้าศึกษาต่อวิชาครุศาสตร์อีก 1 ปี จนถึงเดือนมีนาคม ๒๔๘๗ จึงได้รับอนุปริญญาครุศาสตร์ (ป.ม.)

หนึ่ง ในระหว่างศึกษาอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาวิชาธรรมศาสตร์ควบคู่ไปด้วย จนสอบได้ปีที่ ๓ ของหลักสูตรวิชาธรรมศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้ไปทำการฝึกสอนที่โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ชั่วระยะหนึ่ง จึงย้ายไปสอนที่โรงเรียนเตรียมอุดม ที่จังหวัดอุบลราชธานี จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงได้ย้ายมาสอนที่โรงเรียนสตรีวิมลโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้ไปสอนที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยอีกโรงเรียนหนึ่งด้วย

นางศรีบุษย์ กรรณสูต ได้ทำการสมรสกับร้อยเอก เสริมศักดิ์ กรรณสูต ณ ค่ายกาวิละจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ มีบุตรชาย ๑ คน บุตรหญิง ๑ คน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ย้ายติดตามสามีมารับราชการที่จังหวัดลำปาง โดยทำการสอนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส อยู่ที่โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จนถึงวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ จึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนลำปางกัลยาณี และเลื่อนตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนลำปางกัลยาณี นับตั้งแต่นางศรีบุษย์ กรรณสูตได้มาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนลำปางกัลยาณี ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะปรับปรุง

โรงเรียนทั้งด้านวัตถุและการศึกษาของนักเรียน ตลอดจนจัดหาเครื่อง
อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่งานสังคมสงเคราะห์ต่าง
ต่าง ๆ มากมายในจังหวัดลำปาง ด้วยคุณงามความดีที่ได้บำเพ็ญกรณียกิจ
ต่าง ๆ จึงปรากฏผลตอบสนองของคุณงามความดี ดังนี้ คือ—

- (๑) ได้เลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ (๒ ขั้น) ถึง ๔ ครั้ง
- (๒) ได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นเอก เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๐๔
- (๓) ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้
พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้จตุรภรณ์มงกุฎไทย

นอกจากนี้นางศรีบุษย์ ภรรยา ยังเป็นผู้เอาใจใส่ในทางพระพุทธ
ศาสนาอย่างแท้จริง ได้ทำการศึกษาธรรมอย่างกว้างขวาง รวมทั้ง
การปฏิบัติวิปัสสนา เป็นผู้เอาใจใส่ดูแลอบรม บุตร—ธิดาอย่างดีเป็นแม่บ้าน
ที่ดี ได้ประกอบกรณียกิจเป็นเนืองนิจสม่ำเสมอตลอดมา

นางศรีบุษย์ ภรรยา ได้พัฒนาโรงเรียนลำปางกัลยาณี และได้
บำเพ็ญประโยชน์เพื่อกิจการสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ในระหว่างที่มีชีวิต
อยู่ในจังหวัดลำปาง มีดังต่อไปนี้

๑. การปรับปรุงโรงเรียนด้านวัตถุ

ก. สร้างตึกเรียนเพิ่มเติมให้แก่โรงเรียนลำปางกัลยาณี จำนวน ๑ หลัง
ภายหลังที่ได้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เพียงปีเดียว โดยขอเงินงบประมาณ

จากกระทรวงศึกษาธิการ ๕๐,๐๐๐ บาท และวิ่งเต้นขอความช่วยเหลือ
ร่วมมือจากประชาชน พ่อค้าและคหบดีในจังหวัดลำปาง ได้เงินเพิ่มเติม
อีก ๖๐,๐๐๐ บาท จึงได้จัดสร้างตึกเรียนชั้นเดียวสำเร็จ มีห้องเรียน
๓ ห้อง รับนักเรียนเพิ่มอีกประมาณ ๒๐๐ คน ตึกเรียนหลังนี้ ชานน
นามว่า "ลำปางสามัคคี"

ข. สร้างโรงอาหาร พ.ศ. ๒๔๙๙ ทางราชการตำรวจได้ทำการ
ขนย้ายทหารจีนคณะชาติจากประเทศพม่า กลับภูมิลำเนาและพักแรมที่
สนามบินลำปาง เมื่อการขนย้ายเสร็จสิ้นแล้ว นางศรีบุษย์ กรวรรณสุต
ได้ติดต่อขอสิ่งปลูกสร้างค่ายพักเหล่านี้น มาสร้างโรงอาหาร นอกจาก
ใช้เป็นโรงอาหารแล้ว ในพ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้ใช้เป็น
ห้องเรียนอีกด้วย โรงอาหารนี้มีชื่อว่า "กัมปนาทอนุเคราะห์" ทั้งนี้
เพราะ ขพล ฯ พลเอก หลวงกัมปนาทแสนยากร องคมนตรีได้ช่วยเหลือ
ในการติดต่อขอวัสดุในค่ายพักมาสร้างเป็นโรงอาหาร

ค. สร้างหอประชุม แต่เดิมทางโรงเรียนประชุมนักเรียนหน้าเสาธง
ในสนามหญ้าหน้าโรงเรียนเป็นการลำบาก เพราะเด็กนักเรียน จะต้อง
ยืนฟังการประชุมที่ใช้เวลานาน ๆ จึงได้ติดต่อของบประมาณ ก่อสร้าง
หอประชุมได้ ในวงเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท เมื่อสร้างตัวอาคารแล้วขาด
เครื่องตกแต่ง ม้านั่งในหอประชุม นางศรีบุษย์ กรวรรณสุต จึงได้ติดต่อ
ผู้ปกครองนักเรียน พ่อค้า และคหบดีในจังหวัดลำปาง ได้รับบริจาค

มานั่ง มานหน้าเวที พัดลมติดเพดาน ตลอดจนเครื่องขยายเสียง ฯลฯ ทำให้หอประชุมโรงเรียนลำปางกัลยาณี เป็นหอประชุมที่เรียบร้อย สวยงาม และถูกอนามัยที่สุดในจังหวัดลำปางแห่งหนึ่ง ให้ชื่อหอประชุมว่า "เกียรติกัลยาณี"

ง. สร้างเรือนพยาบาล ในพ.ศ. ๒๕๐๒ นางศรีบุษย์ กรวรรณสุต ได้สร้างเรือนพยาบาลขึ้นหลังหนึ่ง เป็นเรือนบนหยา ๒ ชั้น ก่อสร้างในราคา ๒๒,๐๐๐ บาท (สองหมื่นสองพันบาท) เงินที่ใช้ในการก่อสร้างนี้ ได้มาจากการจัดงานวันอนุภาคของโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ภายหลังจากที่ได้สร้างเรือนพยาบาลแล้ว ยังได้จัดหาเตียงนอนพัก และเครื่องเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วน จัดเจ้าหน้าที่ประจำเรือนพยาบาล นักเรียนที่เจ็บป่วยขณะมาโรงเรียน ก็ได้รับการปฐมพยาบาล และพักผ่อนอย่างถูกหลักอนามัย เรือนพยาบาลหลังนี้ชื่อว่า "เรือนพยาบาลเมตตาบันเทิง"

จ. สร้างส้วมนักเรียน ส้วมเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญที่สุดสำหรับโรงเรียน แต่เดิมทางโรงเรียนลำปางกัลยาณีมีห้อง ส้วมนักเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และเป็นส้วมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นางศรีบุษย์ กรวรรณสุต ได้สร้างส้วมที่ถูกอนามัย และสร้างเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งยากที่โรงเรียนบางโรงเรียนจะสร้างได้เช่นนี้

ฉ. การก่อสร้างอื่นๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ได้ก่อสร้างในสมัยนางศรีบุษย์ กรวรรณสุต เป็นครูใหญ่—อาจารย์ใหญ่

ยังมีอีกมาก เช่น การสร้างบ้านพักให้แก่ภารโรงทุก ๆ คน ต่อเติมบ้านพักครูใหญ่ซึ่งแต่เดิมมีเพียงครั้งเดียว สร้างโรงเก็บรถจักรยานให้แก่ นักเรียน ซึ่งแต่เดิมได้จอดทั้งตากแดดตากฝนตามยถากรรม สร้างโรงฝึกกีฬาในร่ม สร้างเสาชิงช้าที่สระน้ำล้อมรอบ ซึ่งสระนั้นชื่อว่า “สระแก้วกัลยาณิ” สร้างประตูโรงเรียนให้ถาวรมั่นคงและแข็งแรง สร้างถังเก็บน้ำที่สูบน้ำจากน้ำบาดาลในสมัยที่ยังไม่มีประปาใช้ ทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านี้หาได้สร้างจากเงินงบประมาณอย่างเดียวกันไม่ แต่ได้อาศัยความสามารถของนางศรีบุษย์ กรรณสูต ทำการติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน พ่อค้า ประชาชนและคบคิด ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดี นับว่านางศรีบุษย์ กรรณสูต ได้เข้าถึงผู้ปกครองและพ่อค้า ประชาชนอย่างแท้จริง จึงสามารถกระทำทุกอย่างได้เป็นผลดียิ่ง

๒. ด้านวิชาการต่าง ๆ

ก. เกี่ยวกับตัวครู ได้จัดให้มีการสอนพิเศษภาษาอังกฤษ ภายในโรงเรียนโดยเชิญวิทยากรมาจากแหล่งต่าง ๆ หรือบางครั้งนางศรีบุษย์ กรรณสูต เป็นวิทยากรเอง เมื่อเลิกจากการจัดห้องเรียนภาษาอังกฤษภายในโรงเรียน นางศรีบุษย์ กรรณสูต ยังจัดให้ครูสอนภาษาอังกฤษได้ไปเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมภายนอกโรงเรียนอีกด้วย

ทุกครั้งที่มีการอบรม หรือการแสดงนิทรรศการทางด้านวิชาการไม่ว่าจะเป็นที่ตึกภาคศึกษาหรือที่จังหวัดพระนคร นางศรีบุษย์ กรรณสูต จะต้องส่งหรือแนะนำให้ครูได้ไปอบรมและดูกิจการเหล่านั้นอยู่เสมอ

จัดตั้งหัวหน้าสายวิชาต่างๆ เพื่อให้ครูที่อยู่ในสายวิชานั้น ๆ จะได้
ร่วมปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

สนับสนุนให้ครูได้ไปศึกษาต่อเรียนต่อ หรือสอบเพิ่มวุฒิของตัวเองอยู่เสมอ เมื่อมีโอกาส

จัดตั้งหนังสือพิเศษสำหรับครูจะได้ค้นคว้า ให้ความสะดวกแก่ครู
ทุกคนที่จะจัดหาหนังสือค้นคว้ามาไว้สำหรับโรงเรียน

ข. เกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้จัดการสอนตามแผนใหม่ ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๙๘ เฉพาะการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ได้รับการปรับปรุงวิธี
การสอนให้ถูกต้อง

จัดห้องสมุดให้นักเรียนเป็นอย่างดี ให้ถูกต้องตามแบบห้องสมุด
สากล เพราะถือว่าห้องสมุดคือหัวใจของการศึกษา ห้องสมุดของโรงเรียน
มีหนังสือมากมายหลายชนิด จะมีหนังสือใหม่ ๆ เข้าห้องสมุดทุกเดือน
นอกจากหนังสือยังมีหนังสือพิมพ์ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ และหนังสือ
วิทยสารต่างประเทศในประเทศ ให้นักเรียนได้หาความรู้ความบันเทิง

ส่งเสริมวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ ของนักเรียน ได้ทำการสนับสนุน
ให้ครูประจำวิชาทุกคนใช้เครื่องมืออุปกรณ์การสอนให้มากที่สุดที่จะมาก
ได้ และจัดหางบประมาณให้ครูประจำวิชาทุกหมวดทุกแขนง ได้จัดหา
อุปกรณ์การสอนมาไว้เป็นประจำ จะเห็นว่าโรงเรียนลำปางกัลยาณีมี
อุปกรณ์การสอนทุกแขนงวิชาอย่างพร้อมเพียง

๓. ด้านการปกครอง

นางศรีบุษย์ กรวรรณสูตร เป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง งานทุก ๆ อย่างภายในโรงเรียน ได้กระจายงานให้คณะครูทำอย่างทั่วถึงทุกคน แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำแผนกต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับผิดชอบงานในหน้าที่ คราวใดที่มืองานของโรงเรียนจะต้องทำ ก็จะมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกะแบ่งงานตามความเหมาะสม และความสามารถของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังได้มีการประชุมครูประจำเดือนทุกคน เพื่อแสดงผลและเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียน ปรับปรุงการเรียนของนักเรียน การสอนของครูที่มีปัญหา ความประพฤติของนักเรียน ตลอดจนถึงปัญหาทั่ว ๆ ไป อันจะบังเกิดขึ้นกับตัวครูและนักเรียน

สำหรับนักเรียน นางศรีบุษย์ กรวรรณสูตร ได้ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในโรงเรียนร่วมกับคณะครูเช่นกัน โดยการแต่งตั้งหัวหน้าโรงเรียน และคณะกรรมการแผนกต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานแบบประชาธิปไตย และเพื่อเป็นการช่วยเหลือคณะครูดูแลนักเรียน และโรงเรียน ข้อสำคัญคือ ปลูกฝังการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้กับเด็กตั้งแต่เยาว์วัย

ในสัปดาห์หนึ่ง ได้จัดให้มีการประชุมนักเรียนทั้งโรงเรียนเพื่ออบรมความประพฤติ ผู้อบรมก็คือคณะครูทุกคนเปลี่ยนเวรกันเข้าอบรม บางครั้งก็เชิญบุคคลภายนอกมาบรรยายความรู้ที่นักเรียน ควร จะ ได้รับความรู้เป็นพิเศษ หรือในบางครั้งนางศรีบุษย์ กรวรรณสูตร จะเข้าอบรม

นักเรียนด้วยตนเอง การอบรมในชั่วโมงสุดท้ายของวันสุดท้ายปิด
ตลอดปี

ในการปกครองครูและนักเรียน นางศรีบุษย์ กรรณสูต ได้
ทำการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีความเห็นอกเห็นใจ
ผู้อยู่ในบังคับบัญชาทุกคน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ
และช่วยเหลือทุกกรณีที่มีผู้มาขอความช่วยเหลือ ทั้งในทางส่วนตัวและ
ส่วนราชการ อีกทั้งไม่เคยที่จะปฏิเสธการขอความช่วยเหลือจากผู้ใต้
บังคับบัญชาคนใดเลย ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนเสมอกัน ทุกคนจึง
อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องสนิทสนมกลมเกลียว และมีความสามัคคีกันเป็น
อย่างดี

การสร้างความสำเร็จด้านอื่นๆ ให้แก่โรงเรียนและคณะครู

ก. สวัสดิการของครู เรื่องสวัสดิการของคณะครูเป็นเรื่องที่
นางศรีบุษย์ กรรณสูต พะวงอยู่เสมอ ครูที่เจ็บป่วยไม่สบาย จะได้
รับการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นความเป็นอยู่ของคณะครู นาง-
ศรีบุษย์ กรรณสูต ก็ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น ให้มีการรับประทานอาหาร
อาหารโดยเฉพาะของคณะครู มีห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกต้องเหมาะสม มีประปา
มีการบริการน้ำแข็ง เครื่องดื่ม ตู้เย็น พัดลม และเครื่องเล่นจานเสียง
ให้ฟังในยามว่างงาน บนห้องพักครูจะมีเก้าอี้ผ้าใบไว้ให้ครูที่สอนติดต่อกัน
กันหลาย ๆ ชั่วโมงเหน็ดเหนื่อยหรือไม่สบายได้พักผ่อน มีดนตรีต่าง ๆ
ให้เป็นเครื่องมือเล่นแก้เหงา และเพื่อความรู้จักความบันเทิง มีวารสาร

เกือบทุกชนิด และนาน ๆ ครั้งจะมีการเลี้ยงอาหารว่าง ขนม เครื่องคั้น
นอกจากนั้น ในปีหนึ่ง ๆ นางศรีบุญย์ ภรรยาของนางศรีบุญย์ จะพยายามพาคณะครู
ไปทัศนศึกษาเพื่อการศึกษาและการบันเทิง ในปีที่อยู่ในระยะป่วย ก็ยัง
พาคณะครูทัศนศึกษาเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก เพราะเห็นว่าคณะครูควร
จะได้รับการพักผ่อนภายหลังที่ทำงานตรากตรำกันมาทั้งปี

ข. สมาคมครูผู้ปกครอง โรงเรียนลำปางกัลยาณี วันที่ ๒๖
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นวันเปิดป้ายของสมาคมครูผู้ปกครองโรงเรียน
ลำปางกัลยาณี สมาคมนั้นมีจุดประสงค์ คือ

- (๑) เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน
- (๒) เพื่อยกมาตรฐานความเป็นอยู่ทางบ้านให้มีระดับดีขึ้น
- (๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องระหว่างครูกับผู้ปกครอง
- (๔) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมมือในการจัดการ
ศึกษาให้มากขึ้น

ค. ชุมนุมศิษย์เก่า ศิษย์เก่าของโรงเรียนลำปางกัลยาณี ยังมีได้
ก่อเป็นรูปสมาคม เพียงแต่ร่วมกันนาน ๆ ครั้ง จะได้มีการพบปะเพื่อ
สังสรรค์ซึ่งกันและกัน นางศรีบุญย์ ภรรยาของนางศรีบุญย์ ไม่เคยได้ละเลยที่จะ
เชิญชวนศิษย์เก่ามาพบปะเพื่อสังสรรค์ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ศิษย์
เก่าจะให้กับโรงเรียนได้ ในปีหนึ่ง ๆ จะได้เชิญศิษย์เก่ามาพบปะเพื่อ
สังสรรค์และร่วมรับประทานอาหาร

ง. การขอพระราชทานภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ใน พ.ศ. ๒๕๕๔
นางศรีบุญย์ ภรรยาของนางศรีบุญย์ ได้ติดต่อราชเลขาธิการในพระองค์พระบาท-

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยผ่านพลเอกหลวงกัมปนาทเสนากรองคมนตรี เพื่อขอพระราชทานภาพยนตร์ส่วนพระองค์มาฉาย จุดมุ่งหมายของนางศรีบุษย์ วรรณสุต ก็คือ ต้องการหอวิทยาศาสตร์ เพื่อจะได้ให้นักเรียนได้ทำการทดลองเรียนวิทยาศาสตร์ให้ได้ผลดีจริง ๆ ห้องเดิมที่มีอยู่นั้นเล็กและแคบเกินไป นักเรียนไม่สามารถจะทำการทดลองกันได้อย่างจริงจังและทั่วถึง ครั้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ก็ได้รับพระราชทานภาพยนตร์ชุดเสด็จประพาสยุโรป ๕ ประเทศ ชุดเสด็จประพาสอเมริกาและชุดประพาสยุโรป ๖ ประเทศ รวมทั้งหมด ๓ ชุดด้วยกัน มาทำการฉายที่จังหวัดลำปาง ชุดละ ๒ วัน รวม ๖ วัน ได้เงินทั้งสิ้น ๑๐๐,๒๘๖.๕๐ บาท (หนึ่งแสนสองร้อยแปดสิบหกบาทห้าสิบสตางค์) ทั้งนี้ด้วยความกรุณาอนุเคราะห์ของท่าน องคมนตรี พลเอก หลวงกัมปนาทเสนากร

๕. ไปช่วยสอนโรงเรียนผดุงครรภ์

เมื่อเริ่มก่อตั้งโรงเรียนผดุงครรภ์ จังหวัดลำปาง นางศรีบุษย์ วรรณสุต ได้รับเชิญให้ไปเป็นอาจารย์พิเศษสอนนักเรียนผดุงครรภ์ในวิชา "วัฒนธรรมไทย" ได้ไปทำการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ขอรับเงินค่าสอนพิเศษแต่อย่างใด

นางศรีบุษย์ วรรณสุต ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนลำปางกัลยาณี ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ ในขณะที่โรงเรียน

ลำปางกัลยาณี มีเพียงอาคารเรียนเป็นไม้ ๒ ชั้น เพียงหลังเดียว ระยะเวลาเพียงไม่ถึง ๑๐ ปี ที่อยู่โรงเรียนลำปางกัลยาณี ได้ทำความเจริญก้าวหน้ามาสู่โรงเรียนมากมาย ทั้งทางด้านวัตถุ วิชาการ การปกครอง ตลอดจนความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามภายในบริเวณโรงเรียน เกือบจะพูดได้ว่า โรงเรียนลำปางกัลยาณี ในสมัยของนางศรีบุญย์ กรรณสูต เป็นโรงเรียนลำปางกัลยาณี สมัยปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการกันอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ทางโรงเรียนจะได้รับการงบประมาณเป็นบางครั้งบางคราว แต่งานด้านพัฒนาโรงเรียนทุก ๆ ด้านไม่เคยหยุดชะงักตามไปด้วยเลย ทุก ๆ คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน หรือผู้ใหญ่ในวงการศึกษาที่มีโอกาสได้ไปแวะเยี่ยม ต่างก็จะพูดทำนองเดียวกันว่า โรงเรียนนี้เจริญขึ้นมากอย่างผิดตา

นี่เป็นเพียงผลงานที่นางศรีบุญย์ กรรณสูต ได้สร้างให้แก่โรงเรียนลำปางกัลยาณี ซึ่งนอกจากนี้ นางศรีบุญย์ กรรณสูต ยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและดำเนินงานของสมาคมอื่นอีก หลายแห่ง เช่น ยุวพุทธศาสนิกสมาคม สมาคมเยาวชน สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรม หอวังลำปาง ฯลฯ

นางศรีบุญย์ กรรณสูต บ่วยเป็นโรคหัวใจมาประมาณ ๑๐ ปีเศษ แต่ไม่ทราบว่าเป็นโรคหัวใจ เพราะยังไม่ปรากฏอาการรุนแรงให้เห็นเด่นชัด เพิ่งทราบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ มีอาการเจ็บป่วยเรื่อยมา

ดังนั้น ในวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๐๖ นางศรีบุญย์ กรรณสูต จึงได้ตัดสินใจไปทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราช แพทย์ได้ทำการ

ตรวจสอบอาการต่าง ๆ และเตรียมการผ่าตัดอยู่ประมาณ ๒ สัปดาห์ จน
ถึงวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๐๖ เวลา ๑๐.๐๐ น. จึงทำการผ่าตัดหัวใจ
และได้ถึงแก่กรรมโดยสงบ เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๐๖ ณ โรง-
พยาบาลศิริราช

กล่าวโดยย่อ นางศรีบุญย์ กรรณสุต เป็นอาจารย์ตัวอย่างผู้หนึ่ง
ที่เป็นทั้งนักวิชาการและนักบริหาร ได้แสดงความสามารถอย่างเด่นชัด
ในการศึกษา แต่เป็นที่น่าเสียดายที่มีอายุไม่ยืนนาน

ผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๙ ส่งมา

หอสมุดคุรุสภา

ขุณประสมศุการ

(ชิน เซษฐุสมน)

พ.ศ. ๒๔๔๑—๒๔๕๖

ขุณประสมศุการ เป็นชาวอยุธยาโดยกำเนิด นามเดิมว่า ชิน เซษฐุสมน เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ณ บ้านหมู่ที่ ๘ ตำบลบ้านบ่อม อำเภอรุงเกล้า จังหวัดนครศรีอยุธยา บิดาชื่อ นายเซษฐุ เซษฐุสมน มารดา ชื่อนางคำ เซษฐุสมน บิดาและมารดามีอาชีพในการทำนาและช่างไม้ เนื่องด้วยบิดามีฐานะปานกลางและต้องการจะให้อนาคตของลูกเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป จึงได้อุทิศศุหาพยายามส่งลูกเข้าเล่าเรียนในโรงเรียนชั้นสูง

ขุณประสมศุการมีชีวิตคลุกคลีอยู่กับท้องถิ่นมาตั้งแต่เล็กจนโต โดยเหตุที่บิดาเป็นผู้สนใจในทางการศึกษามาก พออายุท่านได้ ๔ ขวบ บิดาก็ส่งเข้าเรียนในโรงเรียน วัดกษัตราธิราช จังหวัดนครศรีอยุธยา เรียนอยู่ ๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๐—๒๔๕๑) สอบไล่ได้ชั้น ๒ แล้วเข้าเรียนต่อในโรงเรียนประจำมณฑลอยุธยา “อยุธยาวิทยาลัย” ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำมณฑลอยู่ในขณะนั้น และเรียนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๖ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗

พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เข้าเรียนต่อในแผนกศุศึกษาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในพระบาทสมเด็จุพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียนในชั้นครุมัธยม

ปีที่ ๑ ที่ ๒ และ ๓ แต่เนื่องจากทางราชการไม่มีอัตราเงินบรรจุผู้ที่สอบ
ประโยคครูมัธยมทั้งหมดจึงได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถม(ป.ป.)

นายชน เซษฐิสุมณ เข้ารับราชการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยได้รับบรรจุเป็นครูที่โรงเรียนมัธยมวัดราชบพิธ เนื่อง
ด้วยเป็นผู้มีความสามารถและมีวิริยะความเพียรในการงาน ในปีต่อมาคือ
วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ จึงได้ย้ายไปเป็นผู้ช่วยครูใหญ่ ที่โรงเรียน
ประจำมณฑลนครไชยศรี “พระปฐมวิทยาลัย” ขณะที่เป็นผู้ช่วยครู
ใหญ่ที่โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัยนั้น ครูใหญ่เห็นว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้
ความสามารถในการปกครองเด็ก กอปรทั้งมีมานะพยายามที่จะหาความ
ก้าวหน้า จึงเสนอกรรมการมณฑล ให้ไปเป็นครูใหญ่และได้ย้ายไปเป็น
ครูใหญ่ที่โรงเรียนประจำจังหวัดสุพรรณบุรี “กรรมรสุนทรศึกษาลัย” เมื่อ
วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

เนื่องด้วยท่านเป็นผู้มีการตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวและเป็นคนมีนิสัย
อยู่ง่ายกินง่ายอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ จึงอยากจะมาใช้ชีวิตในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ขอสมัครมาประจำอยู่ที่มณฑลอุดร อธิบดีกรมศึกษาธิการ
จึงได้ส่งมาเป็นครูที่โรงเรียนประจำมณฑลอุดร “อุดรพิทยานุกูล” เมื่อ
วันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ และต่อมาได้เป็นผู้เอาใจใส่ต่อ
ราชการเป็นพิเศษ จึงได้รับยศเป็น “ราชบุรุษ” เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๔ และได้รับตำแหน่งให้รักษาราชการแทนครูใหญ่โรงเรียน
ประจำมณฑลอุดร “อุดรพิทยานุกูล” เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๖๖

และในปีเดียวกันนั้นเองก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนประจำมณฑลอุดร "อุดรพิทยานุกูล" เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖

ระหว่างพ.ศ. ๒๔๖๔—๒๔๖๕ นี้ กรรมการมณฑลเห็นว่า นายชั้น เชษฐสุมน เป็นคนมีความรู้และความสามารถในการงาน จึงได้แต่งตั้งให้เป็นกรรมการศึกษาของมณฑล และเป็นประธานในการสอบไล่นักเรียนของอำเภอต่างๆ อาทิ เช่น อำเภอเพ็ญ อำเภอหนองหาร และได้ช่วยตรวจการศึกษาไปด้วย

เนื่องจากท่านเป็นนักแสดงละครที่ยอดเยี่ยม ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ กรรมการมณฑลได้มอบให้เป็นหัวหน้า จัดคณะครูแสดงละครพูดเก็บเงินบำรุงโรงเรียนประจำมณฑลอุดร "อุดรพิทยานุกูล" แต่ก็เก็บเงินไม่พอที่จะก่อสร้างเพิ่มเติมโรงเรียน

ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้รับยศเป็นรองอำมาตย์ตรี

เนื่องด้วยการแสดงละครเก็บเงินเมื่อปี ๒๔๖๖ นี้ เป็นการแสดงละครที่ดีมาก และกรรมการมณฑลเห็นฝีมือของท่านและคิดว่า ถ้าได้แสดงอีกก็จะได้เงินมาก่อสร้างเพิ่มเติมโรงเรียนอุดรพิทยานุกูล

ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ กรรมการมณฑลมีคำสั่งมอบหมายให้นายชั้น เชษฐสุมน นำคณะครูชายแสดงละครร้องเก็บเงินทั่วภาคอีสาน ปรากฏว่าการแสดงละครครั้งนั้น มีประชาชนนิยมชมชอบมาก เก็บเงินได้ประมาณ ๓,๐๐๐ บาท เศษ จึงได้ก่อสร้างต่อเติมตัวโรงเรียนประจำมณฑล

อุตร “อุตรพิทยานุกูล” ออกไปทั้งสองข้าง ทั้งด้านตะวันออกและด้านตะวันตกด้านละ ๓ ห้อง

ขณะเป็นครูใหญ่ประจำมณฑลอุตรนี้ ธรรมการมณฑลได้ให้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงปรับปรุงก่อตั้งสโมสรลูกเสือ และได้เอาใจใส่ในกิจการลูกเสือเป็นพิเศษทั้งยังได้ตั้งกองเสือป่าขึ้น

ในพ.ศ. ๒๔๗๐ ขุนประสมกรุการเป็นตัวแทนของจังหวัดอุตรธานี นำคณะลูกเสือมณฑลอุตร เข้าไปร่วมในงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ และแข่งขันได้เป็นที่ ๓

ขณะนั้นกระทรวงธรรมการ เห็นความสำคัญของโรงเรียนฝึกหัดครู และต้องการขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงมีนโยบายที่จะย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูไปอยู่ที่อื่น แต่เดิมโรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลอุตร ทำการสอนอยู่ที่สโมสรเสือป่า (สโมสรข้าราชการจังหวัดอุตรธานีปัจจุบัน) ซึ่งเป็นหลังเล็กมาก มีที่ดินไม่กี่ไร่ และไม่สามารถจะขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้นได้

ธรรมการมณฑลอุตร เห็นว่านายชั้น เชษฐสุมน เป็นบุคคลที่มีความสามารถพอที่จะบุกเบิก และเป็นกำลังสำคัญ ที่จะก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูใหม่ขึ้น จึงได้ไปจับจองที่ดินทางทิศใต้ของเมืองอุตรธานี และย้าย นายชั้น เชษฐสุมน ไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลอุตร เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ในปีนั้นเองท่านได้บุกเบิกโรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลอุตร ซึ่งเป็นป่าอยู่อย่างเข้มแข็ง

จึงได้รับพระราชทานยศเป็น “รองอำมาตย์โท” เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑ และในปีต่อมา เนื่องด้วยเป็นผู้เข้มแข็งอดทนต่อราชการ ด้วยดีเรื่อยมา จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนประสมศุภการ” เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑—๒๔๗๙ ได้รักษาราชการแทนธรรมการจังหวัดอุดรธานี เมื่อธรรมการจังหวัดออกตรวจราชการท้องถิ่น ท่านเป็นผู้ที่ธรรมการมณฑลไว้เนื้อเชื่อใจเป็นอย่างดี เป็นผู้ติดตามธรรมการมณฑลออกตรวจราชการอยู่เสมอ และติดตามในการไปประชุมราชการที่กรุงเทพฯ เป็นประจำ

นับแต่ท่านได้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลอุดร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ท่านเป็นผู้ที่เข้มแข็งต่อการทำงานมาก สามารถบุกเบิกที่ดินเพื่อการฝึกหัดครูอย่างจริงจัง ได้นำนักเรียนฝึกหัดครูทำการเกษตรกรรม คือ ทำนา และทำสวนผัก พร้อมกับปลูกต้นไม้ยืนต้นไว้มากมาย คิดเป็นเนื้อที่โรงเรียนทั้งหมดประมาณ ๘๐๐ ไร่ แต่ต่อมาที่ดินได้กลายเป็นของสนามบินของทหารอากาศและประชาชนเป็นบางส่วน จึงเหลือที่ดินขณะนั้นเพียง ๓๕๓ ไร่ และเป็นที่ดินและที่ตงของวิทยาลัยครูอุดรธานี ในปัจจุบันนี้

ตอนแรกๆ โรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลอุดรธานีนี้ ไม่มีสิ่งก่อสร้างใดๆ เลย เนื่องด้วยธรรมการมณฑลเห็นว่าขุนประสมศุภการเป็นผู้ซื่อสัตย์ ตั้งใจปฏิบัติงานเป็นอย่างดี และเห็นความสามารถในการทำงาน จึงได้มอบ

ให้ ขุนประสมศุกรการ เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างอาคารและให้เป็นตัว
จักรที่สำคัญในการควบคุมการก่อสร้าง ในการนี้ขุนประสมศุกรการ
ได้สร้างอาคารหลังแรกให้กับโรงเรียนฝึกหัดครูมูลมณฑลอุดร อาคารที่
สร้างขึ้นเป็นอาคารแบบเก่ามี ๕ ห้องเรียน เสาอิฐ สร้างเสร็จใน พ.ศ.
๒๔๗๑ และใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้สร้างหอพักนักเรียนกินอยู่ประจำชั้นอีก
๒ หลัง นักเรียนฝึกหัดครูพักนอนได้หลังละประมาณ ๘๐ คน ต่อมาใน
พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้สร้างโรงอาหารชั้นอีก ๑ หลัง มีโรงครัวในตัวเสร็จ
สามารถบรรจุนักเรียนได้ประมาณ ๒๐๐ คน จากนั้นก็ได้สร้างบ้านพัก
ของตนเองชั้น ๑ หลัง อยู่ในโรงเรียนฝึกหัดครูมูลมณฑลอุดร

ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ เนื่องจากเป็นผู้มีความศรัทธา รักในกิจการ
ลูกเสือและเอาใจใส่ในกิจการลูกเสือเป็นอย่างดี กรรมการจังหวัดจึงได้ส่ง
เข้าไปรับการอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ สอบไล่ได้
๗๒% คิดเป็นลำดับที่ ๑๕ ของชั้นโท ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้นำละครร้อง
ของนักเรียนสตรีประกาศนียบัตรจังหวัดและครูมูล ไปแสดงที่จังหวัด
หนองคายเพื่อเก็บเงินบำรุงโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีอุดรธานี

เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อ
โรงเรียนฝึกหัดครูมูลมณฑลอุดรมาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตร
จังหวัด จังหวัดอุดรธานี ขุนประสมศุกรการก็ยังเป็นครูใหญ่อยู่ตามเดิม
ในปีต่อมามีการเรียกร้องดินแดนคืนจากอินโดจีนฝรั่งเศส จนได้มีการ
ปะทะกันทางอาวุธเป็นเหตุให้การฝึกหัดครูชบเซาลง

ใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ขุนประสมศุภการได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ
จังหวัดอุดรธานี ในการรักษาความปลอดภัยของประเทศ และเป็น
หัวหน้าเวรยามรักษาความสงบของบ้านเมือง และป้องกันภัยทางอากาศ
ด้วย เป็นกรรมการและเลขานุการในการช่วยเหลือความสุขประชาชน
หลังสงคราม และจัดเสบียงอาหาร บรรเทาทุกข์บำรุงสุขของราษฎร
ทั่วไปใน พ.ศ. ๒๔๘๔

ใน พ.ศ. ๒๔๘๘ โรงเรียนได้รับงบประมาณสร้างบ้านพักครู และ
ภารโรงจำนวน ๖ หลัง และใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทางราชการได้เปลี่ยน
ชื่อโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด จังหวัดอุดรธานีมาเป็น
โรงเรียนฝึกหัดครูอุดรธานี ขุนประสมศุภการ ก็เป็นครูใหญ่เช่นเคย
นับแต่บัดนี้เป็นต้นมาได้มีการปรับปรุงกันอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่ง

ใน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับนักเรียนฝึกหัดครูมูล และปรับปรุง
โรงเรียนฝึกหัดครูอีกครั้งหนึ่ง หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสร็จสิ้นลง
ท่านได้สร้างโรงฝึกงาน สร้างทำนบกั้นนาเพื่อการเกษตรของ
นักเรียนฝึกหัดครูมูล และได้พาเด็กชุดสระน้ำ ๓ แห่ง บรรจุน้ำได้
ประมาณแห่งละ ๗๕๐ กิวบิกเมตร ซึ่งเพียงพอกับนักเรียนฝึกหัดครู
๒๐๐ คนเศษ

จากนั้นท่านก็ได้ปรับปรุงเอาใจใส่ในการงานของโรงเรียนฝึกหัดครู
ตลอดมาจนถึงแก่กรรมในราชการด้วยโรคเบาหวานเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๙๖ อายุ ๕๔ ปี ๙ เดือน ๒๙ วัน

ขุนประสมศุรุการเป็นครูมาเป็นเวลา ๓๕ ปี รวมทงสิ้น ลาป่วย ๓๖ วัน ลากิจส่วนตัวและพักผ่อน ๑๖ วันเท่านั้นนับว่าเป็นบิดาของการฝึกหัดครูและของครูในมณฑลอุดรผู้หนึ่ง เพราะครูบาอาจารย์ทั้งหลายล้วนเป็นลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก บรรดาลูกศิษย์ให้ฉายาว่า "ญาพ่อขุนประสม" เพราะเป็นพ่อจริงคล้ายพ่อกับลูกฉันนั้น

ขุนประสมศุรุการ เป็นผู้ที่อดทน ไม่บ่น ไม่ท้อแท้ ไม่แสดงความอ่อนแอให้ใครเห็น มักจะยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ จะเห็นได้จากในตอนวาระสุดท้ายของท่าน เมื่อจะถึงแก่กรรม ท่านมีความอดทน วิริยะอุตสาหะปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ไม่ย่อท้อ แม้ได้รับความเจ็บป่วยก็ยังไม่อดทน ไม่แสดงตนเป็นคนอ่อนแอ เมื่ออยู่โรงเรียนข้าราชการพลเรือนเพื่อน ๆ ชานานามว่า "นายเอ็มเคน" ยิ่งกว่านั้น ท่านยังได้แสดงความเมตตา ปรานี เอาใจใส่ดูแลศิษย์เป็นอย่างดี เป็นที่เคารพบูชาของศิษย์เป็นอย่างยิ่ง

หอสมุดครูสภา

คุณลักษณะพิเศษของขุนประสมศุรุการอีกอย่างหนึ่งก็คือ ท่านไม่อยู่หนึ่งเฉย ชอบริเริ่มคิดค้นของแปลกๆ ใหม่ ๆ มาสอนศิษย์เสมอ ถ้าพูดถึงการปกครองนักเรียนฝึกหัดครูแล้ว นับว่าเป็นผู้ที่มีการปกครองเป็นเยี่ยม เพราะบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายเคารพบูชารักใคร่มาก ไม่เคยตีหรือทำโทษศิษย์เลย แต่ลูกศิษย์เกรงกลัวมากที่สุด มีลูกศิษย์หลายคนเล่ากันว่า สมัยก่อนลูกศิษย์ นักเรียนฝึกหัดครู อายุประมาณ ๓๐ ปีเศษก็มี

บางครั้งนักเรียนเหล่านั้นไม่เชื่อครูที่สอนวิชาต่างๆ พอครูพูดหรือทำให้
ก็จะพากันรุมหรือทำร้ายครู พอพูดว่า "ญาพ่อมาแล้ว" ศิษย์เหล่านั้นก็
จะยุบเหมือนผักลวกทันทีหรือเมื่อนักเรียนทำผิด ครูอื่นๆ ถามนักเรียนๆ
จะไม่รับในความผิดนั้น แต่ถ้าขุนประสมครุการถามแล้วเด็กจะรับทันที
นี้แสดงว่าลูกศิษย์ทั้งหลายเคารพ รักอย่างจริงใจโดยแท้สมกับเป็นบิดา
ของครู ภาคอีสาน

ขุนประสมครุการไม่เคยทำลายอนาคตลูกศิษย์ มีแต่ช่วยเหลือทั้งนั้น
เป็นบุคคลที่ช่วยเหลือคนโดยแท้ ลูกศิษย์ลูกหาทุกคน ไม่มีใครนิทา
เลย มีแต่ยกย่องสรรเสริญ

ศิษย์ของท่านได้เป็นใหญ่เป็นโตก็มากมาย อาทิเช่น นายบุญ เจริญไชย
อดีตรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมและปัจจุบันเป็นเอกอัครราชทูตไทย
ประจำประเทศฝรั่งเศส นายกมล ประสิทธิ์สา ผู้ตรวจราชการกระทรวง-
ศึกษาธิการ นายโบแดง จันทเสน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร
นายสุพัฒน์ วงศ์วัฒน์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี นายสวน
พรหมประกาย อดีต ส.ส. อุดรธานี เป็นต้น

ผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๑๐ ส่งมา

ขุนวานิชศึกษากร
(ชั้น วณิชกะ)

ขุณวาทิชกศึกษากร

(ชั้น วาณิชกะ)

พ.ศ. ๒๔๓๖—๒๔๘๕

ขุณวาทิชกศึกษากร มีนามเดิมว่า ชั้น วาณิชกะ เกิดที่บ้านหมูที่ ๕ (บ้านใหม่) ตำบลหันคา อำเภอบ้านเขย็น จังหวัดชัยนาท มณฑลนครสวรรค์เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๖ บิดาชื่อนายเป็น วาณิชกะ มารดาชื่อนางแตง วาณิชกะ การศึกษาเบื้องต้นได้เข้าเล่าเรียนที่โรงเรียนในจังหวัดชัยนาทจนมีอายุพอสมควร ได้เข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ จนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๓ จึงออกฝึกสอนในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์จนสอบไล่ได้ประโยคครูมูลใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับประกาศนียบัตร ป. นักเรียนฝึกหัดครูรุ่นนี้สำเร็จออกมากกว่า ๔๐ คน โดยมากสมัครเข้ารับราชการเป็นครูในกรุงเทพฯ มีอยู่ ๓—๔ คนเท่านั้นที่สมัครออกเป็นครูต่างจังหวัด นายชั้น วาณิชกะหนุ่มลูกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาวัย ๒๐ ปี ก็อยู่ในจำนวนที่สมัครเป็นครูในต่างจังหวัดด้วย ทางราชการจึงบรรจุส่งไปเป็นครูที่มณฑลร้อยเอ็ด ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ จากจังหวัดชัยนาทลงมากรุงเทพฯ นายชั้น วาณิชกะคุ้นเคยแต่การนั่งเรือและพบแต่แม่น้ำแม่ท่าเรือแพนาว่า มาตั้งแต่เล็กแต่ค่อย บัดนี้จะต้องนั่งรถไฟแบบ “ถึงกชังไม่ถึงกชัง” จากกรุงเทพฯ

ซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จเปิดเดินรถโดยสารถึงโคราชเมื่อ ๑๓ ปีมานี้เองและทาง
 รถไฟก็สุดเพียงเท่านั้น ขบวนรถไฟนำโดยรถจักรไอน้ำคันโขม่งออก
 จากสถานีหัวลำโพงเวลา ๗.๐๐ น. จะถึงโคราชเอาอีกเวลาเกือบ ๑๕ น.
 และมีเพียงวันละ ๑ ขบวนเท่านั้น เมื่อไปถึงโคราชแล้วจะได้พบแต่ภาพ
 เกวียน วัว โค ม้า ย่ำทุ่งในย่านนั้นเป็นฝุ่นตลบไปหมด เรื่องรถยนต์ทาง
 รถโดยสาร รถบรรทุก และรถส่วนตัวใดๆ ไม่พบทั้งสิ้น จะต้องจ้างเกวียน
 เดินทางไปยังจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป การจ้างเกวียนเพียง ๒-๓ เล่ม ก็ไม่มี
 ใครกล้าไป ต้องออกเดินทางถึง ๗-๘ เล่มขึ้นไป ฉะนั้นบางคราวต้องร้อ
 เกวียนพร้อม ๆ กันหลาย ๆ เล่มก่อน เมื่อได้ฤกษ์มีเกวียนมากมายพอแล้ว
 นายกองเกวียนก็จะส่งสัญญาบัตรพาไป เว้นเดินทางออกแอด ๆ ไปตามทาง
 เกวียน รอนแรมไปหลายวันหลายคืน ผ่านทุ่งอันกว้างใหญ่สุดลูกหูลูกตา
 มีทุ่งสัมฤทธิ์ในเขตอำเภอฟิมมาย และทุ่งกุลาร้องไห้ในจังหวัดร้อยเอ็ด
 เมื่อถึงตัวมณฑลร้อยเอ็ดก็ยังต้องนั่งเกวียนย่ำต่อไปอีกราว ๕๐ กิโลเมตร
 จึงถึงเมืองมหาสารคาม รวมเดินทางโดยเกวียนเป็นระยะทางทั้งสิ้น ๒๕๐
 กิโลเมตร ด้วยเหตุเพราะการคมนาคมบังคับให้ต้องใช้เวลานานเช่นนี้
 นายจีน วาณิชกะ หนุ่มถึงแม้จะผลิตผลิตินตาจำเริญใจด้วยเห็นป่าเขา
 ลำเนาไพรในระยะเดินทางแรก ๆ แต่ก็ออกจะเกินผลิตินไปกระมังในเมื่อ
 ผ่านทุ่งอันสุดลูกหูลูกตา กลับไปตื่นขนมายังไม่พ้นทุ่งสักครึ่ง เลยอาจ
 เบื่อ แต่ทำอย่างไรได้ราชการที่ตนได้รับมอบสำคัญยิ่งชีวิต จึงเดินทางมาถึง
 เมืองมหาสารคามอันเป็นเมืองคล้าย ๆ ชุมทางไปเมืองนครพนม และ

เมืองขอนแก่นโดยทางเกวียนเช่นกัน นายชิน วาณิชกะ เข้ารับหน้าที่
 ครูใหญ่โรงเรียนประจำอำเภออุทัยสารคาม "สารวิทยาวิบูลย์" * เมื่อ
 วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ว่าถึงอายุอานามก็เพียง ๒๐ ปี พอไป
 ถึงเมืองมหาสารคามก็รับหน้าที่เป็นครูใหญ่ทันที ในท้องถิ่นอันไกลจาก
 บ้านของตน ภูมิประเทศกึ่งดี ประเพณีกึ่งดี ความเพียรของภาษาพูดกึ่งดี
 อาหารการกินกึ่งดี และการใช้ชีวิตไปในทางสนุกสนานเพลิดเพลินกึ่งดี เหล่านี้
 ผิดเพี้ยนแตกต่างกันไปหมดจากบ้านเดิมของตน หน้าที่ของตนที่ได้รับ
 มอบกันนับว่าเป็นจุดเด่นที่สุดในทางการศึกษาของเมืองมหาสารคาม เพราะ
 เป็นโรงเรียนตัวอย่าง ควรยกย่องนายชิน วาณิชกะได้ว่าเป็นผู้มีความ
 สามารถ และมีความฉลาดไหวพริบ มีปฏิภาณดี จึงดำรงตำแหน่ง
 ครูใหญ่ ปกครองครู และนักเรียน ก็ทำให้เกิดความเคารพนับถือ นิยม
 ยินดีแก่ผู้ปกครองนักเรียนมาโดยราบรื่น และเจริญก้าวหน้าเรื่อย ๆ มา
 เป็นเวลาถึง ๙ ปี จึงย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่น

นายชิน วาณิชกะ ต้องประสบอุปสรรคในหน้าที่อันหนักยิ่ง เมื่อ
 แรกรับหน้าที่ทีเดียว คือหาครู น้อยมาทำการสอนไม่ได้ เพราะกระทรวง
 ศึกษาธิการส่งปลดครู เดิมที่ทำการสอนอยู่ในสถานทั้งหมด เหลือแต่ครู

* ทางราชการได้ตั้งอำเภอในเมืองมหาสารคามขึ้นอำเภอหนึ่ง ชื่ออำเภอ
 อุทัย หรืออุทัยสารคามเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๖
 จึงเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็นอำเภอเมืองมหาสารคาม ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๘ ก็เปลี่ยน
 ชื่ออีกเป็นอำเภอตลาด จนต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงกลับเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอ
 เมืองมหาสารคามอีกครั้งหนึ่ง และคงชื่อนมาจนถึงบัดนี้

ใหญ่คนเดียว ต้องสอนนักเรียน ๕ ห้องเรียนคือชั้นเตรียมประถม ๒ ห้อง
 ชั้นประถมปีที่ ๑—๒—๓ อีก ๓ ห้อง มีนักเรียนเป็นชายทั้งสนประมาณ
 ๕๐—๖๐ คน นักเรียนหญิงไม่มี กิจการโรงเรียน การสอน การอบรม
 นักเรียนจึงยุ่งยากซุกซลักอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ครูใหญ่ได้รับรายงานชี้แจง
 ให้มณฑลและกระทรวงศึกษาธิการได้ทราบอุปสรรคข้อ^๕โดยขอเพิ่มอัตรา
 เงินเดือนครูในโรงเรียนนี้เพื่อจ้างผู้มีวุฒิสูงมาช่วยทำการสอน ต่อมา
 ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ทางราชการได้ทำพิธีเปิดนาม
 จังหวัดมหาสารคาม ตั้ง^๕โรงเรียนประจำอำเภออุทัยสารคาม "สาร
 วิทยาวินิจฉัย" จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดมหา
 สารคาม ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยมีนายชื่น วาดิชกะ เป็นครูใหญ่
 คนแรก ครั้นต่อมาในเดือนสิงหาคม ศกเดียวกันนั้น ทางราชการก็ได้
 อนุมัติอัตราเงินเดือนครู ๒๐ บาทบ้าง ๒๕ บาทบ้าง ให้แก่โรงเรียน
 นี้ ครูใหญ่จึงได้จ้างผู้มีความรู้และมีวุฒิสูงๆ ที่พอจะหาได้ในจังหวัดนั้น
 มาเป็นครู โดยจ่ายเงินเดือนเฉลี่ยคนละ ๑๐ บาทบ้าง ๑๕ บาทบ้าง
 ส่วนตัวครูใหญ่ให้ท่านได้รับพระราชทานเงินเดือนขั้นแรกนับแต่วันที่ ๑
 พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นต้นมา เดือนละ ๓๐ บาท เมื่อมีครูมาก
 ขนประชาชนก็นำบุตรหลานมาฝากเข้าเรียนมากขึ้น ฉะนั้นปัญหาในเรื่อง
 ครุมีจำนวนไม่พอจึงหมดไป แต่ก็ยังมีปัญหาใหญ่อีกคือเรื่องสถานที่เรียน
 โรงเรียนได้เคยอาศัยศาลาการเปรียญ วัดโพธิ์ ศรีธาราม เป็นสถานที่เรียน

มานานแล้ว บัดนี้^๕นักเรียนมากจนสถาน^๕ที่จังกับแกลบลง ครูใหญ่จึงต้อง
ใช้วิธีแจกจ่ายศิษย์ของตนพร้อมกับแยกครูไปอาศัยฝากเรียนไว้ตามศาลา
วัดใกล้เคียง เช่นวัดเหนือ (วัดมหาชัย) และวัดสามัคคีเป็นต้น ครูใหญ่
ต้องเพิ่มงาน^๕ขึ้นอีกคือคอยติดตามดูแล การสอน การอบรม ของครู
และดูแลนักเรียนให้เรียบร้อยในสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ จากรายงานผลการ
ตรวจราชการของพระนิพิฐุนิติสาสน์ กรรมการมณฑลร้อยเอ็ด ใน
สมัยท่านยังมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอยู่ มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงโรงเรียน
ประจำจังหวัดในคราวออกตรวจเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ว่า
โรงเรียนประจำจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมหาสารคามมีชั้น ป. ๑ ถึง
ม. ๑ ชั้น ป. ๑ ต้องแยกเป็น ๒ ห้อง จึงมีโรงเรียนละ ๕ ห้อง แต่มี
ครูโรงเรียนละ ๒ คน ยังขาดอีกโรงเรียนละ ๓ คน และได้กล่าวถึง
โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเวลานั้นเรียกว่าโรงเรียน สารคาม
วิทยาคมว่ามีนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นตัวประโยคประถมศึกษา
ในสมัยนั้น เข้าสอบไล่ ๒๔ คนสอบได้ ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละสอบไล่
ได้ร้อยละ ๗๕ นอกจากนั้นในรายงานยังกล่าวถึงความสะอาดของโรงเรียน
ต่าง ๆ ด้วยว่า โรงเรียนรัฐบาลพอค่อยยังชั่วหน่อย แต่โรงเรียนประชา
บาลยังเต็มที่ จากรายงานนี้^๕ก็แสดงว่าโรงเรียนมีครูยังไม่พอยุ่^๕นั่นเอง แต่
ด้วยความสามารถของนายชั้น วาณิชกะ ครูใหญ่จัดการสอนนักเรียนจน
สอบไล่ได้ผลดี และได้รับคำชมเชยจากกรรมการมณฑลเช่นนั้นนับว่าเป็น
ที่น่าสรรเสริญ และยินดีแก่ชาวจังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างยิ่ง

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๗ นายชิน วาณิชกะ ก็ได้รับเงินเดือน
 เพิ่มขึ้นเป็น ๓๕ บาท และในวันที่ ๑๔ ธันวาคม ศกเดียวกันนั้น ก็ได้รับ
 ยศเป็นราชบุรุษ จากนั้นกิจการของโรงเรียนก็ดำเนินไปด้วยความเจริญ
 ตลอดมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๑ ปัญหาเรื่องสถานที่ตั้งโรงเรียนสารคาม
 วิทยาคมจึงค่อยคลี่คลายไปในทางดี คือทางราชการได้ตัดแปลงศาลากลาง
 จังหวัดหลังเก่าที่ตั้งอยู่ริมหนองกระทุ่ม อำเภอเมืองมหาสารคาม (ขณะนั้น
 ชื่ออำเภอตลาด) และอยู่ใกล้กับโรงฆ่าสัตว์ปัจจุบันนี้ให้เป็นสถานที่เรียน
 ของโรงเรียนสารคามวิทยาคม แต่ยังคงคับแคบอยู่ ย้ายนักเรียนมาเรียนได้
 เฉพาะชั้นมัธยมปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยนั้น
 เท่านั้น ส่วนชั้นประถมศึกษายังคงเรียนที่ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ศรี-
 ธารามตามเดิม นับว่าโรงเรียนมีสถานที่เรียนถาวรขึ้นเป็นครั้งแรก ใน
 ศกนี้ครูใหญ่ได้รับเงินเดือนขึ้นเป็น ๔๕ บาท แต่โรงเรียน สารคาม
 วิทยาคมก็ยังได้รับเคราะห์กรรมอีกคือสถานที่เล่าเรียนใหม่หลังถูกเพลิง
 ไหม้ในฤดูหนาว พ.ศ. ๒๔๖๓ จำต้องย้ายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั้งหมด
 กลับไปเรียนตามศาลาวัดที่ใกล้เคียงอีกครั้งหนึ่ง แต่ในที่สุดด้วยความ
 พยายามของครูใหญ่ตามภาษิตที่ว่า "ที่ไหนมีความพยายามจริง ๆ ที่นั่นย่อม
 มีทางสำเร็จ" ก็สามารถเจรจาตกลงขอซื้อสถานที่ตำรวจภูธรชั่วคราว ซึ่ง
 ทางราชการสร้างไว้ก่อนที่จะย้ายที่ทำการมายังสถานที่ตำรวจภูธรปัจจุบันนี้
 สำเร็จ และได้ย้ายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั้งหมดมาเรียน ณ สถานที่
 ใหม่ใหม่นี้ ส่วนชั้นประถมศึกษายังไม่มีสถานที่พอจะเอามารวมด้วยได้

จึงคงเรียนอยู่ที่ศาลาวัดเช่นเดิม แต่นายชิน วาณิชกะก็ยังคงมีความพยายาม
ฝังไว้ในจิตใจตลอดกาลว่า จะต้องย้ายนักเรียนทั้งโรงเรียนให้มาเรียน
รวมกันในสถานที่แห่งเดียวกันให้จงได้

ครั้น พ.ศ. ๒๔๖๒ ทางราชการได้เพิ่มตำแหน่งบริหารราชการ
ทางการศึกษาในส่วนภูมิภาคใหม่ขึ้นอีกตำแหน่งหนึ่ง ทว่าราชอาณาจักร
คือ ตำแหน่ง กรรมการอำเภอ และจากนั้นมาอีกประมาณ ๗-๘
เดือนในศกเดียวกันตำแหน่งนี้ก็เปลี่ยนชื่อเป็น ศึกษาธิการอำเภอ

นายชิน วาณิชกะ ครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม
นอกจากจะเอาใจใส่ในการสอนและอบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีใน
อนาคตภายในโรงเรียนแล้ว ในด้านการลูกเสือ นายชิน วาณิชกะ
ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นผู้นำกับลูกเสือ และเป็นผู้นำกับลูกเสือคนแรก
ของจังหวัดมหาสารคามก็ได้มีความอุตสาหะ นำลูกเสือเดินทางไกลไป
แรมคืนในท้องถิ่นต่าง ๆ นอกตัวจังหวัดออกไปเป็นการฝึกความอดทน
ให้นักเรียนรู้จักความลำบาก รู้จักความเหน็ดเหนื่อย และรู้จักภูมิประเทศ
ไกลเคียงภายในจังหวัดอยู่เสมอ ๆ ปีหนึ่ง ๆ ก็หลายครั้ง ครั้นต่อมาเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๓ หลวงนิพิฐนิติสาสน์ ศึกษาธิการมณฑลร้อยเอ็ดได้รับ
คำสั่งให้ย้ายเข้ากรุงเทพฯ และย้ายพระเสริมวิชาพูล (สมัยยังมีบรรดาศักดิ์
เป็นหลวง) มาเป็นศึกษาธิการมณฑลร้อยเอ็ดแทน ใน พ.ศ. ๒๔๖๔
ทางราชการก็ได้ออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา เมื่อวันที่ ๑ กันยายน

พ.ศ. ๒๔๖๔ และเริ่มใช้เป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ในศกเดียวกัน สาระสำคัญแห่งกฎหมายนี้ ก็คือจะต้องเกณฑ์เด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จนถึงอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์ให้ได้เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนโดยมิต้องชำระค่าเล่าเรียน นับเป็นงานใหม่และใหญ่ในวงการศึกษานานาชาติ เพราะเมื่อก่อนมิได้มีการบังคับให้เรียน ใต้แต่เพียงแนะนำชักจูงให้บิดามารดาส่งบุตรเข้าเล่าเรียน มีการชักจูงด้วยเพลงหรือบทร้องต่าง ๆ เช่นบทร้องที่ว่า “อย่าเกียจคร้านการเรียนเร่งอุตสาหะ มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน จะตกถิ่นฐานใดก็ไม่แคลนถึงยากแค้นก็พออยู่ประทั้งตน” เป็นต้น เมื่อมีการต้องเกณฑ์เด็กเข้าเล่าเรียนเช่นนี้ ทางราชการจะต้องรีบเร่งรัดในเรื่องจัดหาสถานที่เล่าเรียน และครูที่จะมาทำการสอนให้เพียงพอกับจำนวนเด็ก นอกจากนั้นยังจะต้องจัดให้ทันเวลาด้วย ผู้ที่จะต้องจัดหาที่นอนก็คือ ศึกษาราชการอำเภอ ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่โดยตรงตามพระราชบัญญัติ ยิงอำเภอเมืองด้วยแล้วก็มีจำนวนประชาชนหนาแน่นกว่าอำเภออื่น ๆ จำเป็นต้องหาผู้มีความสามารถดำเนินการในระยะเริ่มแรกให้เป็นที่เรียบร้อยเป็นผลดี ประชาชนพลเมืองจะได้เกิดศรัทธาไว้วางใจ มีความเต็มใจส่งบุตรธิดาให้ได้เข้าศึกษา เล่าเรียนเป็นการปลุกความนิยมในการศึกษาตามความประสงค์ของทางราชการ ซึ่งตรงกับภาษิตบทหนึ่งที่ว่า “การตั้งต้นดี ย่อมเท่ากับงานสำเร็จไปครึ่งหนึ่ง” ทางราชการมณฑลก็เห็นว่า นายชวนวนิชกะ ครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งขณะนั้นมีเงิน

เดือน ๕๐ บาท เป็นผู้มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการ การปกครอง
 ครู และกำลังเป็นผู้ที่ประชาชนนิยมเคารพนับถือมาก สมควรแก่ตำแหน่ง
 อันสำคัญนี้ จึงแต่งตั้งให้เป็นที่ศึกษาธิการอำเภอตลาด (คืออำเภอ
 เมืองมหาสารคาม) จังหวัดมหาสารคาม และเป็นครูใหญ่โรงเรียน
 ประจำอำเภอด้วย ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นต้นไป
 นายชิน วาณิชกะ ยังคงต้องรับหน้าที่ครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัด
 มหาสารคามอยู่ด้วย อีกตำแหน่งหนึ่ง จึงรวมรับหน้าที่เป็นสามตำแหน่ง
 สำหรับโรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคามขณะนั้นมีครูรวม ๗ คน ใน
 จำนวนนี้ก็มีครูอีกคนหนึ่งได้รับหน้าที่เป็นที่ศึกษาธิการ อำเภอบรบือ
 จังหวัดมหาสารคามด้วย ชื่อนายเต้า มัชฉิมโม นายชิน วาณิชกะ ยังคง
 ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม พร้อมกับอีก
 ๒ ตำแหน่งอยู่ต่อไปอีก ๑ ปีเต็ม จึงได้รับคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งครูใหญ่
 โรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม คงดำรงแต่ตำแหน่งเป็นที่ศึกษาธิการ
 อำเภอตลาดแต่ตำแหน่งเดียวตั้งแต่วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็น
 ต้นไป รวมเวลาเป็นครูใหญ่ในโรงเรียนประจำจังหวัดมหาสารคาม (ซึ่ง
 บัดนี้ชื่อโรงเรียนสารคามพิทยาคม) มาเป็นเวลา ๙ ปีเศษ นับว่าท่าน
 เป็นผู้ก่อรากฐานให้แก่โรงเรียนสารคามพิทยาคมเป็นอย่างดี และแม้ท่าน
 จะพ้นตำแหน่งครูใหญ่แห่งโรงเรียนนี้ไปแล้ว ท่านก็ยังเป็นกำลังอันสำคัญ
 ยิ่งใหญ่ที่ยังคงสนับสนุน อำนวยการสร้างสรรค์โรงเรียนสารคามพิทยาคม

ให้เป็นปีกแผ่นเรื่อยมา มิได้ห่างไปจากจิตใจของท่านเลย จนตลอดชีวิตของท่าน ทำให้บรรดาศิษย์เก่าทุกยุคทุกสมัยและศิษย์ปัจจุบันยังรำลึกถึงคุณงามความดีในการอบรมศิษย์ และในความรักโรงเรียนสารคามพิทยาคมของท่านอยู่อย่างไม่จืดจาง คงจะเห็นได้ว่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ คณะศิษย์ได้ร่วมจิตร่วมใจกันแสดงความกตัญญูทศเวทที่ปลูกบ้านให้ นายชื่น วาณิชกะ ๑ หลัง ซึ่งราคาในสมัยนั้นประมาณ ๕,๐๐๐ บาท

นายชื่น วาณิชกะ ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นศึกษาธิการอำเภอตลาด จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๗ และต่อมาในศกเดียวกันนั้นเอง ก็ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ขุนวาณิชศึกษากร (ประทวน) ตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗ และได้รับพระราชทานยศพิเศษทางเสือบ้า เป็นนายหมวดตรี เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ ก็ได้รับประกาศนียบัตรให้มวุฒิสูงขึ้นเป็นประโยคพิเศษประถม (พ.ป.)

ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ มีการเปลี่ยนชื่อกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกระทรวงธรรมการอีกครั้งหนึ่งและชื่ออำเภอตลาด จังหวัดมหาสารคาม ก็กลับเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอเมืองมหาสารคามอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ ฉะนั้นขุนวาณิชศึกษากร ซึ่งดำรงตำแหน่งเดิมอยู่แล้วแต่เปลี่ยนชื่อตำแหน่งใหม่เป็น ธรรมการอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไป

และได้รับเงินเดือน ๙๐ บาท ต่อมาอีก ๒ ปี ก็ได้เลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่ง
 ธรรมการจังหวัดผู้ช่วยจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม
 พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้รับเงินเดือน ๑๐๐ บาท

ขุนวณิชชศึกษากรได้สมรสกับนางน้อม วณิชกะ ภรรยาคนแรก
 ซึ่งเป็นชาวจังหวัดมหาสารคาม แต่ได้ถึงแก่กรรมไปก่อนไม่มีบุตรด้วยกัน
 ต่อมาได้สมรสกับนางวณิชชศึกษากร (เต้า) มีบุตรธิดาด้วยกัน ๑๐
 คน ขุนวณิชชศึกษากรได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ ในตำแหน่งใหม่ได้เพียง
 ๒ ปีเศษเท่านั้น พลันพระยามัจจุราชก็ได้มาล่าเอาชีวิตไปโดยไม่มีวัน
 กลับอย่างน่าเสียดายเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ นับ
 อายุ พ้นฟ้า ๔๕ ปีไปเพียงเล็กน้อย และกำลังรับราชการอยู่ในระหว่าง
 ประเทศชาติกำลังตกอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวมเวลาอยู่ใน
 ราชการได้ ๒๙ ปี

ในระหว่างรับราชการอยู่ขุนวณิชชศึกษากร ได้รับพระราชทาน
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังต่อไปนี้

๑. เหรียญบรมราชาภิเษก (เงิน) รัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๑
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

๒. เบญจมาภรณ์มงกุฎสยาม เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.
 ๒๔๘๐

๓. เบญจมาภรณ์ช้างเผือก เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.
 ๒๔๘๓

(ในการเรียบเรียงประวัติของชนวนิชศึกษากรครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้

อาศัยสมุดประวัติของชนวนิชศึกษากร หนังสืออนุสรณ์ของโรงเรียน
 สारคามพิทยาคมปี ๒๔๘๓ สมุดหมายเหตุรายวันของโรงเรียน หนังสือ
 พิมพ์วิทยากรย์ ก็จากคำบอกเล่าของ นายจารึก สุวพานิช นาย-
 ประณต พรชัย ชูรินทร์แสงศึกษากร และนายสอน จันทระเขตต์
 พร้อมกับได้รับการตรวจสอบจากท่านผู้ตรวจการ ศึกษาภาคศึกษา ๑๐
 อุบลราชธานี จึงขอขอบพระคุณท่านผู้มีนามดังกล่าวแล้วเป็นอย่างมาก
 ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย)

ประพาส ศุภสาร

หอสมุดคุรุสภา

พระยาราชาลีมาจารย์

(กวย กนิษฐานนท์)

พ.ศ. ๒๔๒๖—๒๕๑๐

การถึงแก่อนิจกรรมของพระยาราชาลีมาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้นำความโศกสลดและอาลัยอาวรณ์แก่ญาติมิตรบุตรหลานตลอดจนวงการครูของจังหวัดนครราชสีมาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะทุกคนได้รู้จักท่านเป็นการส่วนตัว หรือรู้จักผลงานและความสำเร็จของท่าน แต่ต่างก็ตระหนักว่าชีวิตของคนเรานั้นย่อมดำเนินไปภายใต้กฎแห่งกรรม

เมื่อมีจุดกำเนิดก็ย่อมมีจุดดับเป็นไปตามวงจรของชีวิต แต่ที่สุดแสนที่จะระงับความทุกข์โศกอันแสนสาหัสสิ้นไว้ได้ เพราะในขณะที่ท่านยังดำรงชีวิตอยู่นั้น ท่านเป็นทุกสิ่งทุกอย่างเหนือสามัญชนทั้งหลาย ท่านเป็นบิดาทัวอย่าง เป็นนักการศึกษาผู้บุกเบิกการศึกษาให้แก่มณฑลนครราชสีมา เป็นเพื่อนที่ซื่อของมิตรสหาย เป็นนักแก้ปัญหา นักบริหาร และเหนือกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด คือ ท่านเป็นผู้ที่อุทิศแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาให้แก่ความเจริญและความมั่นคงของชุมชนและสังคมจนวาระสุดท้ายของชีวิตท่านแตกดับ

พระยาราชสีมาจารย์ มีนามเดิมชื่อว่า กวย กนิษฐานนท์ ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๖ ตรงกับปีมะแม วันเสาร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ที่ตำบลลำเพ็ญ จังหวัดพระนคร เป็นบุตรขุนประเสริฐอักษร (ฟุ้ง กนิษฐานนท์) และนางประเสริฐอักษร (เซยสกุล เดิมจารุจินดา) พระยาราชสีมาจารย์ มีร่างกายแข็งแรงมาตั้งแต่กำเนิดได้แสดงความฉลาดและลักษณะการเป็นผู้นำตั้งแต้อยู่ในเยาว์วัย ในวัยหนุ่มท่านมีความสนใจและตั้งปณิธานอันแน่วแน่ที่จะอุทิศชีวิตของตนเพื่อความเจริญงอกงามในด้านการศึกษาของประเทศไทย อย่างจริงจัง

พระยาราชสีมาจารย์ ได้รับความศึกษาและอบรมในเบื้องต้นที่โรงเรียนวัดจักรวรรดิราชาวาส การเรียนได้รับผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม ขุนประเสริฐอักษรผู้บิดา เห็นว่าการศึกษาล่าเรียนเท่านั้นที่จะช่วยให้บุตรเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน จึงสนับสนุนให้เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งในสมัยนั้นโรงเรียนนี้ได้รับความนิยมนกย่องจากพระบรมวงศานุวงศ์ และ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ต่างส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาเล่าเรียนหาวิชาความรู้กันมากมาย เพราะในท่านวิชากรและการอบรมได้รับผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม นักเรียนที่จบออกไปจากโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เป็นที่ต้องการของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาก จนทำให้ผู้ที่ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของการศึกษาสมัยนั้น พวกนี้ส่งบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษา และ อบรมจากสถาบันแห่งนี้ จนไม่สามารถจะรับไว้ได้หมด จึง

ต้องทำการคัดเลือกกัน รับเฉพาะผู้ที่มีความสามารถทางสติปัญญาและมีความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะเข้าเรียน เนื่องจากพระยาราชนิมิตต์เป็น ผู้ที่มีสติปัญญาดีและบุคลิกลักษณะเหมาะสมดังกล่าวนั้นแล้วแต่แรก ท่าน จึงได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการศึกษาในสถานที่แห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าการเล่าเรียนเป็นการสำคัญ ของบ้านเมือง ควรส่งเสริมให้คนได้เล่าเรียนอย่างเต็มที่ จึงได้โปรด ให้ขยายสถานที่เรียนออกไปอีกและแบ่งนักเรียนออกเป็นสองพวก คือ

๑. พวกที่หนึ่ง เรียนเพื่อไปเป็นนายทหารมหาดเล็ก พวกนี้จะ เรียนจบความรู้เบื้องต้น แล้วจึงไปเรียนวิชาทหารต่อ

๒. พวกที่สอง เรียนเพื่อไปเป็นข้าราชการพลเรือน พวกนี้จะ เรียนวิชาสำหรับไปรับราชการ มีเรียนทั้งวิชาภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

หนังสือไทยที่สอนกันในโรงเรียน พระตำหนักสวนกุหลาบเรียกว่า "แบบเรียนหลวง" ซึ่งต่างกับหนังสือแบบเรียนที่ใช้สอนกันตามวัดและตามบ้านราษฎรโดยทั่วไป หนังสือที่ใช้เรียนในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบนั้นเป็นหนังสือพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) เรียบเรียง มี ๖ เล่ม คือ มูลบท บรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษร ประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และพิศาลการณ์ ถ้า นักเรียนผู้ใดเรียนจบหกเล่มนี้ ก็นับว่าจบวิชาหนังสือขั้นต้นแล้ว แต่ในสมัยนั้นมีคนเรียนจบกันน้อยมาก เพราะเรียนจบเพียงสามเล่มต้น ก็ออก

มารับราชการกันหมด เพราะสภาพการณ์ในขณะนั้นเป็นระยะเริ่มแรก
 ที่ตั้งกระทรวงต่าง ๆ จำเป็นจะต้องใช้เจ้าหน้าที่เสมียนพนักงานมาก
 ประกอบกับในสมัยนั้นเราไม่ได้ฝึกเตรียมคนสำหรับงานนี้มาก่อน
 ดังนั้นเมื่อนักเรียนรู้หนังสือ พอที่จะเข้าปฏิบัติงานเป็นเสมียนได้ ก็
 ออกจากโรงเรียนเข้ารับราชการ ฉลองพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวกันเป็นส่วนมาก แต่สำหรับพระยาราชสีมาจารย์ นั้น
 ท่านเล็งเห็นการณ์ไกลและเข้าใจดีตามพระบรมราชโองการประกาศเรื่อง
 การเรียนหนังสือของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มี
 พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศแก่พระบรม-
 วงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และพ่อค้าราษฎรทั่วปวงทั่วกันดังนี้
 ว่า “.....วิชาหนังสือเป็นต้นแก่มูลความรู้ของราชการบ้านเมือง
 ยิ่งกว่าศิลปศาสตร์วิชาการส่งอื่นทั้งสน ถ้าผู้ใดเล่าเรียนรู้อะไรจริง
 ถึงแม้ว่าจะเป็นคนตระกูลต่ำอย่างไร ก็สมควรที่จะทรงพระกรุณาโปรด-
 เกล้าฯ ชูขบเลี้ยงให้ยศศักดิ์ รับราชการบ้านเมืองสนองพระเดช-
 พระคุณตามคุณานุรูปถ้วนทั่วกัน ทุกวันนี้ผู้ที่เล่าเรียนวิชาหนังสือไทย
 ก็มีมาก แต่บางคนเรียนรู้อุปการะเรียนบ้าง ที่เรียนได้แต่ครึ่งหนึ่ง
 ก่อนหนึ่งแล้วก็เลิกเรียนเสียก็มีเป็นอันมาก.....”

พระยาราชสีมาจารย์มีความอุตสาหะวิริยะศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียน
 พระตำหนักสวนกุหลาบจนจบแบบเรียนทั้งหกเล่มดังกล่าวมาแล้ว จนได้รับ
 หนังสือสำคัญแสดงว่าได้ศึกษาเล่าเรียนจบหลักสูตรของโรงเรียนเมื่อวันที่

๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ แต่ท่านก็หาได้หยุดยั้งการศึกษาเล่าเรียน
 ของท่านเพียงเท่านั้น ค่ายใจรักและศรัทธาในอาชีพครูและมีความมุ่ง
 หมายถึงจะอบรมกุลบุตรกุลธิดาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชาหนังสือและจารีต
 ประเพณีอันดีงาม ท่านจึงสมัครไปศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์
 และสำเร็จการศึกษาได้ รับประกาศนียบัตรครูมัธยมพิเศษ เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๔๔ แล้วสมัครเข้ารับราชการ 充ดลอง พระเดช พระคุณ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่โรงเรียนวัดเชิงเลน (คือโรงเรียนวัดบพิตรพิมุข)
 ในขณะที่ได้รับราชการอยู่นั้นท่านมีคติประจำใจอยู่ว่า “ต้องขยันทำงาน
 โดยสม่ำเสมอ เข้มแข็งอดทน รู้จักเอาใจผู้ใหญ่ในทางที่ถูกที่ควร”
 เพราะท่าน ถือว่าหัวหน้างาน หรือผู้บังคับบัญชา นั้นเป็น บุคคล สำคัญ
 ต่อชีวิตการปฏิบัติราชการเป็นอย่างยิ่ง วิธีที่จะเอาชนะใจผู้ใหญ่นั้น
 ท่านถือว่าการทำงานให้สำเร็จได้ผลดียิ่ง เป็นประการสำคัญ รองลงมา
 ก็ได้แก่ความประพฤติส่วนตัว ควรละเว้นอบายมุขทางปวง เพราะมีแต่
 ช่องทางที่จะนำไปสู่ความหายนะ และประการที่สำคัญที่สุดคือ ต้องมีใจ
 รักในงานที่ตนกำลังทำอยู่ จึงจะมีความสุขในการทำงานและประสบผล
 สำเร็จดียิ่ง”

ด้วยหลักประจำใจดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งความรักงานในหน้าที่
 เนื้อชีวิตของท่าน ทำให้ท่านประสบผลสำเร็จในการทำงานได้อย่างดี
 ยิ่ง เสนาบดีกระทรวงธรรมการในขณะนั้น จึงแต่งตั้งให้ไปเป็นอาจารย์
 สอน นักเรียนฝึกหัดครูที่ โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเมื่อ

พ.ศ. ๒๔๔๙ ปรากฏว่าพระยาราชสีมาจารย์ปฏิบัติงานอยู่ที่โรงเรียน
ฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แต่ผลงานของท่านประสบความสำเร็จ
ยากที่จะหาผู้ใดในขณะนั้นมาเทียบได้ กระทรวงธรรมการจึงเลื่อน
ตำแหน่งขึ้นเป็นนายตรวจการศึกษาแขวงบางกอกน้อย ธนบุรี ท่าน
ปฏิบัติหน้าที่นี้เพียงชั่วระยะเวลาเพียงเล็กน้อยก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นว่าที่
กรรมการมณฑลนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๙

พระยาราชสีมาจารย์มาถึงมณฑลนครราชสีมาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๔๙ ซึ่งในขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
ดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ-
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย กำลังตรวจราช-
การอยู่ที่นครราชสีมาพอดี ท่านจึงได้มีโอกาสนำจดหมายที่เจ้าพระยา
พระเสด็จสุเรนทราธิบดีที่เขียนฝากฝังตัวท่าน มาถวายสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ ความเมตตารักใคร่และความห่วงใยของเสนาบดีกระ-
รวงธรรมการในสมัยนั้น ที่มีต่อพระยาราชสีมาจารย์นั้นเป็นผลดีต่อการ
ปฏิบัติราชการของท่านในมณฑลนครราชสีมาเป็นอย่างยิ่ง เพราะท่าน
ได้มีโอกาสตามเสด็จสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพไปอย่างใกล้ชิดทุก
หนทุกแห่งใช้เวลาประมาณ ๕ เดือนเศษ ทำให้สามารถรวบรวมข้อ
มูลต่าง ๆ และปัญหาทางการศึกษาตลอดจนสภาพความเป็นไปของสังคม

ในมณฑลนครราชสีมาได้อย่างถูกต้อง เมื่อนำเสนอต่อกระทรวงธรรมการ
 พิจารณาในภายหลัง ปรากฏว่าข้อมูลต่าง ๆ และโครงการที่เสนอไปนั้น
 เป็นประโยชน์แก่กระทรวงธรรมการ ในอันที่จะใช้เป็นแนวทางในการ
 ปรับปรุงการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างดี ดังนั้น
 ในพ.ศ. ๒๔๕๑ ท่านจึงได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงธรรมการให้ดำรง
 ตำแหน่งเป็นกรรมการมณฑลนครราชสีมาเป็นคนแรก มีอำนาจเต็มและ
 รับผิดชอบในเรื่องการจัดการศึกษาของมณฑลนครราชสีมา มีอาณาเขต
 ควบคุมถึง ๙ เมือง คือโคราช ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม
 กาฬสินธุ์ อุบล สุรินทร์ และศรีสะเกษ เมื่อท่านมาใหม่ ๆ นั้น
 การจัดการศึกษาของมณฑลนครราชสีมา อยู่ในความรับผิดชอบของ
 เจ้าคณะมณฑลตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ในสมัยนั้น
 เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมาเป็นผู้จัดการศึกษาแต่ผู้เดียว ฉะนั้นการจัด
 การศึกษา จึงมีเฉพาะในวัดและอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น เมื่อพระยา-
 ราชสีมาจารย์เริ่มงานในฐานะกรรมการมณฑลใหม่ ๆ นั้น ท่านมีแต่ตัว
 ท่านเพียงผู้เดียวไม่มีผู้ช่วยไม่มีเสมียนพนักงานเลย แต่ท่านใช้กุศโลบาย
 ในการดำเนินงานและการบริหารงานได้อย่างแนบเนียนมาก กล่าวคือ
 ท่านจะเริ่มทำความรู้จักมักคุ้นเป็นการส่วนตัวกับบุคคลสำคัญต่าง ๆ ที่จะ
 ช่วยท่านในการทำงานก่อน เช่นสมุหเทศาภิบาล เจ้าเมือง นายอำเภอ
 ตลอดจนเจ้าอาวาสพระภิกษุและประชาชนทั่วไป เมื่อท่านได้โอกาสและ
 จังหวะที่ท่านก็จะรีบฉวยโอกาสและหาช่องทางชี้แจงให้บุคคลต่างๆ เหล่านี้

เห็นความสำคัญของการศึกษาและชักจูงให้คล้อยตามนโยบายของท่าน ต่อจากนั้นท่านก็จะขอร้องวิงวอนให้บุคคลเหล่านั้นเป็นกำลังสำคัญในการ จัดโรงเรียน ตลอดจนช่วยเหลือในด้านการสอนด้วย เช่น วัดโตมี พระภิกษุพอจะช่วยสอนหนังสือให้นักเรียนได้ ท่านก็จะกล่าวขอร้อง วิงวอนให้ช่วยเปิดโรงเรียนสอนหนังสือให้แก่นักเรียน ซึ่งก็ได้รับความ ร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดี จนสามารถกล่าวได้ว่าท่านสามารถปรับปรุง และขยาย การ ศึกษา ในมณฑลนครราชสีมาได้สำเร็จอย่างงดงาม โดยใช้ งบประมาณของแผ่นดินน้อยที่สุดด้วยเหตุผลดังกล่าว

ส่วนการจัดและปรับปรุงการศึกษาในเมืองโคราชนั้น จาก หลักฐานที่ผู้เขียนได้ค้นพบ พอจะกล่าวได้ว่า ท่านได้ริเริ่มเปิดโรงเรียน ประจำมณฑลขึ้นเพื่อเป็นโรงเรียนตัวอย่าง ให้จังหวัดต่าง ๆ ได้ทดลอง เปิดเอาอย่าง ซึ่งต่อมาก็ค่อยกลายมาเป็นโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยใน ปัจจุบัน แต่การศึกษาในเวลานั้นเปิดสอนให้แก่เด็กนักเรียนชายเป็นส่วน ใหญ่ เพราะเหตุว่าต้องอาศัยใช้วัดเป็น สถานที่สอนหนังสือ เด็ก หญิงจึงไม่สะดวกที่จะเข้าไปศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งมีพระภิกษุเป็น ผู้สอนอยู่ด้วย ท่านจึงได้เสนอให้แผนกสุขาภิบาลจังหวัดซึ่งมีเงินเหลือ อยู่จำนวนหนึ่งจัดสร้างโรงเรียนให้เด็กหญิงได้เล่าเรียนโดยเฉพาะ จึงได้ จัดสร้างโรงเรียนขึ้นในที่ดินว่างตรงกลางระหว่างวัดแจ้งนอกกับวัดแจ้ง ใน และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่าโรงเรียนสุขานารี รับเฉพาะเด็กหญิงเท่านั้น

แต่จำนวนนักเรียนหญิงได้ทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงต้องขยับขยายไปเปิด
โรงเรียนเฉพาะเด็กหญิงชั้นอีกแห่งหนึ่งใกล้ ๆ วัดสุทรจินดา ให้ชื่อว่า
โรงเรียนสุนารี

ต่อมาพระยาราชสีมาจารย์เห็นว่าโรงเรียนสายสามัญในเมืองโคราช
มีมากพอเพียงกับสภาพของภูมิประเทศและเหมาะสมกับงบประมาณของ
แผ่นดินแล้ว จึงดำริที่จะวางรากฐานการศึกษาทางด้านอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น
จึงได้ทดลองเปิดโรงเรียนกสิกรรม ณ ที่ตั้งโรงเรียนการช่างนครราชสีมา
ปัจจุบันนี้ก่อน เพราะท่านตระหนักดีว่าประชากรของประเทศไทยส่วน
ใหญ่เป็นกสิกร แต่ขาดความรู้ทางเกษตรอย่างถูกต้อง ที่จะนำไปปฏิบัติ
ในเรื่องสวน ไร่ นา ให้เกิดผลประโยชน์อย่างมหาศาลได้ ท่านต้องการ
จะปลูกฝังให้เยาวชนเป็นกสิกรผู้สามารถเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ทอง-
ถิ่นของตน จึงทดลองเปิดโรงเรียนกสิกรรมขึ้น แต่การทำเนิงาน
ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ท่านจึงเสนอไปยังกระทรวงธรรมการขอเปลี่ยน
โครงการจากโรงเรียนเกษตรเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู เพื่อผลิตครูที่มีความ
สามารถออกไปสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น
การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ซึ่งกำลังเผชิญอยู่ในสมัยนั้น ซึ่งก็
สามารถแก้ปัญหาไปได้บ้าง

ผลงานในด้านการปรับปรุงและวางรากฐานการศึกษาของพระยาราช-
สีมาจารย์ในจังหวัดนครราชสีมา นับว่าได้วางรากฐานและบุกเบิกแนว
ทางการศึกษาให้แก่จังหวัดนครราชสีมาเป็นอย่างมาก ซึ่งชาวจังหวัด

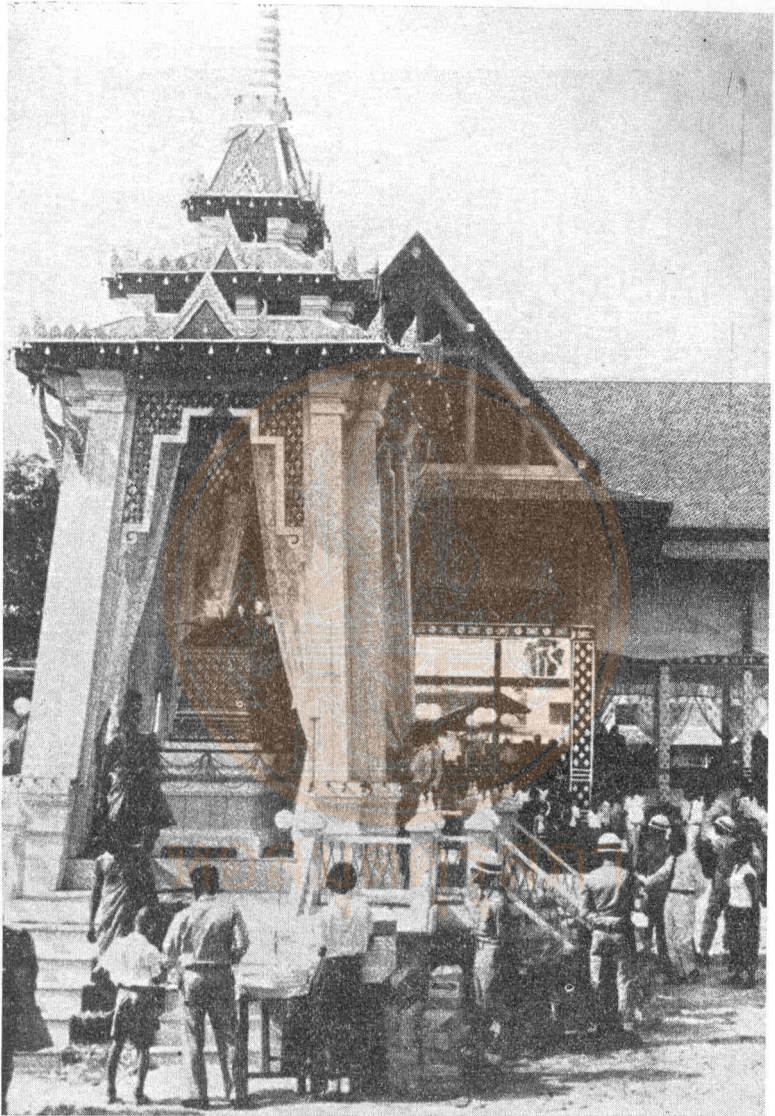
นครราชสีมาและวงการครูทั่วไปไม่สามารถจะลืมพระคุณของท่านที่ได้
อุทิศชีวิตของท่านเป็นเดิมพันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่การศึกษา
ของจังหวัดนี้ บัดนี้ท่านได้จากพวกเราไปแล้วเพียงแต่ร่างกายเท่านั้น
แต่ผลงานเกียรติคุณความดี หลักการปฏิบัติของท่านยังจารึกและเป็น
แนวทางที่ทิ้งไว้ให้พวกเราได้อาเยียงอย่างสืบไป ขอให้วิญญาณของ
ท่านจงไปสู่สุคติภพเทอญ ฯ

ผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๑๑ สังกา

หอสมุดคุรุสภา

พระราชอริยคณาธาร
(หล้า ยั้งย่น)

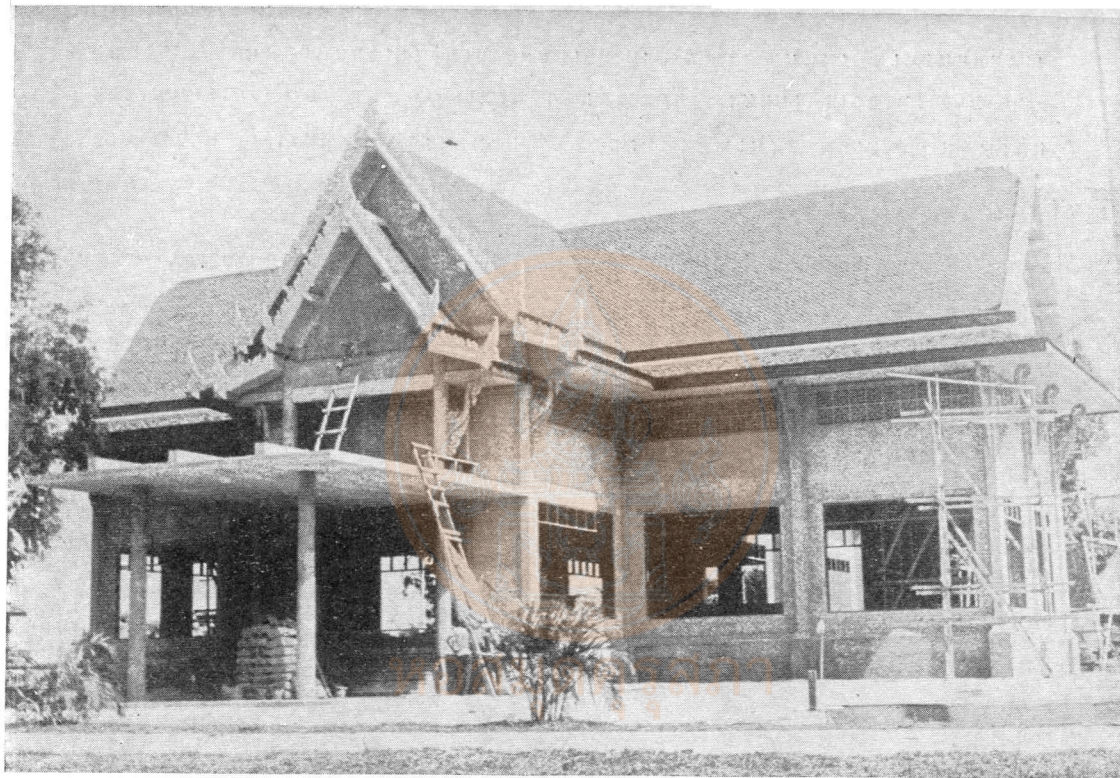
รูปเมรุที่สร้างขึ้นใหม่ ใช้เฉพาะพระราชทานเพลิงศพ
พระราชอริยคุณาธาร ในภาพจะเห็นศาลา “ราชอริยคุณาธาร”
ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลในงานพระราชทาน
เพลิงศพพระราชอริยคุณาธารโดยตรง

หอประชุม อริยคุณธรรมาจารย์ ขนาด ๑๐ X ๔๓ ม. สร้างด้วยเงินผู้ปกครองนักเรียน
๘๐,๐๐๐ บาท เงินบำรุงการศึกษา ๒๐,๐๐๐ บาท พระราชอริยคุณาธาร เป็นผู้
อุปการะจึงใช้นามสมณศักดิ์ขณะนั้นของท่านเป็นนามอาคาร

อาคารเรียน โรงเรียนวัดพลงช้างเผือก (อริยมิตรประสาธ) ขนาด ๑๐ ห้องเรียน
สร้างสำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ จำนวน ๖ ห้องเรียน โดยการนำของพระราชอริย-
คณาจารย์ ไม่มีทุนสมทบจากรัฐบาล ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้ทุนรัฐบาลสมทบสร้าง
เพิ่มเติมอีก ๔ ห้องเรียน

“ศาลาราชอรัญญาธาร” คณะศิษยานุศิษย์-คณะกรรมการจัดงานศพ-คณะกรรมการวัดป่าประดู่
ร่วมสร้างอุทิศถวายเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระเจ้าอยู่หัวและใช้เป็นที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลในงาน
พระราชทานเพลิงได้ทัน เป็นศาลาแบบจตุรมุข กว้าง ๒๓ เมตร ยาว ๒๕ เมตร เริ่มก่อสร้างเมื่อ
๑ ธันวาคม ๒๕๐๕ สิ้นค่าใช้จ่ายไปแล้ว ๔๐๓,๖๕๖.๕๐ บาท จะแล้วเสร็จภายในกลางปี ๒๕๑๑

พระราชโอรยคุณาธาร

(หล้า ยงยืน)

พ.ศ. ๒๔๓๑—๒๕๐๕

พระราชโอรยคุณาธาร (หล้า ยงยืน) เกิดที่บ้านพลงช้างเผือก ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นบุตรคนที่ ๖ ของขุนคลังรัตน์ (แดง ยงยืน) และนางหอย ได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่วัดพลงช้างเผือก แล้วไปเรียนต่อที่วัดโพธิ์ทอง ต. ทางเกวียน อ. แกลง จนจบชั้นประโยคประถมศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการสมัยนั้น เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี แล้วเข้าเป็นเสมียนฝึกหัด อยู่ที่ศาลยุติธรรมเมืองแกลง จนได้รับบรรจุแต่งตั้งเป็นเสมียนศาลยุติธรรม รับราชการอยู่ ๔ ปีพออายุครบ ๒๐ ปี ก็ลาออกมาอุปสมบทอยู่ที่วัดพลงช้างเผือก จนได้เป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ และเป็นพระใบฎีกาฐานานุกรม ของพระครูสังฆการบูรพทิศ (ปั้น สรรเสริญ) เจ้าคณะแขวงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

ท่านเป็นผู้สนใจและเห็นความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนของเด็กมาก ขณะนั้นยังไม่มีโรงเรียน ท่านจึงได้จัดการสอนเด็ก ๆ ในวัดของท่านขึ้นก่อนคล้าย ๆ กับโรงเรียน มีวิชาหลักที่สำคัญ ๆ เช่น หนังสือ

เลข ต่อมาจึงเริ่มสอน วิชาจรรยา ความรู้เรื่องเมืองไทย การรักษาทัว
ตามทีเรียกกันสมัยนั้น ช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กวัดมีความรู้ความ
ประพฤติกิริยา

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นเวลาที่รัฐบาลขยายการศึกษาออกไปถึงระดับ
อำเภอ จึงมีการเปิดโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอขึ้นทั่วทุกพลงข้างเผือก
เรียกชื่อว่า "โรงเรียนประจำอำเภอแก่ง" โดยใช้ศาลาการเปรียญใน
วัดเป็นอาคารเรียน และแต่งตั้งให้พระใบฎีกาหล้า ยั่งยืน เป็นครูใหญ่
ทำการสอนตั้งแต่ชั้นเตรียม ถึงชั้นประถมปีที่ ๓ ท่านเป็นครูสอนอยู่
เพียงคนเดียว จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๒—๓ จึงได้ครูมาเพิ่มอีก ๒ คน
ตอนนั้นท่านต้องปกครองทั้งสงฆ์ในวัดและนักเรียนในโรงเรียน นับว่า
เป็นภาระที่หนักที่จะต้องรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา

ต่อมาจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ศาลาการเปรียญในวัดคับแคบ
ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ท่านจึงได้ดำเนินการจัดสร้างโรงเรียนถาวรขึ้นใหม่
อีกหลังหนึ่ง สถานที่สร้างโรงเรียนหลังใหม่นี้อยู่บริเวณนอกวัด ซึ่งแต่
เดิมเป็นป่าใหญ่ใช้เป็นป่าช้าของวัด ท่านได้จัดการถางป่าและปราบที่จน
เรียบร้อย แล้วย้ายป่าช้าไปอยู่ที่อื่น ดำเนินงานเรื่องไม้และวัสดุที่จะ
ใช้ก่อสร้างโรงเรียนด้วยตัวของท่านเอง คือในเวลาปีติภาคเรียนฤดูแล้ง
ท่านได้นำชาวบ้านและพระในวัดจำนวนมาก เข้าไปตั้งที่พักและโรงครัว
อยู่ในป่า เพื่อทำไม้เป็นเวลาแรมเดือน ขอแรงชาวบ้านให้ผลิตไม้ดินแคว

กันขึ้นไปช่วยทำไม้เป็นผลัด ๆ จนได้ไม้มาปลูกเป็นอาคารเรียนขนาด ๑๖ x ๒๒ เมตร ๔ ห้องเรียนมีหอบประชุมอยู่กลาง เปิดเรียนได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ทางราชการได้สนองพระคุณของท่าน โดยใช้ชื่อโรงเรียนว่า โรงเรียนแกลง "วิทย์สตาวร" ให้มีความหมายสอดคล้องกับนามสกุลของท่าน โรงเรียนนี้เปิดเรียนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมปีที่ ๓

ขณะนั้นมีโรงเรียนประชาบาลตามตำบลต่าง ๆ มากขึ้น นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๓ แล้วมีมาก ไม่มีที่เรียนต่อ ท่านจึงได้ขออนุญาตเปิดชั้นมัธยมขึ้นอีก แต่ทางการอนุญาตให้เปิดชั้นประถมปีที่ ๔-๕ แทน ท่านเห็นความสำคัญในเรื่องเรียนต่อชั้นมัธยมตามคำเรียกร้องของชาวบ้านมากกว่า จึงได้ขออนุญาตเปิดชั้นมัธยมขึ้นอีก ทางการจึงได้อนุญาตให้เปิดชั้นมัธยมเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในปีนี้ท่านสร้างโรงฝึกงานขนาด ๘ x ๒๐ เมตร พื้นคอนกรีตด้วยทุนของท่านร่วมกับแรงงานจากราษฎรมอบให้โรงเรียนอีกหนึ่งหลัง โรงเรียนนี้ได้เปิดสอนชั้นมัธยม มาจนบัดนี้

พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวง งานทางด้านศาสนากเพิ่มขึ้น เป็นภาระมากทั้งสองฝ่าย ท่านจึงได้ยื่นใบลาออกจากราชการ แต่ทางราชการเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีอุปการะคุณในด้านการศึกษาดลอดมาตั้งแต่แรกเป็นอันมาก จึงไม่อนุญาตให้ท่านลาออก และขอให้ท่านดำรงตำแหน่งครูใหญ่ต่อไปอีก ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท่านเป็นที่พระครูสังฆการบูรพทิศ ซึ่งเป็นตำแหน่ง
พระครูสัญญาบัตร ตำแหน่งเจ้าคณะแขวงแกลง ล่วงมาถึงพ.ศ. ๒๔๘๐
นักเรียนเพิ่มมากขึ้นอีกอาคารเรียนคับแคบลง ท่านจึงได้สร้างอาคารไม้
ต่อเติมติดกับหลังเก่าขนาด ๒๒ x ๙ เมตร ๓ ห้องเรียน ซีกอีกหลังหนึ่ง
รวมอาคารเรียนสองหลังกับโรงฝึกงานหนักเป็นราคาในปัจจุบันนี้ประมาณ
สองแสนบาทเศษ และได้รับเงินสมทบจากรัฐบาลเพียงส่วนน้อยเท่านั้น
ต่อมาภารกิจทางโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ งานทางศาสนาก็เพิ่ม
มากขึ้นตามตำแหน่งหน้าที่ ท่านเห็นว่าได้รับราชการมานานและได้วาง
รากฐานการศึกษาไว้มั่นคงแล้ว อยากจะบริหารงานทางด้านศาสนาให้
เต็มความสามารถ จึงได้ยื่นใบลาออกจากทางราชการอีกครั้งหนึ่ง แต่
ทางราชการก็ได้รับใบลาของท่านอีก ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับครั้งก่อน
ท่านจึงดำรงตำแหน่งครูใหญ่จนครบเกษียณอายุและออกรับบำนาญเมื่อ
วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ แต่ยังคงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อุปการะ
โรงเรียนต่อไป

พ.ศ. ๒๔๘๗ ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะ
มณฑล ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ท่านจึงได้ย้ายจากวัดพลวงข้างเผือก
อยู่วัดป่าประดู่ อำเภอเมือง ระยอง และได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็น
พระราชาคณะที่พระอริยคุณธรรจารย์ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้เลื่อนสมณ-
ศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชอริยคุณาธาร และมรณภาพที่
วัดป่าประดู่เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ รวมอายุ ๗๙ ปี

อนึ่ง ในตอนที่ท่านได้ย้ายมาอยู่วัดป่าประดู่เมืองระยอง^๕แล้ว แม้ว่างานด้านพระศาสนาจะมีมากเพียงไร ท่านก็ยังเอาใจใส่งานด้านศึกษาทางอำเภอแกลงอยู่ คือนอกจากเป็นผู้อุปการะโรงเรียนแกลงแล้ว ในปีพ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านยังได้ริเริ่มจัดสร้างโรงเรียนประชาบาลขึ้นอีกหลังหนึ่ง ในบริเวณใกล้เคียงกับวัดพลงข้างฝือก เป็นอาคารไม้ถาวรขนาดใหญ่ ๖ ห้องเรียน เปิดทำการสอนในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนประชาบาลวัดพลงข้างฝือก (อริยมิตรประชา)" และเป็นผู้อุปการะโรงเรียนนี้ด้วย ต่อมาภายหลังนักเรียนเพิ่มมากขึ้น อาคารเรียนไม่พอ ท่านก็ได้เป็นหัวหน้าสร้างต่อเติมอาคารหลังนี้ขึ้นอีก ๔ ห้องเรียน รวมเป็น ๑๐ ห้องเรียน

พระอริยคุณาธารได้ใช้ชีวิตของท่านตลอดชีวิต ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติศาสนา ในด้าน การศึกษาอบรมกุลบุตร ธิดาและประชาชน ทั้งทางพุทธจักรและอาณาจักร เป็นผู้เสียสละ อดทนอดุสาหาวิริยภาพ เมตตาอารี มีความกตัญญูเริ่มอยู่เสมอ เมื่อตอนที่มาอยู่วัดป่าประดู่อำเภอเมืองก็ได้เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนั้นให้มีความมั่นคงแข็งแรงและสวยงามขึ้นอีกเป็นอันมาก ทางโรงเรียนแกลงได้สร้างหอประชุมใหญ่ให้ชื่อว่า "หอประชุมอริยคุณธรรมาจารย์" ชาวบ้านและศิษยานุศิษย์ได้สละทรัพย์หล่อรูปเท้าวัจริงของท่านไว้เป็นที่ระลึกและเคารพบูชา ทั้งไว้ที่วัดพลงข้างฝือก ที่วัดป่าประดู่ได้จัดงานศพของท่านด้วยความเอิกเกริกอย่างสมเกียรติ และได้สร้างอาคารเสริมคอนกรีตถาวรหลังใหญ่ขนาด ๗ x ๒๔ เมตร (แบบจตุรมุข) ไว้เป็นอนุสรณ์ของท่าน โดยให้

ขออาคารหลังนี้ว่า "ศาลาราชอริยคุณาธาร" สิ้นค่าใช้จ่ายไป

๓๒๕,๗๐๐ บาท แต่ยังไม่แล้วเสร็จ ปัจจุบันกำลังก่อสร้างอยู่

เนื่องด้วยคุณงามความดีของท่านนี้ คณะศิษยานุศิษย์ และผู้
 การพนับถือ ได้รวบรวมทุนทรัพย์ตั้งมูลนิธิให้ชื่อว่า "มูลนิธิราช-
 อริยคุณาธาร (หล้า ยั่งยืน)" เพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้รับจากมูลนิธิ
 ไปใช้จ่ายในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมให้
 เป็นอนุสรณ์ของท่านสืบไปตลอดกาล ฯ

ผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๑๒ ส่งมา

หอสมุดคุรุสภา

นามานุกรมครุในหนังสือประวัติครุของครุสภา

พ.ศ. ๒๕๐๐—๒๕๑๑

ชื่อ

พ.ศ.

เล่มที่/พ.ศ.

ก

กลับเพชรศึกษากร (แหวน กลับเพชร), ๒๔๒๓—๒๔๙๖ ๙/๒๕๐๙

ขุน

กุศล กุสโล, พระอาจารย์ ๒๔๔๑—๒๔๙๘ ๑๑/๒๕๑๑

จ

จรัลชวนะเพท (ชุ่ม จรัลชวนะเพท), ๒๔๒๓—๒๔๙๖ ๓/๒๕๐๒

พระยา

จันทร์นิภา เทวกุล, หม่อมเจ้าหญิง ๒๔๒๗—๒๔๙๘ ๓/๒๕๐๒

จ้านงพิทยประสาท (เสนอ ฉลองวิทย์ ๒๔๔๒—๒๕๐๑ ๕/๒๕๐๔

จ้านงพิทยประสาท), ขุน

จันต์ พลจันทร์, นาย ๒๔๔๕—๒๕๐๙ ๑๑/๒๕๑๑

เจ.อี.เควีส์, นาย ๒๔๔๔—๒๔๙๔ ๗/๒๕๐๖

เจือ ฉวีประยูร, นาย ๒๔๓๕—๒๕๐๖ ๑๐/๒๕๑๐

แจ่มวิชาสอน (แจ่ม นิยมเหตุ), หลวง ๒๔๓๑—๒๕๐๘ ๑๐/๒๕๑๐

ชื่อพ.ศ.เล่มที่/พ.ศ.

ข

ชยันนาทนเรนทร, กรมพระยา,
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ.

๒๔๒๘—๒๔๙๔

๖/๒๕๐๕

ชาญครุณวิทย์ (พริ้ง มณฑาทุผลิน),
หลวง

๒๔๓๔—๒๕๐๕

๙/๒๕๐๙

ชำนาญอนุสาสน (ทองคำ โคपालสุต),
พระ

๒๔๓๐—๒๕๐๐

๓/๒๕๐๒

ชุนท์ อรุณโรจน์, นาย

๒๔๔๔—๒๕๐๒

๙/๒๕๐๙

เชษฐพลศิลป์ (ม.ล. เล็ก อิศรางกูร),
หลวง

๒๔๒๙—๒๔๙๓

๗/๒๕๐๖

เชียวพิทยาการ (เชียว เชียวพิทยาการ),
ขุน

๒๔๔๔—๒๔๙๐

๙/๒๕๐๙

หอสมุดคุรุสภา

เนตร (ขุน รักษะสุวรรณ), ท่านอาจารย์

๒๔๐๙—๒๔๙๘

๓/๒๕๐๒

ค

ครุณพยุหรัักษ์ (บุญเย็น ธนโกเศศ),
พระ

๒๔๓๓—๒๔๙๕

๖/๒๕๐๕

กัปถวิทย์ ยอนสัน, นาย

๒๔๑๓—๒๔๙๙

๑/๒๕๐๐

คำรงราชานุภาพ, กรมพระยา, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

๒๔๐๕—๒๔๙๖

๑/๒๕๐๐

ชื่อ

พ.ศ.

เล่มที่/พ.ศ.

ก

ถนอม นาควชิระ, นาย	๒๔๓๘—๒๕๐๓	๗/๒๕๐๖
ถึก พรหมมาณพ, นาย	๒๔๔๒—๒๕๐๒	๑๑/๒๕๑๑
ถ่อม หงสกุล, นาย	๒๔๒๘—๒๔๕๔	๒/๒๕๐๑

ท

ทองที่ขาย ทองใหญ่, หม่อมเจ้า	๒๔๒๙—๒๔๘๕	๖/๒๕๐๕
ทิม กาญจนโอวาท, นาง	๒๔๑๓—๒๔๕๗	๒/๒๕๐๑
เทพศาสตร์สถิตย์ (ให้ กภาพศิษย์), พระยา	๒๔๒๓—๒๔๗๒	๔/๒๕๐๓
เท็ง คงปถุญ (เท็ง ชูมาประโคน), พระอธิการ	๒๔๐๘—๒๔๙๕	๔/๒๕๐๓

ก

ธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา), เจ้าพระยา	๒๔๑๙—๒๔๘๖	๒/๒๕๐๑
ธรรมาภิรมณ์ (ถึก จิตรภักดิ์), หลวง	๒๔๐๑—๒๔๗๑	๓/๒๕๐๒

น

นอร์แมน ชัตตัน, นาย	๒๔๒๔—๒๔๙๓	๓/๒๕๐๒
นอร์แมน ลัมดีย์ เซลลีย์, นาย	๒๔๑๗—๒๔๘๑	๕/๒๕๐๔
นารด โพธิประสาท, นาย	๒๔๔๔—๒๔๙๗	๖/๒๕๐๕

๔
ขอพ.ศ.เล่มที่/พ.ศ.

นิลรัตน์ บรรณสิทธิ์วรสาสน์, นาง ๒๔๔๐—๒๕๐๓ ๗/๒๕๐๖

๒

บรมบาทบำรุง (พิณ ศรีวรรธนะ), พระยา ๒๔๒๘—๒๔๘๘ ๔/๒๕๐๓

บรรณเจติวิชาชาญ (ชม บุญยากม), พระ ๒๔๒๕—๒๕๐๗ ๙/๒๕๐๙

บำนาญวรรณ (ตาบ ผลาชีวะ), พระ ๒๔๑๘—๒๔๖๙ ๓/๒๕๐๒

บำบัตสรพรโรค (แฮนซ์ อคัมเซ็น), พระ ๒๔๐๐—๒๔๗๐ ๖/๒๕๐๕

บุญ อ่องล่อ, นาย ๒๔๑๒—๒๔๗๒ ๖/๒๕๐๕

บุญเกลอ กรลักษณ์, นางสาว ๒๔๔๗—๒๔๙๖ ๘/๒๕๐๘

บุญปาลีทวิชชาสาส์ก (บุญเลี้ยง ๒๔๓๘—๒๕๐๔ ๙/๒๕๐๙

บุญปาลิต), หลวง

หอสมุดคุรุสภา

ปรมาณูชิตชิโนรส, กรมพระ, สมเด็จเจ้า ๒๓๓๓—๒๓๙๖ ๗/๒๕๐๖

พระมหาสมณเจ้า

ประชุมพร ไกรฤกษ์, หม่อมหลวง ๒๔๔๙—๒๔๙๐ ๗/๒๕๐๖

ประคิษฐไพเราะ (ศรี ศิลปบรรเลง), ๒๔๒๔—๒๔๙๗ ๖/๒๕๐๕

หลวง

ประพัฒน์ วรรณนะสาร, นาย ๒๔๕๑—๒๔๙๙ ๘/๒๕๐๘

ชื่อ	พ.ศ.	เล่มที่/พ.ศ.
ประวัติวชิรชุการี (ม.ล.ประวัติ อิศรางกูร), หลวง	๒๔๔๑—๒๔๕๒	๑๐/๒๕๑๐
ประสมกुरुการ (ชั้น เชษฐสุมน), ขุน	๒๔๔๑—๒๔๕๖	๑๑/๒๕๑๑
ประสาทกुरुกรม (แม่ัน วุฒิตา), ขุน	๒๔๔๔—๒๕๐๙	๑๐/๒๕๑๐
ปริยติธรรมธาดา (แพ ทาละลักษมณ), พระยา	๒๔๐๔—๒๔๖๙	๒/๒๕๐๑
ปวโรฬารวิทยา (ป๋อ เข็ตช้อ), พระ	๒๔๓๙—๒๔๙๙	๔/๒๕๐๓
ผ		
ผดุงวิทยาเสริม (กำจัต พลังกูร), พระยา	๒๔๒๖—๒๔๙๗	๓/๒๕๐๒
พ		
พจนสุนทร (เรื่อง อติเปรมานนท์), พระยา	๒๓๙๑—๒๔๖๐	๕/๒๕๐๔
พณิชยศาสตร์วิธาน (อู่ พรรธนะแพทย์), พระยา	๒๔๓๓—๒๕๐๖	๙/๒๕๐๙
พรตพิทยพยัต (พรต เตชา), หลวง	๒๔๓๙—๒๔๙๓	๓/๒๕๐๒
พร้อมพิทยาคุณ (พร้อม เพื่อนพงศ์), ขุน	๒๔๒๐—๒๔๕๗	๗/๒๕๐๖
พระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล), เจ้าพระยา	๒๔๑๐—๒๔๕๙	๑/๒๕๐๐

<u>ชื่อ</u>	<u>พ.ศ.</u>	<u>เล่มที่/พ.ศ.</u>
พวงเพชร เอี่ยมสกุล, นาง	๒๔๕๕—๒๕๐๑	๑๐/๒๕๑๐
พิจิตรจิราภา เทวกุล, หม่อมเจ้าหญิง	๒๔๒๔—๒๔๘๖	๒/๒๕๐๑
พิชิต โสภณ ปาลบุตร, นาย	๒๔๔๕—๒๕๐๓	๘/๒๕๐๘
พิบูลย์พิทยาพรรค (ทอง กุปตาสา) พระยา	๒๔๒๖—๒๕๐๙	๑๑/๒๕๑๑
พิมเสน ฉัตรกุล ณ ออยุธยา, นาง	๒๔๔๐—๒๕๐๓	๖/๒๕๐๕
พิรุฬห์พิทยาพรรค (สอน พุกกะเวส), พระยา	๒๔๒๐—๒๔๙๙	๓/๒๕๐๒
พิสัยห์พิทยาภูน (โชติ ผลชีวิน), พระ	๒๔๒๒—๒๔๙๓	๓/๒๕๐๒
พุดมาจารย์ (นวม พุทธธรรมหาเถระ) สมเด็จพระ	๒๔๐๗—๒๔๙๙	๑/๒๕๐๐
พูนศรีเกษม เกษมศรี, หม่อมเจ้า	๒๔๒๙—๒๕๐๖	๙/๒๕๐๙
เพาะนิตย์ชอบ (เชื้อ รัชตรัตน), พระ	๒๔๓๐—๒๔๙๗	๕/๒๕๐๔
พ		
ฟู กชพิมพ์, นาย	๒๔๔๒—๒๕๑๐	๑๑/๒๕๑๑
ภ		
ภักดีนฤเบศร์ (แก้ว ศาลิคุปต), พระยา	๒๔๑๓—๒๔๗๗	๕/๒๕๐๔
ภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค), เจ้าพระยา	๒๓๙๒—๒๔๖๓	๔/๒๕๐๓

ชื่อพ.ศ.เล่มที่/พ.ศ.

ม

เมธาธิบดี (สาทร สุทธเสถียร), พระยา ๒๔๒๒—๒๔๙๙ ๒/๒๕๐๑

ย

ยม ศรีหังส, นาย ๒๔๒๗—๒๔๙๑ ๕/๒๕๐๔

ยุพานุสาสน์ (ทาด กิสสะมาน), ขุน ๒๔๒๘—๒๕๐๔ ๘/๒๕๐๘

ร

รัชฎาภิเศก โสณกุล, หม่อมเจ้า ๒๔๓๕—๒๔๙๒ ๓/๒๕๐๒

รัตนวราจารย์ (รัตน กลัมพากร), พระ ๒๔๐๙—๒๔๙๗ ๑/๒๕๐๐

ราชนกุลวิบูลย์ภักดี พิริยพาห ๒๔๒๖—๒๔๙๐ ๒/๒๕๐๑

(ริน ศยามานนท์), พระยา

ราชโยธา (ทิพ เปรมกมล), พระยา ๒๔๒๔—๒๔๙๖ ๓/๒๕๐๒

ราชสีมาจารย์ (กวย กนิษฐานนท์), ๒๔๒๖—๒๕๑๐ ๑๑/๒๕๑๑

พระยา

ราชอริยคุณาธาร (หล้า ยั้งยืน), พระ ๒๔๓๑—๒๕๐๙ ๑๑/๒๕๑๑

โรเบิร์ต, มอแรนท์, เซอร์ ๒๔๐๖—๒๔๖๒ ๔/๒๕๐๓

ว

วชิรญาณวงศ์, กรมหลวง, ๒๔๑๕—๒๕๐๑ ๘/๒๕๐๘

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า

วชิรญาณวโรรส, กรมพระยา, ๒๔๐๘—๒๔๖๔ ๗/๒๕๐๖

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

ช่อ

พ.ศ.

เล่มที่/พ.ศ.

วนิชศึกษาคาร (ชั้น วนิชกะ), ชุน	๒๔๓๖—๒๔๘๕	๑๑/๒๕๑๑
รวรวิทย์พิศาล (ศุข นิโลตม), พระยา	๒๔๓๓—๒๕๐๑	๕/๒๕๐๔
รวรภูมิพิเศษ (บุญ เทวะผลิน), พระยา	๒๔๒๘—๒๕๐๑	๕/๒๕๐๔
รวรเวทย์พิสิฐ (รวรเวทย์ ศิวะศรียานนท์),	๒๔๒๖—๒๕๐๒	๗/๒๕๐๖

พระ

วรศาสนศรณกิจ (ฝ่าย บุญเลี้ยง), ชุน	๒๔๔๒—๒๔๘๖	๖/๒๕๐๕
วัชรพุกกัศึกษาคาร (แปลก วัชรพุกกั),	๒๔๒๘—๒๕๐๗	๑๑/๒๕๑๑

ชุน

วิจิตรธรรมปริวัตร (คำ พรหมกสิกร),	๒๔๑๕—๒๔๗๗	๔/๒๕๐๓
-----------------------------------	-----------	--------

พระยา

วิจิตรวรสาสน์ (พุ่ม อังกุสสิกร), พระยา	๒๔๐๐—๒๔๗๒	๓/๒๕๐๒
วิทยาปริชามาศย์ (ศิริ เทพหัสดิน	๒๔๒๕—๒๕๐๕	๗/๒๕๐๖

ณ อยุธยา), พระยา

วิจิตรศรณกุล (เข้ม สุกันธวานิช),	๒๔๒๓—๒๕๐๐	๓/๒๕๐๒
----------------------------------	-----------	--------

พระยา

วิจิตรศรณกร (วาริ ชิตาวารี), พระยา	๒๔๒๗—๒๔๘๐	๕/๒๕๐๔
วิชานศรณกิจ (กิม อิงกะวานิช), พระ	๒๔๑๖—๒๔๗๖	๗/๒๕๐๖
วินิจวิทยาการ (กร อมาตยกุล), พระยา	๒๔๐๗—๒๔๖๕	๖/๒๕๐๕
วิบุลย์ศิลป์การ (บันเจีย ลียะวานิช),	๒๔๒๙—๒๔๗๗	๗/๒๕๐๖

หลวง

ชื่อ	พ.ศ.	เล่มที่/พ.ศ.
วิทยาลัยสวัสดิวงศ์ สวัสดิกุล, หม่อมเจ้า	๒๔๒๘—๒๔๘๓	๔/๒๕๐๓
วิพิธวิทยาลัยันท์ (ฉาย โทตระไวศยะ),	๒๔๒๕—๒๔๗๑	๗/๒๕๐๖

พระ

วิษัณวิทยาลัยันท์ (ทัต วีรทัต), พระยา	๒๔๒๔—๒๕๐๘	๑๐/๒๕๑๐
วิภาชนวิทยาลัยันท์ (สังข์ พุกกะเวส),	๒๔๑๗—๒๔๗๘	๕/๒๕๐๔

พระ

วิลเลียม กู๊ดเทล แมคคัลลัวร์, นาย	๒๔๐๘—๒๔๖๙	๗/๒๕๐๖
วิศาลตรุณกร (อิน สาริกบุตร), หลวง	๒๔๒๗—๒๔๙๓	๖/๒๕๐๕
วิเศษศุภวัตร (เทศสุนทร	๒๔๓๕—๒๔๘๓	๓/๒๕๐๒
กาญจนะศัพท), พระยา		

วิเศษฐครุณกิจ (บัวนง จารุวนิช),	๒๔๑๙—๒๔๗๑	๕/๒๕๐๔
---------------------------------	-----------	--------

พระ

วิหารกิจจานุการ (กล่อม เกตุพันธ์),	๒๔๐๗—๒๔๕๑	๖/๒๕๐๕
------------------------------------	-----------	--------

พระครู

ค

ศรีบุศย์ กรรณสูต, นาง	๒๔๖๔—๒๕๐๖	๑๑/๒๕๑๑
ศรีภาษา เวทิน (สิริ ภาษาเวทิน),	๒๔๔๔—๒๕๐๖	๑๐/๒๕๑๐

หลวง

ศรีวรวงศ์ (ม.ร.ว. จิตร สุกัศน์), พระยา	๒๔๑๖—๒๔๘๐	๖/๒๕๐๕
--	-----------	--------

<u>ชื่อ</u>	<u>พ.ศ.</u>	<u>เล่มที่/พ.ศ.</u>
ศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร), พระยา ศิลป พีระศรี, นาย ศิลปานุการกิจ (บุญเหลือ นิงสานนท์), หลวง ศึกษาสมบูรณ์ (ม.ล.แหยม อิศรางกูร), พระยา	๒๓๖๕—๒๔๓๔ ๒๔๓๕—๒๕๐๕ ๒๔๓๘—๒๕๐๗ ๒๔๒๓—๒๔๙๙	๑/๒๕๐๐ ๘/๒๕๐๘ ๑๐/๒๕๑๐ ๓/๒๕๐๒
ส		
สงฆลานครินทร์ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช, กรมหลวง, สมเด็จพระราชบิดา สงวน เล็กสกุล, นาย สนิท จุฑารพ, นาย สยามปริยัติ (จิบ เกษโร), พระอาจารย์ สันธานอักษรศาสตร์ (หุ่ม บุญยะกาญจน), หลวง สันธิวิทยาวัฒน์ (ไฉ่เฮียง สิริสิงห์), พระ สารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป), พระ	๒๔๓๔—๒๔๗๒ ๒๔๕๒—๒๕๐๕ ๒๔๔๔—๒๕๐๐ ๒๓๗๘—๒๔๕๙ ๒๔๑๓—๒๔๖๙	๑๐/๒๕๑๐ ๘/๒๕๐๘ ๘/๒๕๐๘ ๑/๒๕๐๐ ๑๐/๒๕๑๐
๔/๒๕๐๓ ๓/๒๕๐๒	๒๕๐๐—๒๕๐๐ ๒๔๓๒—๒๔๘๘	๔/๒๕๐๓ ๓/๒๕๐๒

<u>ชื่อ</u>	<u>พ.ศ.</u>	<u>เล่มที่/พ.ศ.</u>
สารานุกรมประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์), หลวง	๒๔๓๙—๒๔๙๗	๖/๒๕๐๕
สารโรชรตันทิมมานก์ (สารโรช ร. สุขยางค์), พระ	๒๔๓๙—๒๔๙๓	๕/๒๕๐๕
สำเร็จ ประทีป ณ ถลาง, นาย	๒๔๔๒—๒๕๐๙	๑๑/๒๕๑๑
สุนทรวิทศึกษากร (สุนทร สุนทรวิท), ชุน	๒๔๔๕—๒๕๐๕	๑๐/๒๕๑๐
สุนทรภษิต (ถนอม เกยานนท์), ชุน	๒๔๓๔—๒๔๙๔	๔/๒๕๐๓
สุนทรโวหาร (ภู), พระ	๒๓๒๙—๒๓๙๙	๔/๒๕๐๓
สุนนชาติ สวัสดิ์กุล, หม่อมราชวงศ์	๒๔๕๓—๒๕๐๗	๑๐/๒๕๑๐
สุวรรณวาทกกลสิกิจ (สุวรรณ เรศานนท์), หลวง	๒๔๓๙—๒๕๐๖	๘/๒๕๐๘
สุวรรณ วิชาชนวิทยาสิทธิ์, นาง	๒๔๑๔—๒๕๐๖	๘/๒๕๐๘
เสขสุนทร (พุ่ม บ็อก), หลวง	๒๔๓๗—๒๔๙๓	๔/๒๕๐๓
เสริมวิชาพุล (ไผ่ หุตะโกวิท), พระ	๒๔๒๕—๒๔๙๗	๕/๒๕๐๕

ห

โหราริบัติ, พระ	๒๑๙๙—๒๒๓๑	๑/๒๕๐๐
-----------------	-----------	--------

ชอ

พ.ศ.

เล่มที่/พ.ศ.

อ

อนุกิจวิธูร (น้อย จุลวิธูร), ชุน	๒๓๙๙—๒๔๔๒	๑/๒๕๐๐
อนุกิจวิธูร (สันทัก เทพหัสดิน ณ อยุธยา), พระยา	๒๔๒๓—๒๔๙๑	๔/๒๕๐๓
อนุกุลวิธูร (ชม จันทรพิสมัย), พระยา	๒๔๐๔—๒๔๙๔	๓/๒๕๐๒
อนุสิษฐุตรุณราช (สุวรรณ มุกดาประกร), พระ	๒๔๒๙—๒๕๐๑	๖/๒๕๐๕
อาจวิทยาคม (ยอร์ช บี. แมคฟาร์เลนค), พระ	๒๔๐๙—๒๔๙๕	๔/๒๕๐๓
อารักษ์ตรุณพล (ม้วน บุรารักษ์), หลวง	๒๔๑๒—๒๔๖๑	๕/๒๕๐๔
อ. เจ. กอดเฟร์รี่, นาย	๒๔๒๒—๒๔๗๖	๘/๒๕๐๘
อ. เอส. สมิธ, นาย	๒๔๑๖—๒๔๖๓	๒/๒๕๐๑
อุปการศิลป์เสรวู (อั้น ชักกุล), พระยา	๒๔๒๒—๒๔๗๙	๗/๒๕๐๖
อุปกิตศิลป์สาร (นึม กาญจนาวีระ), พระยา	๒๔๒๒—๒๔๙๔	๒/๒๕๐๑
เอ. ยี. โบมอนต์, นาย	๒๔๒๙—๒๔๙๐	๙/๒๕๐๙
เอ. จี. เอลลิส, ศาสตราจารย์	๒๔๑๑—๒๔๙๖	๕/๒๕๐๔

<u>ชื่อ</u>	<u>พ.ศ.</u>	<u>เล่มท/พ.ศ.</u>
เอ็กน่า ซารา โกล์, นางสาว	๒๓๙๘—๒๔๙๓	๓/๒๕๐๒
เอฟ. เอมีล กอลมเบท์, บาทหลวง	๒๓๙๒—๒๔๗๖	๔/๒๕๐๓
โอวาทกรกิจ (แก่น โอวาทสาร), พระยา	๒๓๖๙—๒๔๔๙	๑/๒๕๐๓
โอวาทกรกิจ (เหม ผลพันธ์), พระยา	๒๔๒๐—๒๔๘๕	๒/๒๕๐๓

หอสมุดคุรุสภา

สถิติแสดงจำนวนผู้สำเร็จปริญญา หรือวิชาครูในระดับต่างๆ

ปีการศึกษา ๒๕๐๘

ที่	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ. สูง	ป.กศ.
		ตรี	โท	เอก			
๑	คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑๕๒ (ก.บ.)	๒๗ (ก.ม.)	—	๔ (อน.ก.)	—	—
๒	วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร	๒๗๓ (กศ.บ.)	๑๓ (กศ.ม.)				
	ภายนอก	๓๕๓ (กศ.บ.)					
	ปทุมวัน	๘๒ (กศ.บ.)					
	บางแสน	๕๑ (กศ.บ.)					
	ภายนอก	๑๐๕ (กศ.บ.)					
๓	วิทยาลัยครูจันทระเกษม					๑๕๑	—
๔	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา					๓๘๕	๓๓๒
๕	วิทยาลัยครูสวนสุนันทา					๓๑๔	๒๘๓
๖	วิทยาลัยครูสวนดุสิต					๑๙๕	๒๒๓

ปีการศึกษา ๒๕๐๘

ที่	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ.สูง	ป.กศ.
		ตรี	โท	เอก			
๗	วิทยาลัยครูพระนคร					—	๑๕๐
๘	โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์					—	๒๐๔
๙	โรงเรียนฝึกหัดครูชนบุรี					—	๑๑๐
๑๐	วิทยาลัยครูเทพสตรี					๑๑๒	๒๖๐
๑๑	วิทยาลัยครูเชียงใหม่					๕๐	๓๖๔
๑๒	วิทยาลัยครูอุดรธานี					๖๖	๒๖๐
๑๓	วิทยาลัยครูอุบลราชธานี					๘๘	๔๔๑
๑๔	วิทยาลัยครูนครราชสีมา					๓๑	๓๕๔
๑๕	วิทยาลัยครูสงขลา					๑๑๕	๒๗๕
๑๖	วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก					๘๔	๒๖๘
๑๗	วิทยาลัยครูมหาสารคาม					๙๖	๓๓๕
๑๘	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูนครปฐม					—	๑๐๖

การศึกษา ๒๕๐๘

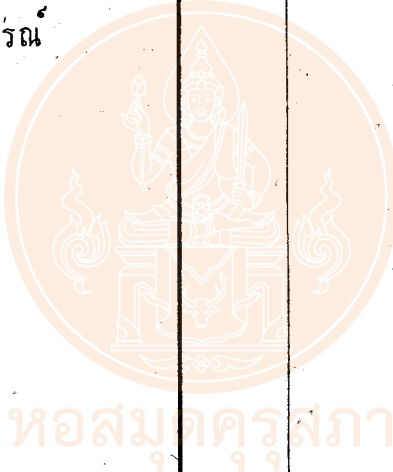
ที่	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ สูง	ป.กศ
		ตรี	โท	เอก			
๑๙	วิทยาลัยครูยะลา					๓๔	๑๙๙
๒๐	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา					—	๑๐๔
๒๑	โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรี					—	๑๔๘
๒๒	โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา					—	๑๘๓
๒๓	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา					—	๑๓๔
๒๔	โรงเรียนฝึกหัดครูยุตรดิตถ์					—	๑๖๓
๒๕	โรงเรียนฝึกหัดครูฉะเชิงเทรา					—	๒๗๔
๒๖	โรงเรียนฝึกหัดครูนครศรีธรรมราช					—	๒๐๐
๒๗	วิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง					—	๖๒
๒๘	โรงเรียนฝึกหัดครูนครสวรรค์					—	๑๗๕

สถิติแสดงจำนวนผู้สำเร็จปริญญา หรือวิชาครูในระดับต่าง ๆ

ปีการศึกษา ๒๕๐๕

ท	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ สูง	ป.กศ
		ตรี	โท	เอก			
๑	คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑๕๕ (ค.บ.)	๒๘ (ค.ม.)	—	๓	—	—
๒	วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร	๒๘๗ (กศ.บ.)	๑๖ (กศ.ม.)				
	ภายนอก	๔๕๗ (กศ.บ.)					
	ปทุมวัน	๑๒๘ (กศ.บ.)					
	บางแสน	๖๔ (กศ.บ.)					
	ภายนอก	๑๔๐ (กศ.บ.)					
๓	วิทยาลัยครูจันทระเกษม					๑๓๔	๖๔
๔	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา					๒๑๓	๔๖๘
๕	วิทยาลัยครูสวนสุนันทา					๒๖๑	๓๔๕
๖	วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ					๑๔๑	๒๘๗

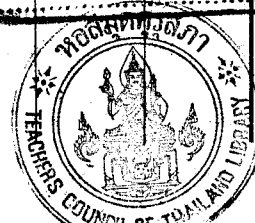
ที่	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ สูง	ป.กศ
		ตรี	โท	เอก			
๗	วิทยาลัยครูพระนคร					—	๑๖๗
๘	โรงเรียนเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์					—	๒๐๕
๙	โรงเรียนฝึกหัดครูชนบุรี					—	๒๒๖
๑๐	วิทยาลัยครูเทพสตรี					๕๘	๒๗๕
๑๑	วิทยาลัยครูเชียงใหม่					๘๓	๒๙๑
๑๒	วิทยาลัยครูอุดรธานี					๙๕	๒๓๒
๑๓	วิทยาลัยครูอุบลราชธานี					๘๘	๔๐๕
๑๔	วิทยาลัยครูนครราชสีมา					๙๕	๔๐๒
๑๕	วิทยาลัยครูสงขลา					๑๓๑	๓๐๓
๑๖	วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิชณุโลก					๘๕	๓๑๐
๑๗	วิทยาลัยครูมหาสารคาม					๖๓	๓๖๕
๑๘	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูนครปฐม					—	๑๐๖

หอสมุดคุรุสภา

ที่	สถานศึกษา	ปริญญา			อนุปริญญา	ป.กศ สูง	ป.กศ
		ตรี	โท	เอก			
๑๙	วิทยาลัยครูยะลา					๕๕	๒๒๒
๒๐	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา					—	๑๑๒
๒๑	โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรี					—	๑๕๒
๒๒	โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา					—	๑๗๔
๒๓	โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา					—	๑๔๓
๒๔	โรงเรียนฝึกหัดครูอุตรดิตถ์					—	๒๓๔
๒๕	โรงเรียนฝึกหัดครูฉะเชิงเทรา					—	๑๕๖
๒๖	โรงเรียนฝึกหัดครูนครศรีธรรมราช					—	๒๕๕
๒๗	วิทยาลัยหมู่บ้านจอมบึง					—	๖๒
๒๘	โรงเรียนฝึกหัดครูนครสวรรค์					—	๑๑๕

หนังสือสำหรับค้นคว้า
ทั่วไป
นำออกนอกห้องสมุด

หอสมุดคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาพระปฐมเมรุ นายกำธร สติรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๓ มกราคม ๒๕๐๑